

บทละครนอก

ไชยเชษฐ์

พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

บทละครนอก

ไชยเชษฐ์

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

(รัชกาลที่ ๒)

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

บทละครนอกเรื่อง ไชยเชษฐ์

สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๓๘

ISBN 974-268-0892

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

๘๙๕.๙๑๒

บทละครนอกไชยเชษฐ์/บุษบา ประภาสพงศ์และคนอื่นๆ ,
บรรณาธิการ. — กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,
๒๕๓๘

๑๓๖ หน้า.

ISBN 974-268-0892

1. บุษบา ประภาสพงศ์, บรรณาธิการ. 2. ชื่อเรื่อง. 3. ไชยเชษฐ์.

ภาพปก

ภาพวาดฝีมือพระวิทย์ประจง (จ้าง ชาติจิตรกะ)

ภาพรองปก

ลายก้านแย่งพุ่มทรงข้าวบิณฑ์ ที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ภาพในเล่ม

จิตรกรรมฝาผนัง เรื่อง ไชยเชษฐ์ ที่วัดสุทัศนเทพวราราม

คำนำ

หนังสือชุดบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๖ เรื่อง คือ เรื่องไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย คาวี และสังข์ศิลป์ชัย นี้ คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีศาสตราจารย์ คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส เป็นประธาน และมีผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ร่วมเป็นกรรมการได้พิจารณาเห็นว่า บทละครนอกชุดนี้เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในทางภาษาและกลวิธีการประพันธ์ อีกทั้งเนื้อเรื่องก็สนุกเพลิดเพลิน ก่อปรด้วยสาระข้อคิดต่างๆ มากมาย จึงได้คัดเลือกเพื่อนำมาพิมพ์บรรจุกล่องเผยแพร่เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาแก่เด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไป เป็นการสนองพระราชปณิธานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ว่า ปัจจุบันหนังสือวรรณคดีเก่าๆ หาอ่านยาก กระทรวงศึกษาธิการน่าจะนำหนังสือดีๆ เหล่านี้มาจัดพิมพ์ใหม่

เกี่ยวกับหนังสือบทละครนอกพระราชนิพนธ์ชุดนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงกล่าวไว้ในหนังสือประชุมบทละครนอกพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๒ ว่า “เรื่องละคร ๖ เรื่องนี้ เดิมเป็นนิทานในนิบาตชาดกบ้าง นิทานในปัญญาชาดกบ้าง เป็นนิทานพื้นเมืองมาแต่โบราณบ้าง บางเรื่องก็เชื่อถือกันว่าเป็นเรื่องจริง และรู้กันแพร่หลายมาแต่โบราณ จึงมีผู้เอานิทานทั้ง ๖ เรื่องนี้แต่งเป็นบทเล่นละครกันตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานี เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงเลือกละครนอกบางเรื่องมาทรงพระราชนิพนธ์บทขึ้นใหม่เฉพาะตอนที่จะให้ละครผู้หญิงของหลวงเล่นได้แก่ เรื่องไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และคาวี ส่วนเรื่องสังข์ศิลป์ชัย นั้น กล่าวกันว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งอวสาน เมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นแต่ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไข

บทละครนอกทั้ง ๖ เรื่องนี้ได้จัดพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ เนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ กรมวิชาการได้อาศัยหนังสือบทละครนอก พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ซึ่งกรมศิลปากรจัดพิมพ์ครั้งที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นหลัก และได้สอบเทียบเคียงกับฉบับซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพโปรดให้โรงพิมพ์โสภณพิพิธวรรณพิมพ์แจกเนื่องในวันคล้ายวันประสูติพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา เมื่อ ๒๑ มิถุนายน ๒๔๖๖ ด้วย รวมทั้งได้ขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิเรียบเรียงพระราชประวัติ บทนำเสนอ เนื้อเรื่องย่อ และคำอธิบายศัพท์พิมพ์เพิ่มเติมไว้ นอกจากนี้ กรมวิชาการยังได้รับความอนุเคราะห์จากสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สน สิมাত্রัง ให้ใช้สไลด์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังประกอบในการจัดพิมพ์

สำหรับบทละครนอกเรื่องไชยเชษฐา นี้ นางปทุมศรี วัลลิโถม เรียบเรียงพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ชลธิรา สัตยวิวัฒนา เรียบเรียงบทนำเสนอ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์ และนางทองเพียร สารมาศ เรียบเรียง เนื้อเรื่องย่อ นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์ นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยง และนางทองเพียร สารมาศ จัดทำคำอธิบายศัพท์ กรมวิชาการขอขอบคุณ คณะกรรมการฯ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนช่วยเหลือในการจัดพิมพ์เผยแพร่ บทละครนอกนี้ ไว้ ณ โอกาสนี้

(นายสมาน ชาติยานนท์)
รองอธิบดี รักษาการแทน
อธิบดีกรมวิชาการ
๑๐ กันยายน ๒๕๓๙

สารบัญ

หน้า

พระราชประวัติ	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๑
บทนำเสนอ	มุมมองที่นำมาลงในเรื่องไชยเชษฐ	๘
เล่าเรื่องย่อ	เชิญชวนอ่านนิทานเรื่องไชยเชษฐ	๒๑

เนื้อเรื่อง

ตอนที่ ๑	นางสุริยาถูกจับไล่	๒๓
ตอนที่ ๒	พระไชยเชษฐตามนางสุริยา	๕๗
ตอนที่ ๓	พระไชยเชษฐเข้าเฝ้าท้าวสิงหล	๙๓
ตอนที่ ๔	อภิเษกพระไชยเชษฐ	๑๒๓

ผู้จัดทำ

คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติ

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กับสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ทรงพระราชสมภพ ณ นิवासสถานตำบลอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม เมื่อวันพุธที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ ตรงกับวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔ ปีถุนนพศก จุลศักราช ๑๑๒๙ อันเป็นเวลาก่อนที่สมเด็จพระบรมชนกนาถจะเสด็จเสวยราชสมบัติ ทรงพระนามเดิมว่า “นิม” เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสถาปนาให้ดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ขณะทรงมีพระชนมายุ ๑๖ พรรษา มีหลักฐานตามพระราชพงศาวดารว่า

ปรากฏในคำลูกขุนปรึกษาความชอบผู้ที่ได้สนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมาแต่ก่อนว่า ในบรรดาพระราชวงศ์ มีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยพระองค์เดียวที่ได้โดยเสด็จตามพระองค์มาในการศึกสงครามทุกครั้งทุกคราว จึงโปรดให้สถาปนาพระเกียรติยศ เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าต่างกรม ทรงพระนามว่าเจ้าฟ้า กรมหลวงอิศรสุนทร

ครั้นถึงปีชาลอัฐศก พ.ศ. ๒๓๔๙ เมื่อพระชนมายุ ๔๐ พรรษา ทรงรับอุปราชภิเษกเป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล และปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ เสด็จประพาสโดยว่า “พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย” ได้เสด็จดำรงสิริราชสมบัติอยู่ ๑๖ ปี เสด็จสวรรคตเมื่อวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ปีวอก จศก พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชนมายุได้ ๕๘ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถรอบรู้ในราชการทุกด้านทุกสาขาทลอดระยะเวลา ๑๖ ปีที่เสวยราชสมบัติ บ้านเมืองมีศึกสงครามแต่เพียงครั้งเดียว คือ เมื่อแรกขึ้นเสวยราชย์ พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงเป็นโอกาสให้ได้ทรงสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ชาติบ้านเมืองเป็นอเนกประการ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเป็นทั้งนักรบ นักปกครอง นักบริหาร ศิลปิน กวี และช่าง ได้ทรงทำนุบำรุง สร้างสรรค์ประเทศให้พัฒนาเจริญไกรทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การศาสนา การค้าขาย การต่างประเทศ และที่สำคัญที่สุดคือด้านศิลปวัฒนธรรม ในรัชสมัยของพระองค์เป็นยุคที่บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข มีเวลาว่างจากศึกสงคราม และพระองค์ยังทรงดำเนินวิเทโศบายทางการเมืองอย่างชาญฉลาด ทรงรักษาสัมพันธไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้าน ทรงแต่งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงปักกิ่ง ทรงผูกมิตรกับประเทศตะวันตกทั้งอังกฤษและโปรตุเกส นอกจาก

นั้นในรัชกาลนี้ยังได้ช้างเผือกมาสู่พระบารมีถึง ๖ เชือก และเป็นช้างเผือกที่สำคัญถึง ๓ เชือก จึงทรงได้รับพระราชสมญาว่า “พระเจ้าช้างเผือก” ซึ่งเป็นมูลเหตุให้มีธงชาติรูปช้างเผือกอยู่กลางผืนพื้นแดงแต่ครั้งนั้น และเป็นผลให้พระเกียรติยศแผ่ไพศาลไปทั่วทิศ

ในด้านพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงอุปสมบท ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ แล้วได้เสด็จไปประทับ ณ วัดสมอราย หรือวัดราชาธิวาสจนตลอดพรรษา ครั้นเมื่อได้ครองราชสมบัติแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำนุบำรุงพระศาสนานานัปการ โปรดให้จัดส่งพระสมณทูตไปเจริญทางพุทธศาสนาที่ประเทศลังกา เพื่อค้นหาพระไตรปิฎกที่ชำรุดสูญหายมาเพิ่มเติมและสอบทาน โปรดให้ส่งคายนาทสวดมนต์ รวบรวมนักปราชญ์ราชบัณฑิตให้แต่ง “มหาชาติคำหลวง” ที่ขาดสูญไป ๖ กัณฑ์ คือ หิมพานต์ ทานกัณฑ์ จุลพน มัทรี ลักกบรรพ และฉกษัตริย์ ให้ครบถ้วนบริบูรณ์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ และโปรดให้ตอนกิ่งพระศรีมหาโพธิ์ที่นับถือกันว่าเป็นต้นที่สืบมาจากต้นที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ณ ภายใต้มาปลูกไว้ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดสระเกศอีกด้วย นอกจากนั้นยังทรงสร้างและปฏิสังขรณ์พระอารามต่างๆ เป็นจำนวนมาก เช่น วัดสุทัศน-เทพวราราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น โดยเฉพาะวัดอรุณราชวราราม ซึ่งถือเป็นพระอารามประจำรัชกาลนั้น โปรดเกล้าฯ

ให้สร้างพระอุโบสถและพระวิหารขึ้นใหม่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสในที่ประชุมเสนาบดีสภา เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ว่า “พระปรางค์องค์นี้เป็นเครื่องระลึกสำหรับชาติ” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้ทรงเป็นยอดในด้านงานศิลปกรรมของไทย ทรงกล่าวถึงพระระเบียงรอบพระอุโบสถว่า การวางผังและการทำลวดลายงดงามยิ่งกว่าพระระเบียงใดๆ ในประเทศ นอกจากนี้ยังทรงฟื้นฟูประเพณีวิสาขบูชาให้มีความสำคัญระดับชาติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเอาพระทัยใส่และส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของชาติทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดี กวีนิพนธ์ นาฏศิลป์ รวมทั้งด้านศิลปกรรม อันได้แก่ การช่างทั้งปวง มีจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น ช่วงรัชกาลของพระองค์ จัดเป็นยุคทองแห่งวรรณคดีและศิลปกรรม ที่เจริญสูงสุดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระราชพงศาวดารของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ที่ว่าด้วยพระราชนุกิจรัชกาลที่ ๒ พรรณนารายละเอียดไว้ ดังนี้

ตอนเช้าเสด็จลงทรงบาตร เสด็จออกเสวยพระในท้องพระโรง ทรงฟังรายงานพระคลังมหาสมบัติและเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนางเหมือนเมื่อรัชกาลที่ ๑ แต่ตอนกลางวันอันเป็นเวลาสำหรับประกาศราชกิจฝ่ายในนั้น มักทรงการช่าง ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดการช่างต่างๆ การแกะสลัก ทรงได้ชำนาญชาญด้วยฝีพระหัตถ์ โปรดฯให้ตั้งโรงงานสำหรับช่างมหาดเล็กขึ้นข้างในพระราชวัง มีเวลาเสด็จลงประกาศการช่างทุกวัน ครั้นเวลาบ่ายอันเป็นเวลาสำหรับสำราญพระราชอิริยาบถ

เสด็จออกประทับที่เฉลียงท้องพระโรง ทรงฟังรายงานการก่อสร้างบ้าง และ
เบิกกวีเข้าเฝ้าทรงพระราชนิพนธ์บทละครบ้าง เวลาค่ำเสด็จออกทรงธรรม
และทรงฟังรายงานต่าง ๆ และต่อนั้นเสด็จออกขุนนางเหมือนอย่างใน
รัชกาลที่ ๑ แต่เสด็จออกในท้องพระโรงบ้าง บางวันก็เสด็จออกที่พระที่นั่ง
สนามจันทร์ซึ่งทรงสร้างขึ้นใหม่บ้าง เสด็จขึ้นเวลาราว ๒๑ นาฬิกา แล้ว
สำราญพระราชอิริยาบถข้างฝ่ายใน เช่นทอดพระเนตรละคร หรือเสด็จลง
สวนขวาเป็นต้นต่อไปจนสิ้นเวลา

พระราชवरวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ หรือ “น.ม.ส.”
กวีเอกของสมัยรัตนโกสินทร์อีกพระองค์หนึ่งได้ถวายพระเกียรติ
สดุดีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไว้ในหนังสือ สามกรุง ว่า

บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ล้วนเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ทรง
คุณค่าเลิศล้ำ ฝ่ายกวีนิพนธ์ นอกจากผลงานร้อยกรองแล้ว ยังมีเอกสาร
ที่สำคัญอย่างยิ่งอีกชิ้นหนึ่งคือ “ร่างตราเมืองเวียงจันทน์” เมื่อวันศุกร์
เดือน ๒ ขึ้นค่ำ ๑ จุลศักราช ๑๑๘๑ ปีเถาะ ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ร้อยแก้ว
ฉบับเดียวของพระองค์ที่เหลืออยู่

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระ-
ราชวิจารณ์ หนังสือร่างตราเมืองเวียงจันทน์ ไว้ว่า

กรมหลวงดำรงไปค้นได้ร่างตรามีขึ้นไปถึงเจ้าอนุเวียงจันทน์ ว่า
ด้วยเรื่องทำสวนนี้ มีข้อความละเอียดละออไพเราะดีมาก ควรจะเห็นได้ว่า
เป็นพระกระแสพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรับสั่งเรื่องเอง ไม่ใช่
เจ้าพระยาอภัยภูธรแต่งเป็นแน่ ต้องเป็นผู้ที่ได้คิด และได้เห็นงานแล้วจึงจะ
เรียงลงได้ เพราะราวกับละคร...”

จากพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังกล่าว น.ม.ส. จึงได้สดุดี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไว้ในหนังสือสามกรุง ว่า

ทรงรับมรดกบ้าน	เมืองดี
สมล้ำกำลังมี	มากไว้
รู้รู้ทั่วธรณี	เนาสุข
ปวงราชฎ์ปราศรอนได้	ร่มเจ้าจอมสยามฯ
หลายอย่างต่างแยกไท่	อุปถัมภ์
ศิลปะวิศวกรรม	กอบแก้ว
บทกลอนละครรำ	วางรูป
กวีรัตนวิวัฒนเชื้อ	เชิดชั้นวรรณคดีฯ

พระเกียรติคุณและความเป็นอัจฉริยะของพระองค์มิได้เป็นที่ประจักษ์เฉพาะพสกนิกรชาวไทยเท่านั้น แต่ยังแผ่ไพศาลไปยังนานาประเทศทั่วโลก ในโอกาสชิตสมัยครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระบรมราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ยกย่องให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๑ สืบเนื่องจากการจัดงานเฉลิมพระเกียรติดังกล่าว มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้ก่อกำเนิดขึ้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธินี้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ตั้งแต่นั้น

และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็นประธานกรรมการมูลนิธิฯ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๘ ได้สร้างอุทยานพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และได้ถือเอาวันพระบรมราชสมภพของพระองค์ คือวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ของทุกปีเป็น “วันศิลปินแห่งชาติ” トラบเท่าทุกวันนี้

บทนำเสนอ

มุมมองที่นำมาลงในเรื่องไชยเชษฐ

ความเป็นมา

บทละครนอกเรื่องไชยเชษฐ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ให้จัดพิมพ์เผยแพร่ทั่วไป เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘ เพื่อส่งเสริมการอ่านและให้เด็กมีความรัก ความเข้าใจ และความซาบซึ้งในวรรณกรรมไทยในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เด็กไทยวัยเรียนชั้นประถมปลาย ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔, ๕, ๖ เป็นกลุ่มผู้อ่านที่คณะกรรมการฯ พิจารณาให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ในการคัดสรรเรื่องมาจัดพิมพ์เป็นชุดวรรณกรรมของชาตินี้ เพราะเป็นวัยที่อ่านหนังสือไทยได้แตกฉานแล้ว และกำลังมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ อีกทั้งยังสามารถมีความคิดความอ่านเป็นของตนเองอีกด้วย

เนื้อเรื่องไชยเชษฐ์เป็นเรื่องจักรๆวงศ์ๆ โดยมีที่มาจากวรรณกรรมพื้นบ้านเค้าโครงเรื่องเข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน องค์ผู้นิพนธ์ได้ทรงตัดตอนเนื้อเรื่องตอนท้ายมาแต่งเป็นบทละครนอก รวม ๔ ตอน คือ ตอนที่ ๑ นางสวัญชาถูกขับไล่ ตอนที่ ๒ พระไชยเชษฐ์ตามนางสวัญชา ตอนที่ ๓ พระไชยเชษฐ์เข้าเฝ้าท้าวสิงหล และตอนที่ ๔ อภิเษกพระไชยเชษฐ์ ทั้งสี่ตอนนี้จัดว่า

เป็นตอนที่สนุกสนาน เพลิดเพลิน ชวนติดตาม การใช้ภาษาที่ไม่
ยากจนเกินไปนัก ประดับด้วยลีลาของกลอนบทละคร ช่วยทำให้ผู้
อ่านผู้เยาว์จำนวนไม่น้อยติดตามอ่านด้วยความสนใจ

เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

เราคิด-อ่านต่างกันได้

คำถามข้างต้น มิได้มีคำตอบสำเร็จรูปตรงกับใจของผู้อ่าน
ทุกคน ที่ต่างวัยต่างการศึกษาและต่างประสบการณ์ หรือมีรสนิยม
การอ่านต่างกัน นักอ่านรุ่นผู้ใหญ่จำนวนหนึ่ง อาจมีความเห็นร่วม
กันได้ เช่นเดียวกับนักอ่านรุ่นผู้เยาว์ ก็อาจมีความเห็นจำนวนหนึ่ง
ใกล้เคียงกันได้ ในยุคสมัยปัจจุบันที่มีสื่อการสอนทันสมัยและ
สื่อสารการโทรคมนาคม ได้ย่อโลกกว้างให้รู้เห็นกันได้ในช่วงพริบตา
ทั้งเด็กและผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ทันโลกร่วมกันจากสื่อที่ทันสมัย
เหล่านี้ ในแง่ของประสบการณ์ในการอ่าน นักอ่านรุ่นผู้ใหญ่และ
และรุ่นผู้เยาว์ก็อาจจะเรียนรู้จากหนังสือร่วมกันและแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นต่อกันได้ กาลเวลาและประสบการณ์บอกให้เราว่า
สิ่งที่ผู้ใหญ่คิดเห็นในวันนี้... ในวันที่โลกกว้างถูกย่อให้เล็กลงๆ
ทุกวัน... ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องไปเสียทั้งหมด ในทำนองเดียวกัน
ความคิดเห็นของผู้เยาว์ที่ค้านหรือไม่พ้องต้องกันกับผู้ใหญ่ ก็ใช่ว่า
จะผิดไปเสียทั้งหมด ความคิดอ่านของผู้เยาว์บางคนอาจจะเฉียบ
แหลมแปลกออกไปทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์
มากกว่าผู้ใหญ่ก็ได้ ขณะเดียวกัน ความคิดอ่านของผู้ใหญ่บางคน
ก็อาจจะมีคามหยั่งเห็น สุขุมลุ่มลึก เพียงพอที่จะรู้เท่าทันการ

เปลี่ยนแปลงของโลกและรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีทั้ง
ด้านดีด้านร้าย อย่างมีสติรอบคอบกว่าผู้เยาว์

มุมมองของนักอ่านรุ่นเยาว์

สำหรับบทละครนอกเรื่องไชยเชษฐา นักอ่านรุ่นเยาว์ที่กำลังติดการ์ตูนญี่ปุ่นงอมแงมบอกว่า ถ้ามีสิทธิเลือกได้ คงเลือกซื้อและอ่านการ์ตูนญี่ปุ่นมากกว่า เพราะสาว ๆ ในเรื่องไชยเชษฐาไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเจ็ดนางอันมีนางสุริยาเป็นแกนนำ หรือฝ่ายนางสุริยาซึ่งมีวิพาร์แมวพี่เลี้ยงเป็นหัวใจ ล้วนแล้วแต่สู้บรรดาสาว ๆ พรราวเสน่ห์ในการ์ตูนญี่ปุ่นไม่ได้

นักอ่านรุ่นเยาว์บางคนถึงกับตั้งคำถามสนุก ๆ ว่า “มีผู้ชายดี ๆ บ้างไหมในองค์หญิง” ตามชื่อการ์ตูนญี่ปุ่นเรื่องหนึ่ง เพราะเธอเหล่านี้นั้นเห็นว่า พระไชยเชษฐาเป็นเจ้าชายที่ใจคอไม่หนักแน่น โลเลอ่อนไหวง่าย หูเบา เมื่อมาองงอนนางสุริยา นางหาควรให้อภัยไม่ และสาว ๆ วยรุ่นของเราเห็นว่า “หาผู้ชายดี ๆ ใหม่ดีกว่าองค์หญิง”

นักอ่านไทยรุ่นเยาว์วัยน่ารักได้อ่านและชมวีดิทัศน์เรื่องอ่านเล่นสำหรับเด็ก ๆ ในโลกตะวันตกเช่นเรื่อง ชินเดอเรลลาสโนว์ไวท์กับคนแคระทั้งเจ็ด หรือเรื่องโฉมงามกับเจ้าชายอสูรมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน เธอทั้งหลายจัดเรื่องไชยเชษฐาให้อยู่ในระดับใกล้เคียงวรรณกรรมตะวันตกกลุ่มนี้ เพราะ “ผู้หญิงในเรื่องเป็นฝ่ายยอมผู้ชาย” แต่ก็สนุกดี

ช่างหนุ่มน้อยนักอ่านรุ่นเยาว์อีกบางคนก็บอกว่า ถ้าให้
เลือกที่จะใช้ชีวิตตามง้องอนผู้หญิง แบบที่ไชยเชษฐ์ตามนางสุริยชา
แล้วละก็ ไม่ต้องมีเมียเสียเลยจะดีกว่า อีกแนวหนึ่งก็ว่า “ไล่เขา
(สุริยชา) ไปแล้ว ก็ไล่ไปเลย ไม่น่ากลับคำ... จะคร่ำครวญไป
ทำไม ผู้หญิงมีอยู่เป็นล้านๆ คนในโลก”

รายที่ไม่ใช่สุดท้ายมาแปลก เธอวิจารณ์ทุกคนตั้งแต่
พี่เลี้ยง ไชยเชษฐ์ ท้าวสิงหล ว่าเชื่อคนง่ายเกินไปถูกเขาหลอกหรือ
เปล่าก็ไม่รู้ จะแน่ใจได้อย่างไร แคเห็นนารายณ์ธิเบศร์ก็เชื่อว่าเป็น
ลูกเป็นหลาน “เลือกก็ไม่ได้ตรวจ”

และรายสุดท้าย ที่จะนำมาถ่ายทอดในที่นี้ สุดแปลกแต่
จริง เธอชอบอุบลวดีหนึ่งในเจ็ดนาง มากกว่าสุริยชา เพราะ..
“เขาใจเย็น.. ฉลาดดี บางคนถ้าถูกจับได้ถูกเล่นงาน อาจร้องไห้
ตกใจ แต่นี่กลับกล้าโต้เถียงย้อนกลับไป จะจริงหรือเท็จก็อีกเรื่อง
หนึ่ง ในโลกของความเป็นจริง ใครทำอย่างนี้ถึงจะอยู่ได้”

นักอ่านรุ่นผู้ใหญ่ก็ต้องทำใจกว้างๆ และเยือกเย็นเข้าไป
ต่อความเห็นแหวกแนวของนักอ่านรุ่นเยาว์เหล่านี้ อาจไม่เป็นการ
ฉลาดเลยถ้าจะปิดกั้นทัศนะใหม่ๆ เพราะหลายมุมมองน่าสนใจ
ทีเดียว และสำหรับบางมุมมองที่ต่างกันมากๆ ก็ยังน่าจะ
แลกเปลี่ยนกันได้และช่วยกันชี้ถูกชี้ผิดต่อไป

แล้วท่านล่ะ คิดอย่างไร

ความน่าสนใจของบทละครเรื่องไชยเชษฐ

แม้ว่าบทละครเรื่องไชยเชษฐ จะมีได้เป็นวรรณคดีเรื่องยิ่งใหญ่เมื่อเทียบกับวรรณคดีแบบฉบับบางเรื่อง แต่บทละครเรื่องไชยเชษฐก็มีความน่ารัก น่าสนใจ และน่าประทับใจหลายประการที่นักอ่านไม่ว่าผู้ใหญ่หรือเด็กไม่อาจมองข้ามไปได้ง่าย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดรักสัตว์ รักธรรมชาติกับแนวคิดส่งเสริมความรัก ความผูกพัน ความรู้จักยอมรับผิด ไม่มีทิฐิมานะ และคุณภาพชีวิตในครอบครัว

ในขณะที่เนื้อเรื่องดูเหมือนจะเหมือนกันไป ตามแนวเรื่องจักรวาลต่างๆของไทย บทละคร ๔ ตอนเรื่องไชยเชษฐกลับมีความน่ารักตรงที่ผู้แต่งใช้วิพาร์แมวพี่เลี้ยงแสนฉลาดปากตะไกรเป็นตัวเดินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ บทละครของเราจำนวนไม่น้อยนิยมใช้สัตว์เป็นตัวเดินเรื่อง แต่ไม่มีบทบาทพูด คิด หรือกระทำการบางอย่างแทนคน วิพาร์เป็นแมวหัวโจกที่ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เดินเรื่อง หากยังตีบทแตกทุกชั้นทุกตอน ทำให้เรื่องไชยเชษฐมีอะไรที่ค่อนข้าง “แปลก” ไปจากบทละครทั่วไป ที่สำคัญก็คือ สิ่งที่คนธรรมดาสามัญทำไม่ได้ เช่น การว่ากล่าวลูกเจ้าอย่างไชยเชษฐ์ ผู้แต่งใช้ให้วิพาร์ทำได้อย่างไม่เคอะเขิน ทำให้ไม่รู้สึกรู้ว่าขัดต่อธรรมเนียมประเพณี ความรู้สึกเจ็บช้ำที่ผู้หญิงไทยในสมัยก่อนได้รับ เช่น กรณีนางสุริยาถูกใส่ร้ายโดยนางทั้งเจ็ด ต้องเข้าขอก ระหกระเหินเดินออกจากวัง เพราะมีสามีหุบเขา ผู้หญิงในสมัยนั้น เมื่อเผชิญปัญหาทำนองนี้ ก็มักจะพูดไม่ออกบอกใครไม่ได้ ได้แต่เก็บกดเอาไว้ในใจ แต่เจ้าวิพาร์ แมวช่างพูด ช่างเจรจา ได้ช่วยทำหน้าที่ปาวร้องแทน

ให้เห็นถึงความทุกข์ใจของผู้หญิง ในขณะเดียวกัน วิฬารก็เป็น
แมวที่มีอารมณ์ขัน ช่างยั่ว ช่างแหย่ ทำให้อ่านสนุก ฟังสนุก
บทบาทของวิฬาร ที่ได้รับการขยายให้เด่นเป็นตัวเดินเรื่องตั้งแต่
ต้นจนจบ จึงสอดคล้องกับลักษณะวรรณกรรมที่เป็นบทละคร

การเสริมสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมในเรื่องความน่ารัก
ของสัตว์ ยังได้สะท้อนออกมาผ่านบทกลอนอีกบางบท ซึ่งไม่เพียง
แต่ทำให้สอดคล้องกับแนวคิดอนุรักษธรรมชาติและพิทักษ์
สิ่งแวดล้อม อันเป็นกระแสความคิดร่วมสมัยร่วมโลกเท่านั้น
บทกลอนเหล่านี้ยังมีแนวคิดแบบชาวพุทธ และเป็นสิ่งที่สามารถ
ปฏิบัติอย่างได้ผลมาโดยตลอด ดังปรากฏในบทกลอนว่า

เมื่อนั้น	พระนารายณ์ธิเบศร์บังคมไหว้
ทูลว่าลูกลาไปเล่นไพร	ชมนกชมไม้ออกเพลิดเพลิน
น่ารักปักษีสารพัน	บ้างซิกกันหากินบินเหิน
บ้างพาลูกเดินไต่ร้ายเดิน	บ้างร้องเกริ่นตามไล่กันไปมา
คิดจะดักปักษามาเลี้ยงเล่น	กลัวจะเป็นเวรกรรมไปชาติหน้า
ลูกเมียพลัดกันเห็นทันตา	เหมือนคนต้องโทษาพ้อตาเคือง

วรรณคดีไทยส่วนใหญ่จะมีบทชมนก ชมไม้ ชมดง ชม
สิ่งสารพัดและความอุดมสมบูรณ์ของป่า เป็นการแสดงแนวคิดที่
แฝงนัยอยู่เบื้องหลัง บทชมนกชมไม้ชมดงคือแนวคิดส่งเสริม
ให้ผู้คนรักธรรมชาติ รู้จักดื่มด่ำกับความงามของธรรมชาติ และ
ตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของชาตินั้นเอง มิใช่เพียงแต่จะเน้น
ความไพเราะของบทประพันธ์เท่านั้น

ควบคู่ไปกับแนวคิดส่งเสริมความรักสัตว์วรรณาชาติ
จุดเด่นของเรื่องไชยเชษฐังอยู่ที่การเสนอแนวคิดส่งเสริมความรัก
ในครอบครัวและคุณภาพชีวิตในครอบครัว สถาบันครอบครัวมี
รากฐานแน่นแฟ้นมายาวนานในสังคมมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ ขณะ
เดียวกันปัญหาความกระทบกระทั่ง ความแตกร้างในครอบครัวก็
เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นในสังคมโบราณหรือ
สังคมปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่า เรื่องไชยเชษฐ์เป็นวรรณคดีที่แสดงชีวิต
แนวหนึ่งโดยกล่าวถึงปัญหาการอยู่ร่วมกันของหญิง-ชาย ในฐานะ
มนุษย์ปุถุชนที่มีทั้งรัก โลภ โกรธ หลง พระไชยเชษฐ์ก็หนีไม่พ้น
ความเป็นปุถุชน ยามใช้อารมณ์รักโลกโกรธหลงอย่างขาดสติก็
อาจทำสิ่งที่ผิดพลาดร้ายแรงได้ เช่น ขับไล่เมียรักให้จากไป ทำให้
ลูกเมียต้องตกกระกำลำบากตนเองก็ไม่เป็นสุข ข้อดีเป็นพิเศษของ
ไชยเชษฐ์คือเมื่อทำผิดแล้วรู้จักสำนึกผิดและตามหานางสุริยชา
การตามหานางในวรรณคดีไทยเกือบทุกเรื่องที่กล่าวถึงเรื่องการ
พลัดพรากจากกันของคู่พระคู่นาง แท้จริงก็คือการแผ่ขยายของ
ความรัก ความผูกพัน ความสำนึกในความผิด ตั้งใจแน่วแน่ที่จะ
แก้ไขความผิดที่ตนได้ก่อขึ้น พร้อมกันไปกับการเสนอแนวคิดแบบ
ชาวพุทธในเรื่องกรรมของแต่ละบุคคล และความรักนั้นเป็นทุกซ์
การพลัดพรากจากสิ่งที่รักก็เป็นทุกซ์

มนุษย์ทุกผู้ทุกนามย่อมเลี่ยงไม่พ้นจากกฎเกณฑ์ธรรมชาติ
เมื่อถึงช่วงหนึ่งของชีวิตเด็กที่เติบโตเป็นวัยรุ่นและเริ่มก้าวเข้าสู่
ความเป็นผู้ใหญ่ คงต้องผ่านประสบการณ์ความรักความใคร่ตาม

กฎแห่งธรรมชาติ หากรู้จักใช้ความรักใคร่ผูกพันอย่างมีสติ ก็จะไม่
เป็นเช่นไชยเชษฐ แม้ผิดพลาดลงไป แต่รู้จักสำนึกในปัญหาและ
แก้ปัญหาให้ทันการณ์ ก็จะเป็นทุกข์น้อยลง เป็นสุขมากขึ้นได้

อันที่จริง พระไชยเชษฐก็มีข้อบกพร่องเช่นนั้นจริง แต่
ผู้อ่านรุ่นเยาว์ก็อาจมีมุมมองให้กว้างออกไปได้ว่า ในอดีตการที่
กษัตริย์มีมเหสีหลายองค์นั้นอาจมีเหตุผลทางการเมืองที่ต้องรักษา
ความสัมพันธ์กับญาติของมเหสีบางองค์ที่ครองบ้านเมืองอื่นก็ได้
เมื่อพระไชยเชษฐได้นางสุริยชามาเป็นมเหสีผู้เป็นที่โปรดปราน
กว่ามเหสีอื่น ๆ นางสุริยชาจึงพบความขัดแย้ง โดยถูกมเหสีทั้งหลาย
อิจฉาและทำอุบายใส่ร้าย จนนางและโอรสต้องประสบเคราะห์
กรรมให้ต้องทนทุกข์แสนสาหัส ในกรณีเช่นนี้ คนสมัยก่อนจึง
ยกให้เป็นเรื่องของกรรม ซึ่งนางต้องเผชิญจนกว่าจะสิ้นกรรม คือ
เมื่อพระไชยเชษฐทรงสำนึกผิดแล้วติดตามหามเหสีและโอรสเพื่อ
ให้ครอบครัวมีความสุขอย่างที่ควรจะมี การที่พระไชยเชษฐเกิด
ความสำนึกผิดและพยายามทำสิ่งที่ถูกต้องเช่นนั้น แสดงว่าทรงมี
คุณธรรมของความเป็นพ่อผู้รักลูกประการหนึ่ง และคุณธรรมของ
ความเป็นสามีผู้ยุติธรรมอีกประการหนึ่ง นับว่ายังมีความดีที่ควร
ยกย่อง

ชีวิตเศร้าของนางสุริยชาหรือนางจำปาทอง เป็นตัวอย่าง
ที่แสดงให้เห็นว่า ความรักคือความทุกข์ กวีได้สร้างภาพให้เห็น
ด้วยศิลปะการแต่งโดยกล่าวว่า นางร้องไห้น้ำตาร่วง “ชะรอยเจ้า
เศร้าโศกไคลคลา ดอกจำปาจึงตกตามทางไป” และทำให้
พระไชยเชษฐซึ้งมา “ตามรอยดอกไม้ไปดู” ซึ่งยิ่งดอกย้าแนวคิด

ความรักเป็นทุกข์โดยเฉพาะที่กระทำผิดไปอย่างขาดสติ ดังที่มีปรากฏในเรื่องว่า

เห็นจอมปลวกต่อไม้หมายน้อง	พระกัมมองค์ลงมองอยู่เป็นครู
ครั้นแลไปมิใช่นางโฉมตรู	ให้คิดอายอดสูในพระทัย
เห็นเงาไวไวอยู่ในรก	รื้อขับม้าหกมาดูใหม่
เข้าใกล้มิใช่นางทราวมัย	ชลนัยน์ไหลหลังลงหลั่งมัว
ได้ยินเสียงดุเหว่าเร่าร้อง	เอ๊ะเสียงน้องโน่นแล้วกระมังหนา
ฟังไปมิใช่เสียงสุวิญชา	พระทรงโคกแล้วคลาไคล

ในสังคมไทยปัจจุบันที่สถาบันครอบครัวอาจขาดความมั่นคงมากขึ้น สภาพ “บ้านแตก” เกิดขึ้นมากมายหลายครอบครัว ผู้หญิงในฐานะภรรยาสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้มากขึ้น จึงค่อนข้างเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ไม่รู้สึกว่าจะต้องจำยอมทนทุกข์ทรมานกับสภาพครอบครัวที่สามีไม่รับผิดชอบ หรือเชื่อถือผู้อื่นมากกว่าภรรยาของตนเอง ผู้เป็นลูกดูเหมือนจะเป็นสายใยเดียวที่เชื่อมร้อยความรักความผูกพันของพ่อแม่เข้าไว้ด้วยกัน การที่ลูกปรารถนาจะมีทั้งพ่อและแม่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบในครอบครัว ดูเหมือนจะเป็นห่วงโซ่สุดท้ายเท่านั้นที่จะเกี่ยวร้อยความรักความผูกพันของพ่อแม่ไว้ด้วยกัน

พระนารายณ์อิเบศร์เป็นตัวแทนของครอบครัวที่ต้องแตกแยกกันไป อย่างไรก็ตามพ่ออย่างพระไชยเชษฐาก็สามารถฟื้นคืนสติจากที่เคยเห็นผิดเป็นชอบ กลับใจกลับเนื้อกลับตัวและกลับเป็นคนดีได้ ด้วยความรักลูกเมียและสำนึกผิด บทบาทของ

พระนารายณ์ธิเบศร์ แท้จริงเป็นบทบาทที่เด็ก ๆ ในสังคมไทย
ปัจจุบันที่ครอบครัวกำลังสั่นคลอนแตกร้าง ควรถือเป็นแบบอย่างได้
ในเรื่องพระนารายณ์ธิเบศร์ได้พยายามทำตัวเป็นสะพานเชื่อม
ให้พ่อและแม่กลับมาคืนดีกัน เพื่อความสุขความรักใคร่ปรองดอง
ในครอบครัวในที่สุด

ลูกแข่งขัฒพจมานประทานโทษ
จะขอทูลความทุกข์ของลูกนี้
อกใครจะเหมือนอกข้า
กำเนิดเกิดมาไม่เทียมคน
อันบิดาผิดพลั้งแต่ครั้งก่อน
ถ้าทีหลังยังมุดัน
จงดโทษพระพ่อเสียสักหน
เหมือนเมตตาปรานีแก่ลูกยา

พระแม่จงโปรดเกศ
ถึงจะทุบจะตีจะสู้น
ได้อับอายไพร่ฟ้าทุกแห่งหน
เพราะพ่อแม่หมองหม่นน้ำใจกัน
อุตสาห์มาง้อจนได้ผ่อนผัน
จะให้ตาตารินไม่จันทา
ให้ท่านบาดคาคบนไว้หนักหนา
ดีด้วยบิดาเกิดมารดร

มีตัวอย่างให้เห็นเสมอว่าผู้หญิงไทยปัจจุบันมีค่านิยมใหม่
ที่เห็นแก่ความสุข ความสะดวกสบายของตนเอง ถ้าคิดว่าจะพึ่งพา
ตนเองได้ มั่นใจว่าสามารถเลี้ยงลูกให้เติบโตใหญ่ได้ ถ้าจะแตกหักกัน
ก็ไม่ต้องพึ่งผู้เป็นพ่อก็ได้ แต่เมื่อยามจะตัดสินใจว่าจะถึงขั้นหย่า
ร้างกันหรือไม่ ตัวอย่างจากบทละครที่จบลงด้วยดีมีความสุข
เพราะตั้งใจจะรักษาเอาครอบครัวไว้ให้ได้ ก็จะช่วยเตือนสติให้ซ้ง
ตรงดองแท้ก่อนตัดสินใจ แต่ละครอบครัวที่มีปัญหาร้ายฉาน อาจ
หาทางออกหรือจบลงไม่เหมือนกัน เพราะแต่ละครอบครัวมี
พื้นฐานไม่เหมือนกัน แต่แบบอย่างในการคืนดีกัน และรักษา

ครอบครัวยุติในเรื่องไชยเชษฐ รวมทั้งเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ทั้งหลาย
ของไทยจะช่วยให้ผู้หญิงเลือกทางที่เหมาะสมที่สุด และช่วย
ป้องกันให้เกิดความเสียหายได้น้อยที่สุด

ในบทละครเรื่องไชยเชษฐ กวีผู้รจนายังได้แสดงให้เห็น
บทบาทของผู้ใหญ่ที่สามารถเป็นสะพานเชื่อมที่ช่วยแก้ปัญหาและ
ช่วยปลอบประโลมใจ บทบาทของท้าวสิงหล ในฐานะพระเจ้าตา
ทำให้เห็นภาพความรักความห่วงใยอันบริสุทธิ์ของผู้ใหญ่ที่มีต่อลูก
หลานเช่นในตอนนี้ออย่างอบอุ่นว่า

เมื่อนั้น	ท่านท้าวสิงหลยกขา
อุ้มองค์พระราชนัดดา	ลูบหลังลูบหน้าแล้วว่าไป
พ้อมาจนเย็นหลงเส้นอยู่	ด่อนกลีชมพู่หรือต่อไก่
ดูมอมแมมแก้มคางข้างกระไร	เออนี้มิไปเที่ยวชอนซุก
เก็บบุปผามาบ้างหรือไม่เล่า	ให้แม่เขาร้อยมาลัยใส่จุก
ตานั่งคอยเจ้าเฝ้าเป็นทุกข์	กลัวจะล้มลุกเจ็บป่วยไป

เมื่อท้าวสิงหลรับรู้ว่ไชยเชษฐลูกเขยทอดทิ้งลูกเมีย พระเจ้า-
ตาก็ก็นแสดงอาการขัดเคืองอย่างได้อารมณ์

ชะอ้ายไชยเชษฐลูกเขย	คงได้เล่นกันเหวอย่าศึกชั้น
ขัดเขมรเป็นเกลียวเคี้ยวฟัน	โจนจากแท่นสุวรรณทนต์ที่
เขี้ยวงอกออกข้างละสามวา	นัยนาดังแสงพระสุริย์ศรี
สำแดงแผลงฤทธิ์อสูรี	เพียงพื่นปัดพิจะไทรมทรุด

ในขณะที่สังคมไทยกำลังก้าวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามรากฐานวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมที่ให้ความเคารพผู้ใหญ่เป็นอย่างสูง ควรจะเป็นสิ่งที่มีค่ามีความหมายที่จะต้องรักษาเอาไว้ให้มั่นคง และแท้จริงผู้อาวุโสไทยไม่น้อยก็ยังคงมีบทบาทหน้าที่อย่างสูงในสังคมไทย ในเรื่องไชยเชษฐา ท้าวสิงหล เป็นแบบอย่างของพ่อตาและผู้สูงอายุที่ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ลูกหลานอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จากเนื้อเรื่องของบทละครจะเห็นได้ว่าในยามลำบากเดือดร้อน ผู้อาวุโสในสังคมอย่างท้าวสิงหล สามารถมีส่วนช่วยคุ้มครอง และแก้ปัญหาได้

อ่านวรรณคดีให้ได้คุณค่า

วรรณคดีเป็นสื่อแสดงให้เห็นประสบการณ์ชีวิตทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของมนุษย์ การอ่านวรรณคดีนั้นนอกจากอ่านเอาสาระทางศิลปะการแต่งแล้ว ก็ยังอ่านเอาเรื่องได้ อ่านเอาสนุกเพลิดเพลินก็ได้ อ่านเอาสาระเพื่อเรียนรู้ และสั่งสมประสบการณ์ชีวิตก็ได้

บทละครเรื่องไชยเชษฐาเป็นวรรณคดีไทยเรื่องหนึ่งที่ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างที่มีคุณค่าในการช่วยจรรโลงชีวิตแก่ผู้อ่าน จากการทดลองให้เด็กนักเรียนวัยประถมปลายอ่านบทละครเรื่องไชยเชษฐา คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติพบว่า ถ้าเพียงแต่สามารถโน้มน้าวให้เด็กๆ จับวรรณกรรมเรื่องนี้ขึ้นมาอ่านได้สำเร็จ นักเรียนรุ่นเยาว์ของเราก็จะอ่านด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน บางคนสามารถอ่านรวดเดียวจบ และให้

ความเห็นรวบยอดทันทีว่า “เรื่องมันง่ายและเหลือเชื่อมาก แต่ก็สนุกดี” เสียงหัวเราะอาจดังขึ้นเป็นบางระยะขณะที่เด็ก ๆ อ่านเด็กบางคนของเราก็คงอาจมีความคิด มีวิจารณ์ญาณ กล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของตัวละครแต่ละตัวได้อย่างฉาดฉาน กระทั่งกล้าที่จะประเมินคุณค่าวรรณกรรมของไทยอย่างมั่นใจ

แนวทางการอ่านไฮเซซฐ์เพื่อสาระ เพื่อการเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิต เพื่อรักษาคุณค่าความดีงามของครอบครัว และความเป็นปกติสุขของสังคม ดังที่กล่าวข้างต้นนั้นเป็นเพียงบทนำเสนอ เพื่อยั่วยุให้นักอ่านทั้งหลาย ขบคิด ใคร่ครวญ และตีความระดับต่าง ๆ ตามระดับความรู้ ความคิดต่าง ๆ กันต่อไป

สำหรับการอ่านวิเคราะห์วิจารณ์ระดับลึก คุณค่าความน่าสนใจของบทละครเรื่องไฮเซซฐ์ยังมีรายละเอียดที่อุดมสมบูรณ์สะท้อนธรรมชาติของมนุษย์ และแสดงวัฒนธรรมหลายด้าน เช่น คำสอนทางพุทธศาสนา ความเชื่อแบบดั้งเดิมในเรื่องโชคลางสังหรณ์ ภาษิตคำพังเพย การแต่งกาย การใช้ผ้าโบราณแบบต่าง ๆ ซึ่งสอดแทรกผสมผสานกลมกลืนอยู่ตลอดเรื่อง เป็นต้น จึงน่าจะพอสรุปได้ว่า บทละครเรื่องไฮเซซฐ์เป็นแบบอย่างหนึ่งของวรรณคดีเพื่อช่วยในการศึกษาชีวิต สังคม วัฒนธรรมและเพื่อจรรโลงคุณค่าทางสังคม

ถ้าเราอ่านวรรณกรรมโบราณอย่างเคารพอดีต เราก็จะเรียนรู้คุณค่าของอดีต เข้าใจความเป็นมาและสามารถนำเอาทุกสรรพสิ่งที่ดีของอดีต มาใช้ในสังคมไทยปัจจุบันได้ ความเข้าใจในความสืบเนื่องของสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำพาความเปลี่ยนแปลงในสังคมให้ดำเนินไปได้ด้วยดีสืบไป ✴

เล่าเรื่องย่อ

เชษฐชนอ่านนิทานเรื่องไชยเชษฐ

ยังมีหญิงงามนางหนึ่งชื่อ จำปาทอง เป็นธิดาท้าวอภัย-
นุราชเมืองเวสาลี เวลาร้องไห้จะมีดอกจำปาทองร่วงลงมาแทน
หยาดน้ำตา นางจำปาทองเลี้ยงจระเข้ไว้ดูเล่น จระเข้นั้นกัดกิน
ชาวเมืองเสียเป็นอันมาก ท้าวอภัยนุราชจึงขับไล่ นางออกไปจาก
เมือง นางจำปาทองไปกับนางแมวเกิดหลงทางและผจญภัยต่าง ๆ
ในที่สุดทั้งสองหนีภัยไปพึ่งพระโคตมฤาษี ต่อมาเจ้าเมืองสิงหล
ได้ทราบข่าวนางจึงไปขอมาเลี้ยงเป็นธิดาบุญธรรม ท้าวสิงหลเป็น
ยักษ์ที่มีสัจธรรมรักนางจำปาทองเสมือนบุตรรีแท้ๆของตน และ
ประทานนามให้ใหม่ว่า สิวินชา

ฝ่ายพระไชยเชษฐเป็นโอรสท้าวธรรมมิกเจ้าเมืองหมันต์
พระไชยเชษฐ์มีนางสนมอยู่เจ็ดคน วันหนึ่งพระองค์พานางไป
เที่ยวป่า พระอินทร์รู้ว่าพระไชยเชษฐ์และนางสิวินชาเป็นคู่กัน
จึงให้พระมาตุลีจำแลงเป็นกวางทองล่อพระไชยเชษฐ์ให้ตามไปจน
ถึงเมืองสิงหล พระไชยเชษฐ์ได้พบนางสิวินชาและได้อภิเษกสมรส
กันด้วยความเห็นชอบของบิดาของทั้งสองฝ่าย แล้วพากันมาอยู่
เมืองหมันต์

ฝ่ายนางสนมทั้งเจ็ดเกิดความริษยานางสิวินชา คอย
ปองร้ายอยู่ ได้โอกาสเมื่อนางสิวินชามีครรภ์แก่ เจ็ดนางสร้างข่าว
ลือลวงให้พระไชยเชษฐ์ไปสะหาซังเผือก เมื่อนางสิวินชาประสูติ

โอรส เจ็ดนางก็นำพระกุมารใส่หีบไปฝังไว้ในป่าและวางท่อนไม้ใส่พานไว้เพื่อบอกใคร ๆ ว่า นางสวัญชาคลอดลูกเป็นท่อนไม้

ตอนต้นเรื่องไชยเชษฐาก่อนบทพระราชนิพนธ์มีเพียงเท่านี้ เนื้อเรื่องต่อไปเป็นบทละครพระราชนิพนธ์ และเป็นเรื่องสนุกกว่าเนื้อเรื่องตอนต้นมาก เรื่องดำเนินไปว่าเมื่อพระไชยเชษฐาเห็นท่อนไม้ก็เชื่อสนิทว่าเป็นลูกนางสวัญชาจึงขับไล่นางไป ส่วนนางสวัญชาเดินทางไปกับนางแมวผู้ช่วยตัวสำคัญ ซึ่งรู้ว่าพระกุมารถูกฝังอยู่ที่ไหน พระกุมารยังอยู่รอดปลอดภัยด้วยบุญญาธิการของตน นางสวัญชาพาโอรสกลับไปเมืองสิงหล ท้าวสิงหลประทานชื่อหลานว่า นารายณ์ธิเบศร์ เรื่องลัดตัดตอนไปจนพระกุมารเจริญวัยถึงอายุ ๗ ปี พระไชยเชษฐาสำนึกได้ว่าตนหลงผิดไปจึงติดตามไปเมืองสิงหล ระหว่างทางได้พบโอรส ต่างฝ่ายต่างไม่รู้จักกัน ถึงตอนนี้น่าสนใจว่าพ่อลูกจะรู้จักกันได้อย่างไร และลูกจะช่วยเป็นสื่อสัมพันธ์ให้พ่อแม่คืนดีกันได้หรือไม่ นารายณ์ธิเบศร์จะวางแผนได้แนบเนียนเพียงใด นอกจากเนื้อเรื่องที่เริ่มคลี่คลายปมต่างๆ แล้วยังมีบทบาทที่ชวนอ่านของตัวละครทั้งหลาย เช่นบทที่แสดงความสำนึกผิดและตื้นกัลวจนเคอะเขินของพระไชยเชษฐา บทเย้ยเยาะของนางแมวที่ตั้งใจเสียดสีพระไชยเชษฐาให้สาแก่ใจ บทรักระคนแค้นของนางสวัญชา รวมทั้งบทบาทอันน่ารักเจี๊ยวลลวด และมีชีวิตชีวาของนารายณ์ธิเบศร์ ทำให้เรื่องไชยเชษฐาในตอนพระราชนิพนธ์นี้ นอกจากเหมาะที่จะใช้เป็นบทแสดงละครแล้ว มีรสชาติชวนอ่านชวนติดตาม กล่าวได้ว่าใครจะเล่าอย่างไรก็ไม่สนุกเท่ากับที่จะได้อ่านเองเป็นแน่ ✨

ตอนที่ ๑
นางสุวิญชาถูกขับไล่

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น

แต่มาอยู่ป่าพนาลี

ให้หมอเฒ่าเอาช้างไปเที่ยวค้น

ไม่ประสบพบช้างตัวสำคัญ

องค์พระไชยเชษฐาธิราช

ได้เจ็ดราตรีทิวาวัน

ทุกตำบลโป่งป่าพนาลี

จนสิ้นแดนหมันต์พารา

๗๔ คำ ฯ

ป็นดั่ง

๑ เมื่อพระมเหสีจะมีเหตุ

พระทอดถอนหนุ่ยไปมา

สงสารสุริยาโฉมศรี

จะประสูติลูกแก้วแล้วหรือยัง

นางก็ไร้สุริยวงศ์พงศ์เผ่า

จำจะเลิกพหลพลไกร

ให้เขม่นนัยน์เนตรทั้งซ้ายขวา

หวนรำลึกตรึกตราถึงเวียงวัง

เทวี่มีครรรค์อยู่ข้างหลัง

ไม่มีที่หวังที่ไวใจ

ใครจะเอาใจดูหนูใส่

กลับคืนเข้าไปยังพารา

๗๕ คำ ฯ

หมอเฒ่า หมอช้างอาสุโส ผู้มีความรู้และมีความชำนาญในการจับช้าง

ร้าย

๑ คิดพลางทางสั่งเสนี
เร่งรัดผูกช้างผูกม้า

จงตระเตรียมโยธิตั้งชัยขวา
จะคืบเข้าพาราเวลานี้

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
ออกมาจัดกันทันที

เสนารับสั่งไล่เกศี
พร้อมเสร็จดังมีพระบัญชา

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
จึงสรรสร้างเครื่องสุคนธา
ครั้นเสร็จเสด็จบทธรร
ให้ยกพวกพลช้างตั้งกัน

องค์พระไชยเชษฐากษัตริย์
ทรงมหาภูษิตพรายพรรณ
ขึ้นทรงอัสตรผายผัน
คืบเข้าเหมันต์ธานี

ฯ ๔ คำ ฯ กราวนอก เชิด

๑ ครั้นถึงจึงประทับม้าทรง
พลสิ้นแสงสนธยารাত্রี

เสด็จลงเกษแก้วมณีศรี
จรลีเข้ายังวังใน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

ผูกช้างผูกม้า ผูกเครื่องที่นั่งบนหลังช้าง (สัปคับ) และผูกเครื่องอานม้า
สำหรับขี่

ช้างตั้งกัน ช้างตั้ง คือ ช้างนำกระบวน

 ช้างกัน คือ ช้างกระหนาบกระบวนไป เพื่อป้องกันอันตราย

เกษ ที่สำหรับเสด็จขึ้นหรือลงพาหนะ

๑ เมื่อนั้น

แจ้งเหตุว่าเสด็จมาแต่ไพร

ชวนกันอาบน้ำทาแป้ง

นุ่งยกห่มตาदनาดกราย

เจ็ดนางนารีศรีใส

ดีใจเปรมปรีดิ์มัยพราย

จัดแจงแต่งตัวเจ็ดฉาย

ผันผายไปเฝ้าพระภูมิ

ฯ ๔ คำ ฯ เพลงช้า

๑ เมื่อนั้น

เห็นนางสาวสรรค์มาอัญชลี

พี่จากน้องไปคล้องคชสาร

เข้าคำรำลึกถึงนฤมล

อันนางสุวิญชาลงเยาว์

ครรภ์นางก็แก่ถ้วนไป

องค์พระไชยเชษฐาเรืองศรี

จึงปราศรัยนารีทั้งเจ็ดคน

ทรมานนอนป่าพนาสนธ์

เจ้าอยู่ดีทุกคนหรือฉันใด

พี่ฝากฝังให้เจ้าเอาใจใส่

เป็นกระไรตลอดลูกแล้วหรือยัง

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ข้าทุกข์แทนนฤมลพันกำลัง

พอวันหนึ่งนางคลอดโอรสา

รูปร่างพริ้งพริ้วมดั่งกล่อมกลิ้ง

เจ็ดนางทูลไปตังใจหวัง

เป็นธรรมาวัจนั่งรำพึง

ก่อนหน้าพระเสด็จเข้ามาถึง

งามแม่นยำเหมือนหนึ่งเทวดา

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น

เห็นทั้งท่อนไม้ใส่พานมา

พระไชยเชษฐาฟังคำที่ร่ำว่า

ผ่านฟ้านั่งอึ้งตะลึงตะไล

นุ่งยกห่มตาदन (สำนวน) แต่งกายให้ดูงดงามยิ่ง

“เมื่อนั้น
เห็นทั้งท่อนไม้ใส่พานมา

พระไชยเชษฐาพิงค้ำที่ร่ำว่า
ผ่านฟ้านี้จึงถึงตะไล”

เสน่หานางเจ็ดคนเข้าตลจิด
ให้ขงขังสุวิญชาแล้วว่าไป
ว่าพลางทางขยับจับพระขรรค์
ลงจากแท่นแค้นใจจรรลี

จะทันพิจารณาก็หาไม่
จะเสี่ยงไว้ทำไมในธานี
หมายจะไปทำหั่นบั้นเกศ
เจ็ดนางนารีก็ตามไป

ฯ ๖ คำ ๗ เสมอ

๑ ครั้นถึงจึงเห็นนางสุวิษา
กระหึบบาทกึกก้องทั้งห้องใน
เสียงแรงเราซุบเสียงถึงเพียงนี้
ให้อับอายขายหน้านักหนา
แน่นเสียงไว้ในเมืองจะเลื่องลือ
ชอบแต่สังหารผลาญชีวิ

ยิ่งโกรธาหุนหันมันไส้
ชี้หน้าว่าไปกับนางลักษณ
ควรหรือมีลูกอ่อนเป็นท่อนลัก
สิ้นรักใคร่กันแล้ววันนี้
ขึ้นชื่อว่าเป็นเมียเสียศักดิ์ศรี
ภูมิฮึดฮัดขัดแค้นใจ

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

โอ้

๑ เมื่อนั้น

กันแสงพลางทางทูลภูวไนย
แต่แรกเจ็บท้องร้องครวญคราง
แล้วขับไล่เข้าโหมให้ดู
นางว่าข้าไม่เคยจะคลอดลูก
เมื่อแรกประสูติพระโอรส
บัดนี้ลูกอ่อนเป็นท่อนไม้
พระองค์จึงคิดดูเล่ห์กล
เมื่อฟังคำข้างเดียวมาเกรี้ยวโกรธ
เมียจะผินพักตราไปหาใคร

สุวิษชาติวสันทวันไหว
เขาจะคิดอย่างไรเมียไม่รู้
เจ็ดนางมานั่งหนุนหลังอยู่
เมียไม่รู้ทันเท่าเขาคิดคด
เอาผ้าผูกพันตาเสียมืดหมด
เสียงร้องปรากฏเหมือนเสียงคน
เพราะเขาปิดตาไว้ไม่เห็นหน
ลูกคนใดห่อนเป็นท่อนไม้
จะลงโทษน้องรักให้ตกษัย
ร่ำพลางสะอื้นให้ไปมา

ฯ ๑๐ คำ ฯ โอศ

มันไส้
นั่งหนุนหลัง

(สำนวน) ปัจจุบันใช้ หมั่นไส้ คือ อาการไม่พอใจ เกลียดขัง
ช่วยให้คลอดลูกสะดวก โดยนั่งจับไหล่ ใช้เข่าดันหลัง เพื่อให้
ผู้คลอดลูกสามารถคลอดลูกได้สะดวกขึ้น

ร้าย

๑ เมื่อนั้น

เหม่เหม่ดูตู่สุวิชา
ยักเยื้องพุดจาสารพัด
เมื่อลูกเป็นท่อนไม้ไ้กะโต
เจ็ดนางรักเจ้าเรารู้แจ้ง
อย่าพักทำกำสรดระทดระทวย
ว่าพลางทางเรียกเสนา
จงเอาตัวสุวิชากาลิ

พระไชยเชษฐาฟังคำจึงซ้ำว่า
ยังขึ้นกลับมาว่าเขาพาโล
เจ้าล้าบัดสำนวนกวนโมโห
ขำมิใช่ขำใจจะงงวาย
ว่าเขาแกล้งใส่โคล้ไม่เห็นด้วย
จะมอดม้วยไม่ทันรุ่งพรุ่งนี้
ใครอยู่บ้างข้างหน้าเข้ามานี้
ไปประหารชีวิตให้วายปราณ

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

เข้าผู้กรัดมัดมือเยาวมาลย์

เสนาคำนับรับบรรหาร
ลนลานรีบพาออกมาพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

เหลียวดูภัสตาแล้วจาบัลย์

สุวิชาตระหนกอกสัน
ครวญคร่ำรำพันวิงวอน

ฯ ๒ คำ ฯ

โอ

๑ โอว่าพระองค์ทรงเดช
พระจะให้ทำหั้นบันรอน

โปรดเกศหยุดยั้งมังก่อน
โทษกรรมน้องนี้ไม่มีเลย

ไ้กะโต ใหญ่หรือโต

ช่างเชื่อแต่เจ็ดนางไปข้างเดียว
แต่ก่อนร้อนอะไรก็ไม่เคย
นางวิ่งเข้ากอดบาทภัสตรา
เสนาเข้าคร่ำเอาตัวไป

ไม่แลเหลียวดูมั่งนั้งนิ่งเฉย
อกเอ๋ยน้อมคิดเห็นผิดใจ
ขอโทษกรรมวอนว่ากราบไหว้
อรไทครวญคร่ำรำโคกกา

ฯ ๖ คำ ฯ โคลง เกิด

“โอ้วว่าพระองค์ทรงเดช
พระจะให้ข้าพเจ้าร้อน

โปรดเกศหุดยั้งมังก่อน
โทษกรรมน้อมนี้ไม่มีเลย”

ร้าย

๑ ครั้นออกมานอกทวารวัง
นางร้องเรียกไปมิได้ซ้ำ

พอเห็นพี่เลี้ยงนั่งอยู่พร้อมหน้า
เชษฐาโปรดด้วยช่วยน้องไว้

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
เห็นเขาจงสุวิธชาพาไป
พวกเสนาว่าหลีกไปให้พ้น
พระพี่เลี้ยงชิงไว้มิละวาง

สี่พี่เลี้ยงย่างเหย้าเข้ามาใกล้
ตกใจตัวสั่นเข้ากันทาง
ต่างคนฮึดฮัดขัดขวาง
แล้วถามว่าโทษนางเป็นอย่างไร

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ ครั้นรู้แน่ตระหนักประจักษ์ความ
ถ้ามั่นขึ้นฆ่าฟันให้บรรลัย
ท่านจงหยุดยั้งรั้งรอ
มิให้ม้วยมอดวอดวาย

จึงห้ามเสนาว่าไม่ได้
นานไปเราร่อยจะพลอยตาย
ข้าจะไปทูลขอนางโฉมฉาย
ว่าแล้วสิ้นนายจรัส

ฯ ๕ คำ ฯ เสมอ

๑ ครั้นถึงจึงคลานเข้าไปเฝ้า
กราบทูลไปพลันทันที
ธรรมดาลูกอ่อนเป็นท่อนไม้
แต่เพียงนี้มีรู้ดูเอา
ธรรมดาเมียหลวงกับเมียน้อย
ช่างไม่ตรองตรึกให้ลึกซึ้ง

ก้มเกล้าประณตบทศรี
พระภูมิเป็นไฉนจึงใจเบา
มีมั่งหรือไม่ว่าก่อนเก่า
ยิ่งกว่ามัวเมาฝันตึง
ย่อมคอยหยิบผิดคิดทวงหึง
เหมือนไม่รู้ถึงทันเมีย

ล้วนเหล่านักรบเป็นอารมณ์
ทั้งเล่ห์กลกระทำอำเหี้ย
ถึงว่านางจะเป็นเช่นนั้นไซ้
รู้ถึงสิ่งหลมเป็นการ
มนุษย์หรือจะสู้กับหมุยักษ์
พระองค์จงโปรดยกโทษทัณฑ์

มีแต่จะเรียกกลมให้เรือเสีย
จะให้เขาผัวเมียได้รำคาญ
ก็ยังไม่ควรสั่งให้สังหาร
จะมาผจญเสียสิ้นทั้งเหมันต์
จะเคี้ยวเล่นเป็นผักไม่พอกัน
อย่าให้ชื่อนางมอดม้วย

ฯ ๑๒ คำ ฯ เจริญ

สามเส้า

๑ เมื่อนั้น
จริงอยู่ที่ว่าข้างงวย
มีแต่จะเต็มเสริมซ้ำ
น้องนี้โหดเหี้ยมบาดความ
ถ้าสิ่งหลมไปที่ไหนนั้น
ใครจะออกต่อต้านทานฤทธิ
ตายแล้วหรือยังอยู่สุวิญชา
อย่าให้ห้าพันบ้านรอน

พระไชยเชษฐาได้ฟังก็เห็นด้วย
เพราะใครใครไม่ช่วยห้ามปราม
จึงพลอยพล้าเปลวไปไม่ได้ถาม
นี้หากว่าพี่ห้ามจึงได้คิด
จะพากันย่อยยับดับจิต
นำที่ชีวิตจะม้วยมรณ์
กลับไปให้หาเข้ามาก่อน
ทำโทษโรธกรณีเยาวมาลัย

ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

เรียกกลมให้เรือเสีย
อำเหี้ย
ทำโทษโรธกรณี

พูดให้ไขว่เขวเสียเรื่องไป ทำนองเดียวกับชักใบให้เรือเสีย
กระทำด้วยคุณไสยหรือเวทมนตร์
ทำโทษด้วยความโกรธ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
ได้ยื่นสัพพีเลี้ยงทูลหัตถาน
นึ่งอยู่ดูเห็นจะเป็นรอง
โกรธาชี้หน้าแล้วว่าไป
ชีชะท่านสารพัดรู้
ลั่นลมคมสันขยันจริง
หรือทั้งสี่แจ้งใจว่าใครทำ
ช่างซื้อหน้ามาเผ้าทูลตะบอย

เจ็ดนางนั่งฟังอยู่ในม่าน
ว่าขานเป็นแสบ^๑ก็แปลบใจ
ชวนกันเผยม่านทองสองไข
นี่อะไรมากลุ่มรุมซังซิง
มาชมชู้ตะคอกหลอกผู้หญิง
พูดแสบ^๒แสบอิงสอพลอปลอย
จึงพิตทูลปรักปรำให้ยับย่อย
ข้าสีกัลลวันน้อยไปเมื่อไร

๗ ๘ คำ ๗

๑ บัดนั้น
จึงว่าข้าทูลขอโทษ
ชาติวัระวังสันหลังขาด
เรารู้ยู่เต็มใจในไส้พุง

พระพี่เลี้ยงเคื่องขัดอัชฌาสัย
กลการอะไรมาโกรธฟุ้ง
เห็นแต่กาบินผาดก็สะตุ้ง
อย่าหยาบยุ่งกรุ่งกริ่งเจรจา

แสบ^๑
สองไข
ลั่นลมคมสัน
แสบ^๒
ซื้อหน้า
ทูลตะบอย
ชาติวัสันหลังขาด

ในที่นี้หมายถึงแสบคาย
ม่านสองผืนที่ผูกประจำช่อง รูดเปิดได้
พูดจาหลักแหลม
ในที่นี้หมายถึงแสบยล
(สำนวน) เอาหน้า เสนอหน้า
พูดอย่าไม่รู้จบ
(สำนวน) หวาดระแวง กลัวคนจะรู้ความผิดที่ปกปิด
ไว้ มีความหมายเดียวกับวัสันหลังขาด

หากว่าภูโนยไม่ให้ถาม
แม้ทรงฤทธิ์ให้เราพิจารณา

นางรูปงามจึงออกมาลอยหน้า
ที่ไหนเจ้าจะมาท้าทายอิง

ฯ ๖ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น
จึงร้องว่าอย่าพักรำพึง
จะถามไถ่อย่างไรก็ถามกัน
มาช่วยกันแก้หน้าว่าไม่อาย
ทั้งสินธุ์เหมือนงูอด
เมื่อลูกเป็นท่อนสักประจักษ์ตา

เจ็ดนางพิโรธโกรธขี้
ข้าไม่อย่ากรุ่นพริ้งทั้งสี่นาย
ที่จะเป็นเช่นนั้นอย่านิคมาย
เทียวเอาความร้ายมาบ้ายทา
จะคอยมองย่องตอดกระมังหนา
ยังจะแค้นมีหน้าว่ากันกาง

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

สมิงทองไทย

๐ เมื่อนั้น
ผลกระทบจำให้เร็ดร้าง
ฟังสี่พี่เลี้ยงก็เห็นชอบ
เห็นชอบเป็นผิดคตินิยม
พระตรัสห้ามความเสียทั้งสองข้าง
อันนางสุวณฺณนั้นไซ้
แต่ตัวมันนั้นอ้อมงคล
อย่าให้มานั่งเฝ้าเข้าชี้

พระไชยเชษฐ์นั่งฟังทั้งสองข้าง
พระเคืองข้องหมองหมางในอารมณ์
ฟังเจ็ดนางตอบก็เห็นสม
ด้วยว่าอาคมเข้าตลใจ
จะถากถางเถียงกันหาควรไม่
พี่ขอชีวิตไว้ก็ตามที่
เร่งขับไปให้พ้นจากกรุงศรี
แม้ข้าชีวีจะบรรลัย

ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

แก้หน้า พุดกลบเกลื่อนให้พ้นผิด

ร้าย

๑๑ เมื่อมัน
โคกคัลยัรันทดสลดใจ
ดังหนึ่งจะพินาศขาดจิต
นางเข้ากอดบาทาพระสามี

สวัญชาได้ฟังนั่งร้องไห้
ทราวม้วยไม่เป็นสมประดี
สุดสิ้นชีวิตลงกับที่
โศกก็ครวญคร่ำรำไร

ฯ ๔ คำ ๗ โอด

ไอ้

๑๒ โอ้วว่าพระทูลกระหม่อมแก้ว
พระเคืองข้องน้องผิดด้วยสิ่งไร
ถึงกระไรได้ถามความสัณนิ
นี้ทรงฤทธิ์ไม่พิจารณา
เมื่อเมียได้กุมภามาเลี้ยงไว้
มาเป็นบาทาบริจาพระสามี
เที่ยงนางกลางคืนถึงเพียงนี้
ตัวเป็นผู้หญิงจะวิ่งไป
โปรดให้เมียพักแต่สักคืน
ร่ำพลางนางคิดอาวรณ์

จะขับเมียเสียแล้วหรือโฉน
ภูไนยไม่ทรงพระเมตตา
ถ้าแม่นผิดแล้วก็ตามแต่โทษา
ชะรอยกรรมเวราของน้องนี้
ก็จากเวียงชัยไปในไพรศรี
พอประจบครบปีจะจำไกล
จะเดินดงพงพีกระไรได้
หนทางกลางไพรพนาดร
พออยู่ไฟอยู่ฟืนเสียหน้อยก่อน
สองกรซ้อนทรวงเข้าโศกา

ฯ ๑๐ คำ ๗ โอด

เที่ยงนางกลางคืน	สำนวนบอกเวลาเที่ยงคืน ดึกตื่น
อยู่ไฟอยู่ฟืน	นอนใกล้ไฟหลังตลอด

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
ยังมีโมโหโกรธา
เหม่ออ้อปริยัทรลักษณ์
ยังซนซัดผัดวันขอยุไฟ
อย่าว่าแต่คืนหนึ่งถึงครู่เดียว
เร่งไปให้พ้นบ้านเมืองกู

พระไชยเชษฐาฟังคำที่ร้ายว่า
จึงร้องด่าสาทิบขับไป
มึงอย่าพักมานั่งร้องไห้
หัวจะขาดปลิวไปไม่ทันรู้
พระอินทร์มาเชียวเชียวไม่ให้อยู่
คำมิดไม่รู้ไม่เข้าใจ

๗ ๖ คำ ๗

๑ บัดนั้น
เจ็บจิตสุดที่จะคิดไป
ถึงไต่ก็ไม่มีใครเอ็นดู
จึงวิ่งเข้าแย่งยุตฉุดมือมา
เมื่อพลัดพรากจากเมืองมาคราวแล้ว
ดิ๊กตื้นคืบคำค่อยคลำไป

วิพาร์ฟังว่าน่าหมั่นไส้
น้อยใจเป็นพันคนนา
ยังจะอยู่เอาอะไรให้เร่งว่า
ไปพาราเราเถิดนะทรมวย
แต่หม่อมแม่กับอีแมวยังมาได้
ร้องไห้ให้เสียหน้าตา

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ซำก็รื้ออยู่สิ้นแล้ววิพาร์
เมื่อความผิดนัดหนึ่งก็ไม่มี
วิพาร์อย่าเพ่อคลาไคล

สุวิญชาตอบคำวิพาร์ว่า
ท่านไม่เมตตาจึงขับไป
คิดแค้นเท่านี้จึงร้องให้
ทรมวยวิ่งกลับคืนมา

๗ ๔ คำ ๗

พระอินทร์มาเชียวเชียว อ้างพระอินทร์ก็ยังฟังไม่ขึ้น

โอ้

๑ ยอกรก้มกราบกับตีนผ้า
ซึ่งว่าโทษตัวน้องชั่วช้า
นี้ไม่ถามความเลยมาเฉยเสีย
ว่าพลางนางทรงไศกาลัย

พ่อทูนหัวจงโปรดเกศา
พระจงพิจารณาให้แจ้งใจ
พระจะดูหน้าเมียก็หาไม่
อรไทพางเพียงจะมรณา

ฯ ๔ คำ ๖ โองต

ร้าย

๑ บัดนั้น
คิดแค้นแล่นไปด้วยโกรธา
คิดบ้างเป็นไรในสวนขวัญ
จักแหล่นชีวันจะบรรลัย
ไม่พบเร่าบ่าวนายก็ตายแล้ว
ที่นี่แทนคุณให้ที่ไม่ม้วย
เสียแรงรักภักดีสุจริต
อนิจจาอาภัพลับเหมือนปูน
ว่าพลางพานางลีลาศ
วิฟาร์นำหน้าจรจรล

วิฟาร์น้อยใจเป็นนักหนา
จุดมือนางมาแล้วว่าไป
หนียักษ์ตัวสั่งดังลูกไก่
ยังแต่ลมหายใจอยู่รวยรวย
พูดอ่อนหวานแมวให้ช่วยด้วย
ทั้งเจ้าข้ารีนรวยบริบูรณ์
แทบจะเอาชีวิตมาสาบสูญ
หม่อมเมียท่านทูลท่านเชือกกัน
ลงจากปราสาทเจดฉั่น
นางโศกศัลย์ดำเนินเดินมา

ฯ ๑๐ คำ ๖ ทวย

อาภัพลับเหมือนปูน

(สำนวน) คือความดีที่ถูกมองข้ามไป เปรียบ
เหมือนปูนที่กินกับหมาก ซึ่งปายไว้บนใบพลูที่
ม้วนเป็นจิบแลไม่เห็นปูน

๑ เมื่อนั้น

เห็นโฉมงามเดินตามหลังวิหาร
ความรักหักห้ามมิไต่หาย
นี่เนื้อว่าเวรกรรมได้ทำไว้
เสียทีเพียรพากล่ำบากกาย
ได้สมสองครองกันพอครบปี
นิจจาเอ๋ยเดินพลางร้องไห้พลาง
จะเรียกกลับอับอายเสนานัก
ไม่มีสุขผุดลุกผุดนั่ง
แต่รู้จวนครวญคร่ำไร

ฯ ๑๐ คำ ๖ โอง

๑ เมื่อนั้น

กันแสงพลางทางลงอัมจันทร์
จึงยืนยังฟังศัพท์สำเนียง
นางตีกอกฟกซ้ำไร

พระไชยเชษฐาแผ่นดินแปรแลหา
ให้คิดคิดเมตดาอาลัย
แสนเสียดายไม่กลั่นน้ำตาได้
จึงเกิดเชษฐเป็นไปถึงเพียงนี้
ปัมจะตายเพราะมิ่งมารศรี
จะมาจากอกฟ้าไปทิ้งรัก
สงสารนางนักหนาน่าอกหัก
พระทรงศักดิ์อ้าว่นปวนใจ
ร้อนรุ่มคลุ้มคลั่งดังเพลิงไหม้
ภูไนยโศกาจาบัลย์

ฯ ๔ คำ ๖ โอง

สวัญขามิใครจะผายผัน
แหว่เสียงโศกศัลย์สะดุ้งใจ
ไดยินเสียงผัวรักร้องไห้
ทรมาวัยวังกลับคืนมา

ไย

๑ ยอกรกราบลงกับเบื้องบาท
เป็นกรรมตามสนองทั้งสองรา

ใจจะขาดด้วยความเสนหา
พระจะทรงโศกาไปว่าไร

เนื้อว่า
อัมจันทร์

เหตุว่า, เพราะว่า
ในเรื่องนี้หมายถึง
พระดำหนัก

ที่ร้องสำหรับก้าวขึ้นลงในพระที่นั่ง

ธรรมดาจาริตเป็นกษัตริย์
น้องนี้จะขอลาคลาโคล
นางยกบาทผัวขึ้นทูลเทศ
ตีกชกเกล้าเข้าโศกา

โองการตรัสขาดแล้วไม่คืนได้
สัญญาไปตามกรรมได้ทำมา
ชลเนตรไหลหลังทั้งซ้ายขวา
ชนกับบาทาพระสามี

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

ร้าย

๑ เมื่อนั้น

เห็นนางสุณิษยามาโคก
คิดวิตกกอกไหม้ไส้ม
จึงชี้หน้าว่านางช่างทำเสีย
อิหน้าด้านมารยาพิราภวน
จะพะเนียงพะเน้าเอาอะไร
คนกระสีกะล่ำล่ำเสีย
ไสหัวไปให้พันพารา
บ้างว่าน่าเกลียดเคียดค่อน
บ้างยั่วเย้าเฝ้าทูลตะบอยไป

เจ็ดนางร้อนใจดังไฟจี
กลัวว่าเขาจะตีกันผัวเมีย
ในอารมณ์นั้นจะใคร่ให้ขับเสีย
มาอะลุ่มอะเหลี่ยญวโนย
ทำกระบวนชวนผัวให้ร้องไห้
ไปไปแล้ววกหกกกลับมา
ให้เพื่อนเมียพลอยอายชายหน้า
มึงอย่ามายียวนกวนพระทัย
ขอต่อนงอนว่าไม่ปราศรัย
ปราณีมันโยอีใจคด

อกไหม้ไส้ม

เป็นทุกข์เป็นร้อนอย่างมาก

อะลุ่มอะเหลี่ยญ

กะลุ่มกะเหลี่ยก็ว่า คือ ทำอาการให้รู้ว่าอยากได้

พิราภวน

ชื่อตัวละครนางยักษ์ในเรื่องรามเกียรติ์ เป็นคนเจ้ามารยา
มาก ในที่นี้จึงใช้เป็นคำสร้อยว่า มารยาพิราภวน

แต่เลือดร้ายในกายยังกอกเสีย มานั่งนับกับเมียที่อภัยศ
ชั่วชาติอุบาทว์ไม่เป็นรส เชิญเสด็จทรงยศเข้าห้องใน

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

ความโกรธกระโดดโลดเข้าไป
ทาลอยหน้าลอยตาพาที่
ทั้งโหดไร้ไม่มีปัญญา
รูปร่างของตัวก็ชั่วช้า
สารพัดวิบัติให้ผิวซัง
ช่างอาภัพอัปจนหม่นหมอง
จึงต้องจำงาช้างทำท่อนไม้
เออออะไรที่โหนมานั่งวอน
มิใช่แม่แก่เฒ่าเมื่อไรมี
มันไม่ต้องอารมณ์สมประกอบ
เพียงนางกลางคืนแม่มาไป
จะเที่ยวหาหมอยามนตดล
ให้มันขลังทั้งรักทั้งกลัว

วิพาร์ฟังว่าไม่อดได้
แล้วจึงมีอรไทออกมา
ตัวเป็นทาสีแล้วมิสา
ขึ้นจะขึ้นแข่งหน้าว่าไม่ฟัง
แล้วหยูกยาอาคมก็ไม่ขลัง
ถึงจะโปรดปรานมั่งก็เจ็บใจ
จะผินพิ้งพิน้องก็ไม่ได้
ไปซ่อนใส่สมหวังแล้วครั้งนี้
ให้เขาค่อนแคะว่าน่าบัดสี
แต่เป็นมาย่เพียงนี้ไม่น้อยใจ
ผิดชอบชั่วดีมีผิวใหม่
กลัวอะไรมีดคำกรรมของตัว
ทำเสน่ห์กลลชนหาผิว
ขึ้นนั่งซังตั้งตัวเป็นผู้ตี

ฯ ๑๔ คำ ฯ

กอก ดูตออก เอาออก
นั่งซัง (สำนวน) ขึ้นซังก็เรียก หมายถึงอยู่ในที่ได้เปรียบ
 สำนวน เดิมว่า อยู่ในการเล่นตวัด

๑ เมื่อนั้น
จึงชี้หน้าว่าอิ้วฟาริ
กูจะตอบสำนวนไม่ควรคู่
ไสหัวมึงไปเสียจากเมือง
อีแมวอุบาทว์ชาติชั่ว
แมนเจ้าขำมิไปให้พ้นวัง

สุริยาเคืองเคียดมันเสียดสี
มึงพาทีเถียงแทนช่วยแค้นเคือง
เหมือนเอาทองไปถูกระเบื้อง
จะยกเยื้องอย่างไรเขาไม่ฟัง
มึงไม่รู้ฟ้าจะเคืองหลัง
กูจะสั่งให้เขาไสคอไป

๗๖ คำ ๗

๑ บัดนั้น
จะออมอดลดละมันทำไม
จึงร้องว่าแน่คะหม่อมเมียเอก
บัญชาแทนรับสั่งนั่งขี้มื่อ
เจ้าสิคนสบเสียนางเมียตัน
มานั่งขับเหน้อยปากลำบากใจ
อีพวกเหล่าเจ้าเสน่ห์เล่ห์กล
มันดาร์ร้อนตาไฟมิใช่เย็น
แมนเจ้าข้าพากันวายชนม์
เหม็นตักก็จะหมดทั้งธานี

วิพาริฟังว่าน่าหมั่นไส้
ตายไหนตายไปคงให้ลือ
อภิเชกขึ้นใหม่เมื่อไรหรือ
มาออกหน้าคำชื่อไม่อายใจ
จะฆ่าผู้พินคนก็ทำได้
เอาจับใส่หีบฝังเสียทั้งเป็น
แต่ละคนใจคอไม่พอเล่น
เอาคนฝังทั้งเป็นอี้อปริย
ถ้ารู้ถึงสิ่งหลยักษ
อสุรีเคียวเล่นเป็นผักไป

เอาทองไปถูกระเบื้อง
ไม่รู้ฟ้าจะเคืองหลัง

(สำนวน) ไม่คู่ควรกัน

(สำนวน) ไม่รู้จักประมาณตนว่าความเดือด
ร้อนจะมาถึงตัว

ออกหน้าคำชื่อ
สบเสียนาง
ดาร์ร้อนตาไฟ

(สำนวน) อวดตัวโดยไม่ละอายแก่ใจ
เป็นที่ถูกใจ
อิจฉา

ว่าพลางพานางจรัส
ออกนอกพระทวารวังใน

ลงจากปราสาทศรีที่อาศัย
เดินไปตามถนนธานี

ฯ ๑๒ คำ เพลง

๑ ครั้นออกมานอกประตูเมือง
วิฬาร์ทูลความตามคดี
ชำระวังนั้งเฝ้าแฝงประตู
อิหยังเจ็ดทูลจรดคิดคด
ข้าวังแอบอ้อมด้อมตามไป
มันยังหยุดชุดหลุมที่ฉายา
เข้าไปดูที่ฝั่งสังเกตไว้
ทูลพลางทางรีบจรัส

พอเรือเรือรุ่งแจ้งแสงสี
เมื่อเทวีประสูติพระโอรส
แอบดูเห็นแน่นแค้นดาหมด
ลักองค์โอรสใส่หีบมา
พอถึงต้นไทรสาขา
แล้วฝังหีบรีบมาเสียทันที
จำได้สันทนต์สนัดสนี่
น่านางเทวีไปทันใด

ฯ ๘ คำ ๑ เชิด

๑ ครั้นถึงพระไทรสาขา
มันฝังองค์พระโอรสไว้

วิฬาร์จึงแจ้งแถลงไข
อยู่ได้ร่วมไทรต้นนี้

ฯ ๒ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น
ดีใจเป็นพันพันทวี

นางสุริยาโฉมศรี
ก็ชุดลงตรงที่ฝังไว้

ฯ ๒ คำ ๑

ฉายา ร่มไม้

ส่องเรือ

๑ ขุดไปไม่พบพระโอรส
สะอื้นพลางทางถามวิฟาร์ไป

นางกำสรดตื่นโดยโหยให้
เหตุไฉนไม่พบพระลูกยา

ฯ ๒ คำ ฯ

ร้าย

๑ บัดนั้น
หรือผีสาบงับหูบังตา
คิดแล้วนางแมวยกมือไหว
เทพไททองคไค้ที่กำบัง
ข้าจะรำลุลยถวายมือ
บนพลางทางแลดูไป

วิฟาร์หลาใจเป็นนักหนา
มาหลอนหลอกหยอกฆ่าดอกกระมัง
ขอให้ได้พระกุมารเหมือนใจหวัง
จะแต่งตั้งสังเวทที่ร่มไทร
ให้เลื่องลือว่าแมวน้ำรำได้
ก็เห็นหีบที่ในหลุมนั้น

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ รำลุลย

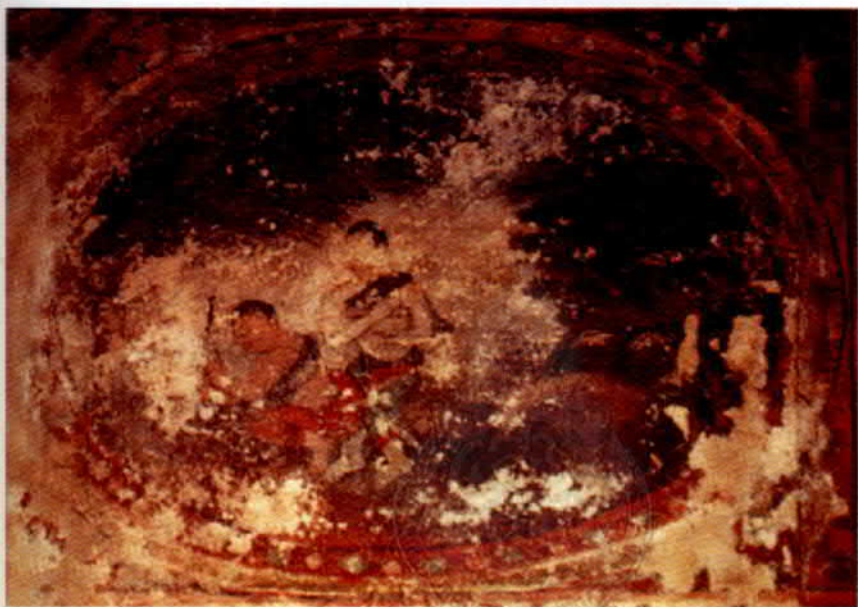
๑ เมื่อนั้น
เอาหีบมาเปิดฝาดูพลัน
ยกพระลูกน้อยขึ้นใส่ตัก
ทรงศรพระขรรค์สำหรับกาย
นางแสนพิศواسพระลูกรัก
พ่อคุณทูนหัวของมารดา
แม้คิดว่าอาสัญบรรลัย
รำพลางทางทรงโคก็

สุวิธชาปรีดีเปรมเกษมสันต์
จึงเห็นโอรสนั้นเป็นชาย
พิศพิศตรลักขณาเจิตฉาย
ทั้งม้ารถพรรณรายก็มีมา
จูบพิศตรแล้วทูนเหนือเกศา
จะหาไหนได้เหมือนเช่นนี้
ตายจากแม่ไปไม่เห็นผี
มารศรีฟางเพียงจะขาดใจ

ฯ ๘ คำ ฯ อด

รำลุลยถวายมือ

รำลุลยอย่างสุดฝีมือ

“ชุดไปไม่พบพระโอรส
สะอื้นพลางทางถามวิฬารไป

นางกำสรวด์ดินโดยโหยไห้
เหตุโจนไม่พบพระลูกยา”

๑ ครั้นสร้างโศกาปรึกษาแมว
หรือจะกลับหลังยังเวียงชัย
เมียท่านทำการถึงเพียงนี้
เจ้าจะเห็นอย่างไรนางวิพาร์

เราพบลูกแล้วจะไปไหน
ทูลให้ทราบเบื้องบาทา
จะดูพระสามีพิพากษา
จงว่ามาให้แม่แจ้งใจ

๗๕ คำ ๗ เจรจา

๑ บัดนั้น
จึงตอบวจาไปทันใด
เขาขับหนีตีดำว่าตัวชั่ว
ไม่เจ็บจำน้ำคำฮีสุริยา
ข้างผัวก็หลงงวงวย
จะขึ้นไปบอกเล่าเขาทำไม
เมื่อรักผัวไม่คิดถึงตัวแล้ว
จะอุตส่าห์สัจจรขอนแก่น

วิพาร์เคื่องขัดอักษณาสัย
ช่างไม่อายแก่ใจหรือไรนา
ยังแค้นคิดถึงผัวจะไปหา
มันดำวานั้นน้อยไปเมื่อไร
เมียว่าไรว่าด้วยไม่ถามไถ่
เขาจะเชื่อที่ไหนว่าลูกตน
ฮีแมวกี่จะไปในไพรสณฑ์
กว่าจะถึงสิงหลเวียงชัย

๗๕ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
แต่วิพาร์ยังว่าน่าอายใจ
จำจะผายผันสัจจร
แต่ขัดสนจนเสียด้วยมรคา
นางจึงยอกรขึ้นเพียงผม
เชิญช่วยนำข้าคลาไคล

สุริยาพาฟังแจ้งแถลงไข
คิดมานะพระทัยขึ้นมา
ไปนครสิงหลยักขา
ไม่รู้ว่ตำแหน่งแห่งใด
บังคมเทวาในป่าใหญ่
ไปถึงเวียงชัยจับปล้น

๗๖ คำ ๗ รว

ยานี้

๑ มาจะกล่าวบทไป
อาสน์อ่อนร้อนเร่ดั่งไฟกัลป์
จึงเล็งทิพเนตรลงมา
มาประสพพบองค์ไอรสรัก
จำอุจะให้น้ำไป
อย่าให้นางทนทุกข์ทรมาน

ถึงท้าวสหสัณยนันรังสรรค์
เร่งคิดอัศจรรย์เป็นพันนัก
เห็นนางสุวิญชา มีศักดิ์
จะไปสู่สำนักพระบิดา
ถึงกรุงไกรสิงหลยักษา
เวทนาแก่องค์พระกุมาร

ฯ ๖ คำ ฯ

ร้าย

๑ จิตรัสสั่งพระวิษณุกรรม
พานางสุวิญชานางคราญ

จงจรจรลงไปในไพรสาณฑ์
ไปส่งถึงสถานธานี

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
รับสั่งท้าวสุซัหมบตี

พระวิษณุกรรมเรื่องศรี
บังคมลาจรลีลงมาพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ กลม

๑ ครั้นถึงจึงมีวาจา
เราจะมาพานางจรจรล

เจ้าอย่าวิโยคโศกศัลย์
ไปส่งยังเขตขัณฑ์เวียงชัย

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ชื่นชมเปรมปรีดีดีใจ

สุวิญชานารีศรีใส
ยอกรบังคมไหว้เทวา

แล้วอุ้มองค์โอรสศยง
พระวิษณุกรรมขึ้นมา

วางลงยังราชธา
วิพาร้นำหน้าคลาไคล

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงหิมวันต์บรรพต
เห็นน้ำพุจากผาชลาลัย
จึงยกเอาลูกน้อยกลอยใจ
พาไปสระสรงคงคา

ให้หยุดรณอยู่ริมภูเขใหญ่
อรไยินดีปรีดา
ลงจากพิชัรธา
วิพาร์ก็พาเสด็จไป

ฯ ๔ คำ ฯ ลงสรง

๑ ครั้นชำระสระสรงพระลูกแล้ว
นางเปลื้องภูษาผ้าสไบ
กอดจูบลูกแก้วแล้วเชยชม
นอนเสียเถิดพ่ออย่าโศกา

คลาดแคล้วจากเชิงเขาใหญ่
ผูกเป็นเปลให้เจ้าไสยา
ค่อยวางลงบรรทมในเปลผ้า
ปลอบปลางกัลยา ก็กล่อมไป

ฯ ๔ คำ ฯ

กล่อม

๑ เจ้านอนไปเถิดแม่จะกล่อม
ขวัญอ่อนอย่าอ่อนอาลัย
แม่ลูกมีกรรมลำบาก
แม่นอยู่เวียงวังพระบิดา
ตื่นบรรทมนางนมจะแซ่ซ้อง
ครั้นเห็นลูกหลับไปตั้งใจจง

เจ้างามละม่อมจะไกวให้
หลับไปเถิดพ่ออย่าโศกา
ต้องตกยากนอนหลับกับเปลผ้า
จะไสยาอยู่ทองรององค์
ค่อยประคององค์วางในอ่างสรง
บังอรเอนองค์ลงไสยา

ฯ ๖ คำ ฯ ตระ

ว่า

๑ ครั้นพระสุริยันตะวันฉาย	แสงสายบ้ายบังพทุกษา
พระกุมารก็ฟื้นตื่นนิทรา	กัลยาโอบอุ้มเอามาพลัน
โลมจูบจูบกอดให้กินนม	เชยชมรับมิ่งสิ่งขวัญ
แล้ววางองค์ลงเหนืออรุณสุวรรณ	วิษณุกรรมนำหน้าพาจรลี

ฯ ๕ คำ ฯ เสด็จ

“ครั้นพระสุริยันตะวันฉาย	แสงสายบ้ายบังพทุกษา
พระกุมารก็ฟื้นตื่นนิทรา	กัลยาโอบอุ้มเอามาพลัน”

๑ สุริยาสายัณห์ลงรอนรอน ก็ถึงพระนครท้าวยักษ์
เทวาลากลับไปทันที เทวีอุ้มลูกคลาไคล

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ เดินพลางทางทรงไศกา ชลนาแถวถึงหลังไหล
ชวนนางวิฟารผู้ร่วมใจ รีบไปเฝ้าองค์พระบิดา

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงห้องพระโรงรูจี เทวีคิดเกรงท้าวยักษ์
ยังหยุดยืนแผ่ทวารา ตรีกตรองกิจจาจะเพ็ดทูล

ฯ ๒ คำ ฯ

ช้า

๑ เมื่อนั้น ท้าวสิงหลราชเรนทร์สุร
สถิตเหนือแท่นรัตนเรืองจำรูญ พร้อมมูลข้าเฝ้าท้าวพระยา
ว่าขานกิจการนคร ให้เขมนันย์เนตรทั้งชายขวา
พระยายักษ์นั่งนึกตรึกตรา จะได้ลาภหรือว่าจะได้ทุกข์

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย

๑ แต่ก่อนร้อนอะไรไม่เคยเป็น จะพูดเล่นเจรจาไม่ผาสุก
จึงตรัสเรียกกระดานหมากรุก มาทรงเล่นกับมุขมนตรี

ฯ ๒ คำ ฯ เเจรจา

๑ เมื่อนั้น
แอบประตูดวงค้อสุรี
อุ้มองค์ลูกน้อยกลอยใจ
ก้มเกล้าประณตบทมาลย์

นวลนางสุวิญาโฉมศรี
เห็นท่วงที่เรีงรีนชื่นบาน
ร้องให้เข้าไปตรงหน้าฉาน
นงคราญชวนชบสบลลง

ฯ ๔ คำ ๗ โอต

๑ เมื่อนั้น
แปลกนางสุวิญาโฉมยง
พิศดูเอะนี้มีธิดา
ท้าวค้อยประคองต้องตัว
ตรัสเรียกเท่าไรก็ไม่ขาน
พลางทรงนวดพั้นให้ทันที

ท้าวสิงหลเร่งคิดพิศวง
ด้วยพระองค์ซราหูตามัว
เป็นโรมาสลบชบหัว
ลูปท้าวสรรพางค์นางเทวี
พระยามารเรียกหม่ออึงมี
เสนีนึงได้ไม่ช่วยกู

ฯ ๖ คำ ๗ เจริจา

๑ ครั้นนางค้อยพั้นสมประดี
ประคองปლობเกล้าโฉมนางโฉมตรู

เทวียังทรงกันแสงอยู่
จะใครรู้เนื้อความจึงถามไป

ฯ ๒ คำ ๗

๑ จอมเอยจอมขวัญ
หรือผัวเจ้าเขาทำให้เข้าใจ
มีธุระอะไรนะบังอร
เหตุไรไม่มีรีพล
นี่ลูกเต้าของใครได้ไหนมา
ยังเล็กนักได้สักกี่เดือนแล้ว

เหมันต์เกิดเชษฐเป็นโฉน
ได้ลำบากยากไร้อบจน
จึงมายังนครสิงหล
มาแต่สองคนกับอ๊อแมว
ดูหน้าตาก็มีอย่างผ่องแผ้ว
ลูกแก้วจงแกลงแจ้งกิจจา

ฯ ๖ คำ ๗ เจริจา

๑ เมื่อนั้น

นางคิดพิศทูลแต่อัชฌา
เดิมยกลูกให้พระไชยเชษฐ
เธอร่วมเรียงเลี้ยงลูกไว้ดบตี
เมื่อจะเกิดเหตุนั้นลูกครรรภ์แก่
เขาบอกข่าวข้างเผือกที่ในไพร
ข้าคลอดลูกชายภายหลัง
สมคะเนเล่ห์กลโอ้เจ็ดนาง
เอาลูกน้อยนี้ใส่ในหีบผ้า
พอผ้ากลับมาถึงเวียงชัย
พระไชยเชษฐนั้นไม่ทันคิด
อันที่ฝังลูกยาวิฬารู้
เดชะสมภารพระหลานขวัญ
แล้วช่วยพามาส่งถึงกรุงไกร

สุริยาบังคมกัมหน้า
ด้วยกลัวจะโกรธาพระสามี
ไปจากนครเศษักษี
มิได้มีอาธรรมอันใด
เป็นกรรมแต่หนหลังมาชดให้
พระสามีดีใจไปคล่องช้าง
เพื่อนเมียมานั่งอยู่รอบข้าง
จะแกล้งล้งผลาญข้าให้บรรลัย
ให้ทาสไปฝังนอกกรุงใหญ่
มันเอาท่อนไม้ไปให้ดู
จำจิตขับข้าด้วยอดสู
มาขุดดูได้ลูกที่ต้นไทร
เทวัญเอารถลงมาให้
จงทราบได้บาทบงส์พระทรงฤทธิ์

๗ ๑๔ คำ ๗ เจรจา

๑ เมื่อนั้น

จึงว่าชะไชยเชษฐช่างไม่คิด
น้อยหรือขับไล่ไม่ไวหน้า
มันเชื่อฤทธิ์จะลองฝีมือดู
เมื่อเมียมันพาลผิดริษยา
อ้ายคนหลับตาบ้ำล้าโพง

ท้าวสิงหลฟังเรื่องให้เคืองจิต
ถึงขอบผิดก็ควรจะบอกกู
ให้พ่อตาอภัยศอดสู
เห็นว่ากูแก่เฒ่าจะเข้าโลง
เห็นตัวอยู่อิจจาโต้งโต้ง
โป้งโง้งพูดฮึกไม่ตริกรรา

หลับตาบ้ำล้าโพง อาการมึนเมาเหมือนกินเมล็ดล้าโพงเข้าไป
โป้งโง้ง อวดดี จองทอง เย่อหยิ่ง โป้งโหยงก็เรียก

งมเงาแล้วมีหน้าข้าจ้องทอง
จำจะหามาตามกิจจา

ถ้าอยู่ใกล้จะถองให้นักหนา
มันจะว่าอย่างไรจะใครฟัง

ฯ ๘ คำ ฯ

๑๐ บัดนั้น

เห็นนางทูลปิดงำอำปลัง
วิฬาร์ซัดใจเข้าไปทูล
พอผิวเขากลับมาถึงเมือง
หม่อมเมียวไรก็เป็นนั้น
ไม่ได้ถามความพิจารณา
หากสี่พี่เลี้ยงมาขอไว้
เธอว่ายับยับเสียไม่เลี้ยงดู
เธอยิ่งกราดเกรี้ยวเคี้ยวเขี้ยว
ข้าจึงพานางมาในราตรี
ทั้งผิวเมียเขารุ่มกันด่าว่า
ชั้นคึกฮักฮักเป็นพันไป

วิฬาร์แค้นคิดถึงความหลัง
นี่เนื่อยรักผัวกลัวจะเคือง
ว่านางเล่าเค้ามูลไม่สิ้นเรื่อง
มันยังเยื้องยุยงให้โกรธา
สารพันแคะไค้พิไรว่า
สั่งให้เข่นฆ่านางโฉมตรู
ทั้งเจ้าข้าจึงได้รอดอยู่
นางผัดพอเข้าตรู่จะจรรลี
ถ้าขึ้นอยู่ก็เห็นจะเป็นผี
ปัมชีวิจะม้วยด้วยเจ็บใจ
หาเกรงได้บาบาผ่านฟ้าไม่
ว่าจะสู้ภูวนายไม่พริ้นพริ้ง

ฯ ๑๒ คำ ฯ เจริญ

๑๑ เมื่อนั้น

ลูกขึ้นกระที่บาททวาดอิง
ช่างรักผัวกระไรกระนี้หนอ
ความโตความใหญ่พอไม่รู้

ท้าวสิงหลพิโรธโกรธขึ้น
สุริยชาติดูมึงไม่บอกกู
ให้หม่อมพ่อไชยเชษฐามาลบหลู่
หากวิฬาร์ลูกกูมันเจ็บอาย

อำปลัง เคลือบคลุม

อัปยศครั้งนี้เป็นที่สุด
มันดูหมิ่นถิ่นแคลนกูมากมาย
ชะอ้ายไชยเชษฐาลูกเขย
ขัดเขมรเป็นเกลียวเคียวฟัน
เขี้ยวงอกออกข้างละสามวา
สำแดงแผลงฤทธิ์อสูร

ถึงชีวิตม้วยมุดก็ไม่หาย
จะปล่อยแก่แก้อยไม่เกรงมัน
คงได้เล่นกันเหวอย่าคึกขัน
โจนจากแท่นสุวรรณทัศน์ที่
นัยนาดังแสงพระสุริยศรี
เพียงพื้นปึกพิจะโถมทรุด

๗ ๑๐ คำ ๗ คุณพาทย์

๑ จับศรสะพายแล่งแกว่งตระบอง ขึ้นฆาตกลองสำคัญชั้นสุด
แล้วให้เตรียมทัพสำหรับยุทธ์ กูจะไปรบมนุษย์เมืองเหมันต์
พระยามารมายังเกลยา ยืนท่าพลพลชั้นร้
ร้องเรียกโยธินั้น หุนหันฮึดฮัดจิตใจ

๗ ๔ คำ ๗ เจริจา

๑ ครั้นพร้อมเสร็จเสด็จขึ้นรถทรง ยกอสุรจักรงศ์ทัพใหญ่
กระหึบบาทเร่รราชรถชัย ออกไปจากวังไม่รั้งรอ

๗ ๒ คำ ๗ กราว

๑ เมื่อนั้น สวิญชาขวัญหนีดีฝ่อ
วิ่งตะกายน้ำลายไม่ติดคอ กลัวพ่อจะไปฆ่าพระสามี

ขัดเขมร	ขยับผ่านุ่งให้สูงและรัดกุมขึ้น
แล่ง	กระบอกใส่ลูกศร
เกลยา	ย่อมาจากเกลยาลา คือเกยที่สร้างติดกับขาน หรือยกพื้น

ตามยุตทัยรตกำสรดพลาง
จงผินพักตรามาพาที

นวนนางร้องทูลท้าวยักษ์
เทวีครวญคร่ำรำวงวน

๗๔ คำ ฯ

ไอ้

๐ โอ้วว่าพระองค์ผู้ทรงเดช
พระจะยกพลมารไปราญรอน
คิดเห็นเป็นกรรมลูกเที่ยงแท้
พลัดพรากพ่อแม่มาเดินไพร
ชีวิตจึงรอดไม่วอดวาย
ครั้งนี้มีทรงพระเมตตา
ประทานโทษเถิดทูลกระหม่อมเอย
ให้เห็นแก่นัดดาของภูมิ

โปรดเกศลูกมั่งจงยังก่อน
ทำโทษโรธกรรมกับเขาไย
จึงได้แต่ทุกข์ทนหม่นไหม้
นี้หากได้พึงบาทพระบิดา
ทั้งกุมารหลานชายเป็นสุขา
ก็จะเป็นเวรแค้นช้านี้
อย่าไปเลยจงคืนเข้ากรุงศรี
เทวีทูลพลางทางโศกา

๗๔ คำ ฯ โอด

ร้าย

๐ เมื่อนั้น
เหลียวมาปลอบพระธิดา
จึงมีสิงหนาทประกาศร้อง
งำหัตถ์รับนางนฤมล
พอขัดใจไชยเชษฐมั่งนดูแคลน
หากสงสารหลานน้อยคนนี้
ตรัสพลางทางเลือบเห็นวิพาร
ซึ้งลูกซังหลานงุ่นง่านใจ

ท้าวสิงหนาทให้คิดเสนาหา
อย่าโศกาอาวรณร่อนรน
ให้เลิกกองทัพลกลับเข้าสิงหน
ขึ้นนั่งบนรถาแล้วพาที
เจ็บแค้นดังหัวอกเป็นผี
ดับโมโหเสียทีเอาบุญไว้
รื้อคิดโกรธาขึ้นมาใหม่
แกว่งตระบองร้องให้กลับรถ

เสนาเร่งขับพลชั้นธ
ภูจะได้แก้แค้นแทนทศ

จะไปเหยียบหมันต์ให้แหลกหมด
กระหึบบาทเร่งรอรืไป

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น
วอนว่าพาทีรี้ไฟไร
หลานน้อยนี้จะเป็นกำพร้าพ่อ
ทูลพลางนางชบพักตรา

สวัญชากอกลิ่นหวนไหว
พระบิดรงค์จ้งได้เมตตา
ลูกขอประทานโทษา
กอดบาทพระบิดาโคกาลัย

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

๑ เมื่อนั้น
จึงโลมเล่าธิดายาใจ
พ่อคิดแค้นขึ้นมาก็จุ่นจ่า
อันโทษตัวผู้เจ้ามันฮักฮัก
แล้วดำรัสตรัสร้องเปรยไป
ให้กลับพลพลนิกร

ท้าวสิงหลกลับคิดพิสมัย
อย่าร้องให้ไปเลยนะลูกรัก
จะใคร่ยกพลมารไปหาญหัก
จะยกให้หลานรักอย่าทุกข์ร้อน
ลูกหลานมันร้องให้ไม่หยุดหย่อน
คืนเข้าพระนครมิทันช้า

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงขึ้นบนปราสาท
เชยชมพระราชนัดดา
ขนานนามประทานหลานชาย
ให้พี่เลี้ยงนางนมพร้อมพริก

เสด็จนั่งเหนืออาสน์อันเลขา
เป็นที่เสนาหาพระยายักษ์
ชื่อนารายณ์ธิเบศร์สมศักดิ์
บำรุงรักษพระกุมารสำราญใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

ตอนที่ ๒

พระไชยเชษฐาตามนางสุวิญา

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น

แต่ละห้อยคอยหาพระदनัย
จึงตรัสกับมเหสีพี่ทุกชั้นนัก
จะคล้องช้างอยู่กลางพนาวา
สงสารสุวิญชาทรงครรภ์
จำจะไปเยี่ยมเยียนเทวี

ฝ่ายท้าวธรรมมิกเป็นใหญ่
มิได้เป็นสุขสักเวลา
ลูกรักของเรานี้ไปป่า
หรือกลับมายังไม่ถึงธานี
จะเป็นฉันใดอยู่ไม่รู้ที่
ให้แจ้งเหตุร้ายดีประการใด

ฯ ๖ คำ ฯ

ร้าย

๑ จึงชวนพระมเหสีบังอร
สองกษัตริย์สีลาคลาไคล

บทจรจากแท่นที่อาศัย
เสด็จไปปราสาทพระโอรส

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงแลดูประตูปิด
พระดำเนินเดินเที่ยวเลี้ยวลัด
จึงร้องเรียกสุวิญชาบุรี
กลับไปหรือไรไม่พุดจา

ประหลาดจิตเสียบเซียบไปไหนหมด
รอบปราสาทโอรสด้วยสงกา
ชนนีบุตรวงศ์ลงมาหา
แก้วตาเปิดรับพ้อฉับไว

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
แว่วเสียงพระชนกก็ตกใจ
ด้วยขับไล่สุริยาบังอร
กลัวความทั้งนี้จะมิด
จึงค่อยย่อเง้ามองเมียงดู
จำเป็นก็จำออกไป

พระไชยเชษฐาทอดถอนใจใหญ่
พริ้งตัวกลัวภัยเป็นสุดคิด
ไม่ทูลก่อนทำตามอำเภอจิต
ทรงฤทธิ์อันอันตันใจ
เปิดประตูมิใคร่จะออกได้
บังคมไหว้ทั้งสองกษัตรา

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
สะกิดบอกมเหสีโสภา
ดูท่วงทีกริยาไม่สบาย
จึงตรัสถามไปพลันทันใด
ซึ่งว่าช่างเผือกพลายพัง
จริงเหมือนหนังสือเขาถือมา

พระบิตุรงค์เห็นองค์ไอรสา
หน้าตาถูกราเศรำไศกไป
ดีร้ายชะรอยจะเจ็บไข้
เจ้ามาถึงเมื่อไรนะลูกยา
ได้พบมั่งหรือไม่ที่ในป่า
หรือว่าเหตุผลประการใด

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ลูกอุตสาห์จัดแจงเสียวางไป
หมายใจว่าจะได้ช้างสำคัญ
ขึ้นแต่รอยเท้าก็ไม่พบ

พระไชยเชษฐาทูลแจ้งแถลงไข
เชือกบาศเชือกใช้ก็เตรียมครบ
ตันตันในป่าเที่ยวหาจบ
พอครบเจ็ดวันก็รับมา

ฯ ๔ คำ ฯ

เชือกใช้ เชือกใช้ในการคล้องช้าง

๑ เมื่อนั้น	สองกษัตริย์สุริยวงศ์นาถา
จึงตรัสแก่องค์พระลูกยา	สงสารสวัญชาทราวม้วย
นางไกลชนนีบิดุรงค์	เจ้าจงเอาใจดูหูใส่
จะคลอตลูกคลอตเต้าไม่เข้าใจ	ใหนอนพินนอนไฟอย่าใจเบา

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น	พระไชยเชษฐบัณฑุกัมเกล้า
คิดเสียดายสวัญชานางเยาว์	จึงทูลเล่าเนื้อความตามกิจจา
ลูกไปป่ามาถึงไม้ทันทัง	เห็นท่อนไม้มาตั้งอยู่ตรงหน้า
เจ็ดนางว่าลูกสวัญชา	เกิดมาเป็นกลีไม่ตีจริง
สองพระองค์จงโปรดปรานี	ลูกนี้อับอายชายหญิง
เชื่อว่าขานมีพยานอ้างอิง	พิเคราะห์ความงามจริงข้างสุริยา
ให้เคื่องขัดอัดอันตันจิต	สุดคิดที่จะงดอดโทษา
จึงขับไล่นางไปกับวิหาร	ออกนอกทวาราแต่คืนนี้

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	พระบิดุรงค์อิราชเรืองศรี
ได้ฟังคั้งแค้นแสนทวี	จึงว่าแถมเหลืทราวม้วย
ดูดูไชยเชษฐะนางคักดี	อีกอีกไม่บอกเล่าเราผู้ใหญ่
ที่ไหนดมลูกคนเป็นท่อนไม้	ผิดเพศวีสัยในแผ่นดิน

นอนพินนอนไฟ	นอนใกล้ไฟหลังคลอตบุตร
ปรานี	เอ็นดู

เราก็ได้มีเมียมาเสียหนัก
เกิดมาแก่จะตายพึงได้ยืน
ชิชะขอบใจไชยเชษฐ
ทำตามลำพังอหังการ
ว่าแล้วสิ่งสี่ที่เสี่ยงพลัน
ไปติดตามสวัญนางนคราญ
แม่นประสบพบนางเทวี
จะถามดูให้รู้โทษกรรม

จนฟันหักหัวหงอกไปหมดสิ้น
ช่างเชื่อนล้นหลงกลคนมารยา
ฤทธิ์เดชสูงสิงหยิ่งนักหนา
ไม่เกรงศกดาพระยามาร
จงเกณฑ์กันพลเรือนแลทหาร
เที่ยวค้นดูทุกบ้านแสดงดอน
ว่าเรานี้ให้คืนเข้ามาก่อน
อื้อนวนอนว่ากล่าวทั้งวิพาร

ฯ ๑๒ คำ ๗ เจระจ

๑๐ บัดนั้น
ต่างถวายบังคมแล้วไคลคลา
เรียกหาบ่าวไพร่รุ่นวาย
ครั้นเสร็จก็รีบจรจรัส

พระพี่เลี้ยงรับสั่งไล่เกศา
ออกมาบอกเวรเกณฑ์กัน
จัดแจงแต่งกายขมิ้มมัน
แยกกันไปตามมรคา

ฯ ๔ คำ ๗ เช็ด

๑๑ ออกนอกพารามาถึง
เที่ยวดูสำคัญสัญญา
ทั้งสิ้นยินดีปรีดา
ให้บ่าวสนิทติดพี่น้อง
แล้วรีบตามทราวม้วยจะให้ทัน
สักครู่หนึ่งก็ถึงต้นไทร

ทางหนึ่งจะเข้าประตูป่า
ก็พบรอยวิพารจำปาทอง
หัวเราะรำกระหยิ่มยิ้มย่อง
เป็นนายกองเก็บดอกจำปาไป
ด้นดั้นเดินมาในป่าใหญ่
แลไปเห็นหีบก็สงกา

อหังการ เย่อหยิ่ง ถือตัว ทะนงตัว
ประตูป่า ทางที่จะเข้าไปสู่ป่าใหญ่

ต่างวุ่นวิ่งชิงกันเข้าเพ่งพิศ
จำปาทองตกกลาดดาสดา
แล้วแยกย้ายเดินไปด้อมมอง
บ้างระวังนั่งเฝ้าของสำคัญ
บ้างเที่ยวไปพบรอยอัสดร
ไม่ประสบพบนางโฉมตรู

ประหลาดจิตเปิดดูเห็นภูษา
ผีเสื้ยงพุดจาหกรือกัน
เที่ยวท่องตามไปในไพรสณฑ์
บ้างชวนกันขึ้นบนต้นไม้ดู
ชอกซอนเที่ยวหาเป็นหมู่หมู่
ต่างกู่บ่าวไพร่มาพร้อมกัน

ฯ ๑๒ คำ ฯ เจริญ

๑ จงปรึกษาหารือกันทั้งสี่
ไปทูลความตามได้ของสำคัญ
ครั้นจะเที่ยวหาองค์งลักษณะ
ว่าแล้วจึงพากันคลาไคล

เราเนื้จ้จำจะรับผายผัน
ทรงธรรมจะโปรดประการใด
ไม่ประจักษ์ว่าไปตำบลไหน
บ่าวไพร่แบกหีบรับตามมา

ฯ ๑๔ คำ ฯ เจริญ

๑ ครั้นถึงจึงตรงเข้าไปเฝ้า
แล้วกราบทูลความตามกิจจา
พบรอยเท้าแมวเป็นแถวถ้อง
จึงตามรอยดำเนินเดินไป
ทั้งจำปาทองก็กองกลาด
ข้าเที่ยวดูในดงพงพี
ครั้นต้นต้นค้นหาต่อไป
สุดที่จะเที่ยวเลี้ยวลด

กัมเกล้าบังคมเหนือเศศ
เดิมเข้าไปถึงชายไพร
ดอกจำปาทองก็ใหม่ใหม่
ถึงต้นไทรได้หีบกับผ้านี้
ผิดประหลาดไม่พบนางโฉมศรี
พบแต่รอยพาชีรอยรถ
รอยรถมโนมัยก็หายหมด
พระทรงยศจงทราบฝ่าธุลี

ฯ ๑๘ คำ ฯ เจริญ

๑๑ เมื่อ นั้น

เห็นหีบกับสไบของเทวี
จึงตรัสถามเหล่าทราชมวย
เจ้าจะเห็นอย่างไรให้ว่ามา
อ้อเหล่านี้รัชยาสาธารณ์
เผ้าตะบอยบอกผัวยั่วเข้า
ถึงจะเป็นกาลดีชั่ว
ผิดชอบก็ไม่ว่ารู้วาม
นี่แน่ไชยเชษฐลุลอภัย
จงพินิจพิศดูผ้าสไบ
อันหีบใหญ่ใบนี้อยู่กลางดง
แต่จนใจว่าไปก็อำปลัง
เออสิ่งของร่องรอยก็พบสิ้น
อ้ายทั้งสี่พี่เลี้ยงมึงกลับมา
เสียแรงถูกไว้เนื้อเชื่อใจ
ชอบแต่เมียนให้หลังเป็นทาลาน

ท่านท้าวธรรมมิกเรื่องศรี
ภูมิสงสัยในวิญญานต์
พิเคราะห์ไปสมสันดังเราว่า
อันนางสุวิญชานงเยาว์
เอาท่อนไม้ใส่พานว่าลูกเขา
อนิจจาลูกเราช่างเบาความ
เมียของตัวเป็นไรไม่ได้ถาม
ขับไล่เล่นตามสบายใจ
กระไรเลยวางงงหลงไหล
เห็นเจ้าจะจำได้ดอกกระมัง
มันคงจะใส่เอาไปฝัง
จะคอยฟังถ้อยคำสุวิญชา
จะแทรกดินบินไปไหนหนักหนา
มุสาเปล่าเปล่าไม่เข้าการ
ช่างนั่งได้มุดหัวอยู่กับบ้าน
การงานหนักเบาไม่เข้าใจ

๗ ๑๖ คำ ๗ เจริญ

๑๒ เมื่อ นั้น

เคื่องแค้นลูกยาแล้วว่าไป

นางแก้วสัจจาอัชฌาสัย
นั่งดูอยู่ไยไม่พาที

ทาลาน เป็นคำเปรียบเทียบการเขียนหลังให้เป็นรอย คล้ายกับการจาร และถมหมึกเป็นตัวอักษรเป็นแนวนบนใบลาน ในที่นี้ หมายถึง เขียนจนหลังลาย

ของนี้จำได้หรือไม่เล่า
พลอยเพื่อนเพื่อนปณเจ้าคนดี
เชื่อลั่นหลงกลคนโกหก
ใจคอพอดีกระนี้เจียว
นิจาเอ่ยสุวิญชาบังอร
จะอดอยากลำบากประการใด

ลูกเต้าอะไรที่ไหนนี่
ช่างไม่มีความคิดสักนิดเดียว
มีแต่พอกโมโหจนเจียว
จะบอกแม่คำเดียวไม่น้อยใจ
จะชอกซอนไปตำบลหนไหน
ว่าพลางอรไทก็ไศก

ฯ ๘ คำ ๖ โอง

๑ เมื่อนั้น
เห็นองค์สมเด็จพระชนนี
คิดถึงเมียเสียใจอาลัยนัก
พลางหยิบดอกจำปาผ้าสไบ
แล้วทูลสองพระองค์ทรงเดช
เพราะโมโหหุนหันไม่ทันคิด
หากสี่พี่เลี้ยงเข้ากันกาง
จึงมิได้ฆ่าฟันให้บรรลัย
เดชะบุญนางตลอดรอดฝั่ง
จะเสี่ยงสับแล่นือเอาเกลือทา

พระไชยเชษฐสุริยวงศ์เรืองศรี
ไศกีรำพันว่าไป
พระเมินพักตรผินผั่นกลั่นร้องไห้
ภูไนยแลเล็งเพ่งพิศ
จงโปรดเกศเกตุสูกนี้ผิด
อกุศลลจจิตให้เป็นไป
ขอโทษนางอ่อนวอนเป็นไหนไหน
ขับไล่เสียจากพารา
อีคนซึ่งคนคิดริษยา
แก้แค้นแสนสาแก่ใจมัน

ฯ ๑๐ คำ ๖

๑ เมื่อนั้น
จึงตรัสว่าไม่เห็นถึงเช่นนั้น
นี้หากอ้ายทั้งสี่พี่เลี้ยง
ยังขับไล่เสียจากพารา

ท่านท้าวธรรมมิกนิกหุนหัน
น้อยหรือให้ฆ่าฟันกัลยา
มันว่ากล่าวบายเบี่ยงเป็นหนักหนา
งามหน้าแล้วคราวนี้ดีแท้

จะพูดไปเหนื่อยเปล่าไม่เข้าข้อ
นับวันแต่จะเพื่อนชวนแซ
แต่คิดมาหรือหนึ่งจะต้องว่า
หยาบหยามทำตามอำเภอใจ
ถ้านางไปทูลท้าวกล่าวโทษ
ก็จะยกพวกพลอสู่รา
จงเร่งคิดติดตามทราวมวย
ชี้แจงบรรยายให้หายเคือง
ว่าพลางชวนนางแก้วสัจจา
พร้อมสนมกำนัลชั้นที่

ถึงเป็นพ่อก็ทำไมกับคนแก่
ไม่รู้คั่งรู้แควประตุไร
จะพลอยพาความผิดถึงผู้ใหญ่
ยิ่งกว่าข้าสินไถ่ที่ได้มา
จะกริ้วโกรธขัดแค้นแสนสา
รับมาเดียวกันสิ้นทั้งเมือง
ไปแก้ไขทูลความตามเรื่อง
เร่งออกจากเมืองในวันนี้
ลีลาจากปราสาทศรี
ภูมิเสด็จฉลาไคล

ฯ ๑๔ คำ ฯ เสมอ

แก้ว

๑ เมื่อนั้น
ครวญคร่ำกำสรวลระทดใจ

พระไชยเชษฐาธิราชมีศรีใส
อยู่ในแท่นที่ศรีไสยา

ฯ ๒ คำ ฯ

ข้าสินไถ่

ทาสที่ไถ่จากนายคนอื่นมารับใช้

สนม

พนักงานฝ่ายในที่รับใช้ใกล้ชิดพระเจ้าแผ่นดิน เป็นหญิงมี
ตระกูล

กำนัล

หญิงที่เป็นข้ารับใช้ในวัง

ชั้นที่

ชายที่ถูกตอนเป็นข้ารับใช้ในวัง

พญาโคก

๑ ทอดองค์ลงนอนเหนืออาสน์ กรกายพระนลาฏละห้อยหา
คิดคะนึ่งถึงโฉมสุวิญชา ให้มีความเมตตาอาลัยนัก
แต่เจ้าพลัดพรากจากบุรี พี่นี้วัดกเพียงอกหัก
จากเมียเสียทั้งพระลูกรัก ทรงศักดิ์รัญจวนครวญคราง

ฯ ๔ คำ ฯ

ไอ้

๑ ไอ้สุวิญชาของผัวเอ๋ย บาปสิ่งไรเลยเราเคยสร้าง
บันดาลดลให้มีอืเจ็ดนาง มันเกิดมาตามล้างในชาตินี้
จึงเผอญให้ผัวมัวนิยม สมาคมคบพวกเดียรฉัตร
ไม่รู้กลคนกาลกิณี จึงเสียมึงมารศรึน่าน้อยใจ
สงสารปานนี้นางโฉมตรู จะไปอยู่แห่งหนตำบลไหน
หรือจะตายวายางเสียกลางไพร หรือจะไปได้ถึงพระบิตร
ยังคิดยั้งแค้นแสนทเวซ ชลเนตรซืมซาบอาบหมอน
พระโศกคล้ายกันแสงถึงบังอร แน่นนอนสะอื้นให้ไปมา

ฯ ๘ คำ ฯ ไอ้ด

ร้าย

๑ เมื่อนั้น นางศรีสุรียาเส่นหา
เห็นพระโฉมยงทรงโคก สะอื้นถึงสุวิญชาที่พรั่นใจ

เดียรฉัตร นอกสู่นอกทาง

จึงเรียกนางอุบลดี
หยูกยาอาคมที่ทำไว้
พระรื้อครวญคร่ำรำพึง
แน้นตามไปได้ตัวกลับมา
จำเราจะพากันขึ้นไป
ให้เธออัปยศอดาย

ครั้งนี้เราจะคิดเป็นไฉน
ก็เสื่อมคลายหายไปทุกเวลา
คิดถึงสวัญชาเป็นหนักหนา
เบื่องหน้าก็จะเกิดวุ่นวาย
เยาะเย้ยโยไฟพระโฉมฉาย
แล้วเดินกรายตรงไปไม่รั้งรอ

๗ ๘ คำ ๗ เพลง

เย้ย

๑ ครั้นถึงจึงเข้าปลักไส
ฝ้าครวญคร่ำน้ำเนตรยังคลอคลอ
นางสวัญชาเป็นกาสิ
ยังอาลัยในหญิงทรลักษณ์
เขาจะว่าพระองค์หลงเมีย
นางอื่นหมิ่นแสนแน้นไป
ไม่เหมือนนางหน้านวลไม่ควรคู่
เดี๋ยวนี้พรากจากท้าวเป็นคราวเคราะห์
รักเมียสุดอย่างห่างไม่รอด
ขับเสียจากวังแล้วนั่งมิ
สมเพศเวทนาน่าหัวร่อ
รู้กระนี้ขับเมียเสียทำไม

ทุกซ່วอนถึงใครกระนี้หนอ
เห็นต่อจะรำลึกถึงเมียรัก
เผอญมีลูกอ่อนเป็นท่อนสัก
ไม่อายพักตร์นักสนมกรรมใน
ขับไล่ไปเสียแล้วร้องไห้
มิใช่สตรีมีจำเพาะ
แต่เจ้าสวัญชาจะพาเหาะ
ไปสืบเสาะตามหาเอามาช
เป็นไรไม่กอดกันไว้สิ
สิ้นสติมันตึงตะลึงตะไล
ทุกซ່วอนงอนหง่อเหมือนจับไข้
แล้วจะมาอาลัยเมื่อปลายมือ

นักสนมกรรมใน
ปลายมือ

พนักงานหญิงฝ่ายใน
ตอนสุดท้าย

น้ำลายคายถ่มลงถึงดิน
ไพร่บ้านพลเมืองจะเลื่องลือ

จะกลับคืนกลืนกินไม่เกลียดหรือ
อิงอ้อไปทั่วทั้งแผ่นดิน

ฯ ๑๔ คำ ฯ เจริญ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น

งุ่นง่านดาลเดือดดุตัน
เหม่อลี้ซ้าหน้าเป็น
กูขับเมียกูเสียก็เพราะใคร
มึงอย่าพักชมชื่นรื่นรวย
แม่นยำไปได้สมดังใจจง
วันนั้นเสียความไม่ถามไถ่
ไม่ทันคิดพิเคราะห์ดูเล่ห์กล
มึงทั้งเจ็ดคนอีชาติซ้า
ทำแก่นื้อแก่ตัวหนึ่งหัวพอง
กูได้หีบมาเป็นสำคัญ
ช่างพันผูกว่าลูกเป็นท่อนไม้

พระไชยเชษฐาเครื่องแค้นแสนศัลย์
ขับฟันเกรียวกราดตวาดไป
มาเยาะเย้ยกูเล่นหรือโจน
พวกมึงหรือมิใช่มา युง
ชีวิตมึงจะม้วยเป็นผุยผง
จะปลดปลงทั้งโคตรอีเจ็ดคน
กูหลงเชื่ออีใจอกุศล
บันดาลดลจิตใจให้ซบถ้อง
เห็นกูไปมาก็จงหอง
เหมือนกิ่งกำไ้ทองผูกคอไว้
จะได้เล่นเห็นกันให้จงได้
นั่นเล่ห์กลของใครอีมารยา

ฯ ๑๕ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

เคื่องค้อนย้อนตอบพระวาท

นางอุบลวดีเสนาหา

ถึงหีบหับได้มาไม่ตกใจ

หนังหัวพอง แสดงอาการจงหอง เหมือนลิงแสดงอาการพองชน
กิ่งกำไ้ทอง (สำนวน) เยอหยิ่งเพราะได้ดี หรือมีทรัพย์สินเล็กน้อย

ใครยังยืนว่าข้าทำร้าย
ถึงจะดำนํ้าลุยไฟ
สืได้หีบมาเห็นเป็นสำคัญ
เกลือกว่าจะพบพระลูกยา
ข้านี้ซี้ซ้ออยู่ในเรือน
แต่ขับไล่ไปแล้วยังรำลึก

อันจะคิดตัวตายอย่าสงสัย
ไม่ย่อท้อต่อใครอย่าสงกา
ก็เชิญไปตามกันที่ในป่า
จะได้พามาให้พร้อมพริก
มันไม่เหมือนหม่อมแม่เจ้าท่อนสัก
จนพระפקตร์ดูดำดังหมึกทา

๗๘ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น
ดูตุลันลมเจรจา
อุตสาห์เร่งขึ้นเสียงเถียงให้อัง
พระกริ้วโกรธนักดังอัคคี

พระไชยเชษฐาเคื่องแค้นแสนสา
ต่อล้อเล่นหน้าคารมดี
หวั้มึงจะขาดอยู่ที่นี้
เหม่ออิกาสีมึงเย้ยใคร

๗๙ คำ ฯ เจริญ

ศัพท์ไทย

๐ ว่าเอยว่แล้ว
ทุกอิจัญไร
ปากกล้าสาหัส
อี่เจ้ามายา
พระยี่งโกรธเกรี้ยว
กระชิตติดพัน

ฉวยพระขรรค์แก้วเลี้ยวไล่
วิ่งไปโยนา
กูจะตัดเกศา
ซี้ซ้ออาธรรม์
ไล่เลี้ยวห้าห้า
ฟาดฟันวุ่นไป

๘๐ คำ ฯ

ดำนํ้าลุยไฟ
เล่นหน้า

การพิสูจน์ความจริงระหว่างโจทก์กับจำเลยในกฎหมาย-
แก้ด้วยการดำนํ้า หรือลุยไฟ
ล่อยหน้าล่อยตา

รื้อ

๑ เจ็ดเอ๋ยเจ็ดนาง
เชื่อว่าถูกใจ
คลั่งถึงเมียรัก
ว่าพลางพากัน

เถียงพลางวิ่งพลางไม่เข้าใกล้
ออกไล่ฆ่าฟัน
อีกฮักหุนหัน
พลวันวิ่งไป

ฯ ๔ คำ ฯ

รื้อ

๑ อีเอ๋ยอีเจ็ดคน
กล่าตื้นโย
หัวมึงจะพับ
ว่าพลางทรงธรรม์

ยังขึ้นเสียงเถียงสนทเลาะได้
อีใจฉกรรจ์
ลงกับพระขรรค์
ไล่ฟันกัลยา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

ร้าย

๑ ครั้นเห็นเจ็ดนางหนีไป
หวนรำลึกตรึกถึงสุวิญา

คั่งแค้นพระทัยเป็นหนักหนา
เสด็จมายังพระโรงรุจี

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๑ ลตองค์ลงนั่งเหนืออาสน์
ให้ผูกม้าเตรียมพลมนตรี

ประกาศสั่งพี่เลี้ยงทั้งสี่
พรุ่งนี้น้องจะไปไพรวัน

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
มาจัดพลผูกม้าเครื่องสุวรรณ

พระพี่เลี้ยงรับสั่งแล้วผายผัน
เตรียมทำทรงธรรม์ที่เกยลา

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ครั้นสว่างสร้างแสงพระสุริยา

พระไชยเชษฐาสือเดชทุกทิศา
เสด็จมาสระสรงสาคร

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ ทรงเครื่องประดับสรรพเสร็จ ชัดพระขรรค์ใจเพชรสะพักศร
แล้วลีลามาทรงอัสตร ให้เลิกพลนิกรโคลคลา

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

ชมดวง

๑ พระเสด็จเข้าไปในไพรพฤกษ์	คะนึ่งนึกถึงเจ้ายอดแสนหา
พลางชมรุกขชาติดาดดา	บ้างทรงผลผกาอรชร
หอมหวลอวลอบมารวยริน	กลิ้งกลื่นเหมือนกลิ้งดวงสมร
พระผืนแพรแลเห็นทิวาคร	บ้างบินร่อนเรียกคู่บ้างจับคอย
เบญจวรรณจับวัลย์พันอุโลก	ถวิลวันวิโยคที่ไศกสร้อย
กระลึงจับไม้กระลึงลอย	เหมือนขับไล่สาวน้อยให้คลาดแล้ว
นกหว้าจับไม้ชานางนอน	เหมือนน้องวอนว่าพื่ออยู่แจ้วแจ้ว
นกกระเด็นเต้นไต่ต้นซ้องแม้ว	เหมือนน้องแก้วไต่เต้าตามวิพาร์
ชมพลางทางคะนึ่งถึงเมียรัก	พระทรงศักดิ์เศร้าสร้อยละห้อยหา
ไม่แลดูหมู่ไม้สักณา	รีบเร่งอาชาจรลี

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

อุโลก ไม้อุโลก เป็นไม้เนื้ออ่อนประเภทหนึ่ง

ตะนาว

๑ เดินพลางทางเห็นจำปาทอง
ทั้งรอยแมวขุดคุ้ยปึกพี
อันนวลนางมาทางสิงหลได้
ชะรอยเจ้าเศวตโคกโคลคลา
แล้วส่งบรรดาพวกพล
ส่งพลางทางข้ามโนนมาย

เรียร่ายกายกองตามวิถี
จึงบอกสี่พี่เลี้ยงมิได้ช้า
น้องนี้ดีใจเป็นหนักหนา
ดอกจำปาจึงตกตามทางไป
ให้ตื้นตันคันคว่าในป่าใหญ่
ตามรอยดอกไม้ไปดู

๗ ๖ คำ ๗ เชิดฉิ่ง

ร้องเชิดฉิ่ง

๑ เห็นจอมปลวกตอไม้หมายว่าน้อง
ครั้นแลไปมิใช่นางโฉมตรู
เห็นเงาไวไวอยู่ในรก
เข้าใกล้มิใช่นางทราชมัย
ได้ยินเสียงดุเหว่าเร้าร้อง
ฟังไปมิใช่เสียงสุริยชา

พระกัมมองค์ลงมอญเป็นครู
ให้คิดอายอดสูในพระทัย
รื้อขับม้าหกมาดูใหม่
ชลนัยน์ไหลหลังลงหลังม้า
เอ๊ะเสียงน้องโน่นแล้วกระมังหนา
พระทรงโศกแล้วคลาไคล

๗ ๖ คำ ๗ เชิด

รำย

๑ ครั้นถึงปลายแดนเมืองสิงหล
พระตรัสแก่พี่เลี้ยงทันใด

ให้พักพลหยุดอยู่ในป่าใหญ่
เราจะตั้งแรมไพรอยู่ที่นี่

ขับม้าหก ขับม้ากลับ
แรมไพร ค้างคืนอยู่ในป่า

“ครั้นถึงปลายแดนเมืองสิงหล ให้พักพลหยุดอยู่ในป่าใหญ่
พระตรัสแก่พี่เลี้ยงทันใด เราจะตั้งแรมไพรอยู่ที่นี่”

จะได้จับซาบดูให้รู้ข่าว
หรือเวียนวงหลงอยู่พนาลี
พื่อออกไปบอกเสนา

ว่านางมาถึงท้าวยักษ์
จะได้ยกโยธีไปเที่ยวค้น
ให้ตั้งพลับพลาพนาสณฑ์
รู้ถึงสิ่งหลจะวุ่นวาย

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
จึงเรียกหาบรรดาตัวนาย

พระพี่เลี้ยงรับสั่งแล้วผันผาย
แล้วบรรยายสั่งความตามบัญชา

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
ให้บัวไพร่ตัดไม้เกี่ยวคา

เสนาตำรวจในซ้ายขวา
มาปลูกพลับพลาฉับพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
พอพระสุริยาสายัณห์

องค์พระไชยเชษฐาเจ็ดฉัน
จรจรลีขึ้นสู่พลับพลาชัย

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๑ ลตองค์ลงนั่งเหนืออาสน์
ให้คิดรำพึงคะเนใน

จะดำรัสตรัสประกาศก็หาไม่
ถึงนางทราวมวยสุวิญชา

ตำรวจใน เจ้าพนักงานกรมหนึ่ง ทำหน้าที่รักษาพระองค์ โบราณเรียก
ว่า กรมพระตำรวจ

ครั้นเพลาลบคำย่าม้อง
จึงเสด็จเข้าในที่ไสยา

เสียงนกกรอกร้องก้องป่า
เอนองค์ลงนิทราไม่มีสบาย

๑๔ คำ ๑ ตระ ประถมไพเราะ

ข้าพเจ้า

๑ พระแน่นนอนถอนทอดใจใหญ่
กู่ขับเมื่อยเสียรู้ชื่อแสนร้าย
พออุกจิตคิดกลับสับแล้ว
น้อยใจเจ็บชำระกำหนด
แต่จากมิ่งเมียวขวัญจนวันนี้
เจ้าคิดถึงพี่บ้างหรืออย่างไร
นิจจาเอ๋ยปานนี้สุวิธยา
พระรณจวนครวญหาในราตรี

คิดใคร่ครวญไปฤทัยหาย
มันอุบายพูดพ้อล่อลวง
ดังดวงแก้วตกลงชลเหลว
มันแก้งัดเด็ดเอาดวงชีวิตไป
ผัวจะมีความสุขก็หาไม่
หรือจะแค้นเคืองใจไม่โยติ
จะอยู่ป่าหรือจะอยู่ในกรุงศรี
จนม้วยหลับไปกับที่ไสยา

๑๔ คำ ๑ ตระ

ข้า

๑ เมื่อนั้น
อยู่ในสิงหลพารา
รูปทรงละม่อมพร้อมพรั่ง
เสวยรมย์สมบัติสวัสดิ

พระนารายณ์ธิเบศร์ไอรสา
จนชั้นชาอายุได้เจ็ดปี
งามยิ่งเทวในราศี
กับพระชนนีโฉมตรู

ย่าม้อง ดีช้อง เป็นธรรมเนียมบอกให้รู้ว่า เวลาเปลี่ยนจากกลางวันเป็นกลางคืน

ชเล ทะเล

เมื่อวันจะพบพระบิดุเรศ
นำเจ็บใจใครหนอเป็นพอก

ให้บังเหตุโอรสคิดอดสู
จึงถามมารดาดูทันใด

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๑ อันพระบิดุเรศของลูกรัก
เห็นแต่แม่ผู้เดียวเปลี่ยวใจ
สุริยวงศ์พงศ์ประยูรที่คุ้นเคย
โปรดเกล้าเล่าแกลงแจ้งยุบล

ไม่รู้จักรูปทรงว่าองค์ไหน
กับท้าวไทอัยกาเป็นสองคน
ช่างไม่มีบ้างเลยในสิ่งหล
เหตุผลเป็นไฉนพระชนนี

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังลูกยาพาที
เหตุนี้ตรัสร้ายพระบิดา
แสนสงสารลูกน้อยกลอยใจ

นวลนางสุวิญชามารศรี
เทวีก็คิดสะตุงใจ
ตามมาแล้วลูกจึงนึกได้
ชลนัยน์ไหลหลังดังธारा

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

๑ เมื่อนั้น
แลเห็นสมเด็จพระมารดา
จึงทูลว่าข้าถามถึงบิดุรงค์
เหตุผลตันปลายประการใด

พระนารายณ์ธิเบศร์โอรสา
ชลนาไหลพรากก็หลากใจ
เป็นไฉนโยทรงกันแสงให้
จงบอกเล่าลูกไปตามสังจา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เมื่อแม่แห่งนดูหลังคา

สุวิญชากล่าวแกล้งแสวงว่า
ผงปลิวเข้าตาให้เคืองคาย

ชลเนตรไหลหลังลงพร้งพร
ซึ่งถามถึงบิดาย่าวุ่นวาย
อันบิดุเรศเกิดเกศของเจ้านั้น
จงไปเฝ้าอัยกาเจ้าสากล

เคื่องอยู่เดี่ยวนี้ยังมีหาย
แม่จะบอกฤสาชยอัยาร้อนรน
คือพระองค์ทรงธรรมท้าวสิงหล
ทูลถามเหตุผลให้แจ้งใจ

๗ ๖ คำ ๗ เจรจา

๑ เมื่อئัน
แล้วบังคมลาคลาโคล

พระนารายณ์ธิเบศร์สิ้นสงสัย
ไปเฝ้าท้าวไธยกา

๗ ๒ คำ ๗ เพลง

๑ ครั้นถึงมหาปราสาท
ลตองค์ลงกราบกับบาทา

จึงลีลาศเข้าไปใกล้ยักขา
นั่งเฝ้าอัยกาพระยายักษ์

๗ ๒ คำ ๗

๑ เมื่อئัน
เหยชมโลมจูบจูบพักตร์

ท่านท้าวสิงหลทรงศักดิ์
พลางอุ้มหลานรักใส่ตักไว้

๗ ๒ คำ ๗

๑ เมื่อئัน
แล้วกราบทูลความถามท้าวไท
แต่หลานรักรู้คำจำความ
ครั้นทูลถามพระแม่สุวิญชา
มารดาช้ายังเป็นสาวเส
ไม่ร่วมแท่นบรรทมภิรมย์รัก

พระนารายณ์ธิเบศร์บังคมไหว
พ่อข้าคนไหนอัยกา
ยังไม่รู้จักนามรู้จักหน้า
บอกว่าตาเป็นพ่อเห็นผิดนัก
ตาแก่โครงคร่างฟันfangหัก
สงสัยนักตาเล่าให้เข้าใจ

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อئัน
ได้ฟังหลานสนองต้องพระทัย
เขาเห็นว่าดาชานัก
ไม่สมกันกับแม่สุวิญชา

ท่านท้าวสิงหลเป็นใหญ่
ยิ้มแย้มละไมแล้วว่ามา
หลานรักจะอับอายชายหน้า
จึงให้เรียกพ่อตาแล้วเป็นไร

๗ ๔ คำ ๗ เจริจา

๑ เมื่อئัน
สำคัญว่าพ่อจริงกึ่งไป
หลานจะลาไปเล่นพนาลี
ตะวันชายบ้ายคล้อยจะกลับมา

พระนารายณ์ธิเบศร์สิ้นสงสัย
จึงกราบทูลท้าวไทยัยกา
จับหม่อมฤดีแลปีกษา
พระอัยกาจงโปรดปรานี

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อئัน
แสนสวาทนัดดาพันทวี
หลานจะใครไปเที่ยวเล่นไพร
จึงเรียกสี่พี่เลี้ยงเข้ามา
แล้วบัญชาการว่าหลานรัก
พอบ้ายชายแสงสุริยัน

ท่านท้าวสิงหลยักษี
กอดจูบแล้วมีพระบัญชา
ก็ตามแต่น้ำใจตาไม่ว่า
กำชับกำชาสารพัน
พ่อย่าอยู่ช้านักในไพรสณฑ์
จงรีบผายผันมาพารา

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อئัน
ชื่นชมยินดีชลีลา

พระนารายณ์ธิเบศร์โอรสา
มาทรงอาษาทั้นใด

เล่นพนาลี เที่ยวป่า

ตะวันชาย เงามแดดทอดยาวในเวลาบ้าย (เวลาประมาณ ๑๕ นาฬิกา)

พร้อมพระพี่เลี้ยงทั้งสี่
ควบจับคืบคั่งเวียงชัย

เสนีขี่ม้ามาไสว
เร่งอาชาไนยให้เคลื่อนคลาย

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงป่าใหญ่ไพรสาณฑ์ จึงส่งพนักงานบ่วงข่าย
ให้เร่งลงหลักดักทราย พวกม้าผันผายไปโล่มา

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น เหล่าพวกพนักงานถ้วนหน้า
ผูกบ่วงถ่วงทิ้งโยทะกา ดังตามมรคาที่เนื้อจระ
บ่วงวงข่ายรายรอบปากชานาง ใส่สายใยระยางชักหลอน
พวกม้าไล่ไปชายดงดอน หุ้มต้อนฝูงสัตว์สะพัดมา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด เจริญ

๑ บ้างจับได้สิงโตโคกระทิง สารพัดสัตว์สิงมหิงสา
บ้างได้เนื้อเบื่อนานา ต่างเอามาถวายพระกุมาร

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์อิเบศร์เกษมศานต์
ชมสัตว์จัดอุปาสนสำราญ แล้วพระกุมารก็ปล่อยไป

ฯ ๒ คำ ฯ

โยทะกา ตะขอเหล็ก ใช้สำหรับเกี่ยวรัง
ข่าย ดาข่าย

๑ ครั้นเสร็จขึ้นสายธนูศิลป์
ยั้งต้นรังพลันทันใด

ฟ้าดินกัมปนาทหวาดไหว
เสียงสนั่นลั่นไปในอารัญ

๗ ๒ คำ ๗ เขตฉิ่ง เจริง

๑ เมื่อนั้น
กับสี่พี่เลี้ยงทั้งนั้น
พี่เลี้ยงว่าเสียงเหมือนฟ้าผ่า
จึงลงจากพลับพลาคลาไคล

พระไชยเชษฐาตระหนกกลั่น
พากันหวั่นหวาดประหลาดใจ
อ้างว่าเขายังเป็นใหญ่
เที่ยวด้อมเดินไปจะใครรู้

๗ ๔ คำ ๗ เพลง

๑ ค่อยแลลอดสอดเห็นพระกุมาร
รูปทรงโสภาน่าเอ็นดู
พระจึงว่ากับสี่พี่เลี้ยงไป
งามทั้งรูปทรงวงพักตร์
ครั้นเราจะเข้าไปพูดจา
จะใครชักชวนมาพลับพลาชัย

กับทวยหาญน้อยน้อยมาเล่นอยู่
ถือธนูนิ้วประลองคะนองนัก
ลูกใครกระจิดสีหิศักดิ์
น่ารักน่าชมภิรมย์ใจ
เด็กดูแปลกหน้าจะร้องไห้
จะเกลี้ยกล่อมฉันทิดพี่ช่วยคิด

๗ ๖ คำ ๗

๑ บัดนั้น
ต่างคนแลเล็งเพ่งพิศ
อันทรวดทรงองค์พระกุมารนี้
ทั้งท่วงทีกิริยาละม่อมละไม
อย่าสงสัยไปเลยพระทรงยศ
ชะรอยบุตรสุวิญชาลาวิณย์

ทั้งสี่พี่เลี้ยงผู้ร่วมจิต
แล้วทูลทรงฤทธิ์ไปทันใด
เหมือนภูมิจริงจดังเถื่อไผ่
จะดูไหนไม่ผิดสักสิ่งอัน
โอรสของพระองค์เป็นแม่นมั่น
พระทรงธรรมอย่าแหงนแคลงใจ

๗ ๖ คำ ๗

ดังเถื่อไผ่ ละม้าย คล้ายกัน

๑ เมื่อนั้น
พี่ว่าเห็นจริงทุกสิ่งไป
ถ้ามันเป็นลูกเต้าของเราจริง
ชาตินี้มีกรรมได้ทำมา
เผชิญเห็นเป็นไปเข้าใจดล
จนจากเมืงเสียองค์พระลูกรัก
อนิจจาสุวิญชาของผัวเอ๋ย
เจ้าช่างวางใจไม่อัชฌา
พระคิดถึงเมืงแก้วแล้วโศกศัลย์
เสด็จออกไปนอกพุ่มไม้

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เล่นอยู่กับหมู่บริวาร
จึงชี้หัตถ์ตรัสว่าอายเหล่านี้
ยืนเขม้นจะเล่นกุทำไร
ว่ามายืนทำไมที่ไหนนั้น
จึงมิได้ยำเียงเกรงกู

พระไชยเชษฐาจึงตอบแถลงไข
จึงดลใจให้น้องนี้เมตตา
จะปรากฏยศยิ่งในได้ห้ำ
พลัดพรากสุวิญชานงลักษณ์
หลงกลอีกคนอุปลักขณ์
แสนวิตกกอกจะหักสู้ตามมา
เมื่อไรเลยจะได้เห็นหน้า
ละให้ลูกยามาเล่นไพร
ยิ่งกลืนกลืนชลเนตรก็ยิ่งไหล
ตั้งใจยืนดูพระกุมาร

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
ก้มเกล้ารับสั่งบังคมคัล

พวกตำรวจในคนขยัน
พากันวิ่งไปแก้ัง

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงว่าตานั่งลง
ตาเหล่านี้ชักหน้าว่าไม่ฟัง

ทำไมมายืนตรงหน้าที่นั่ง
จะเอาหว่ายลงหลังหรือว่าไร

แก่งออกมาแผ่นเห็นถนัด
ตัวยืนหน้าที่นั่งบังอาจใจ

รับสั่งตรัสให้เข้ามาถามไถ่
ไม่เห็นเจ้าหรือไรให้ว่ามา

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังเด็กเด็กมาพูดจา
จึงตรัสว่าน้อยน้อยเท่านี้
ว่าพลางทางยื่นพระหัตถ์ไป
ทำไมจะให้ลูกสาวเกรง
ยืนอยู่ไม่ได้หรือไรนา

องค์พระไชยเชษฐาธิราช
ยิ้มแย้มไปมาในพระทัย
สำนวนถ้วนถ้วนผู้ใหญ่
จับเกศาเลือกใส่ไปมา
เจ้าเอ็งเป็นอะไรมานักหนา
กูมิรู้ที่จะว่าให้การเป็น

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
พากันกลับมาหน้าตากระเด็น

เด็กเด็กโกรธใจมิใช่เล่น
ร้องว่าจะได้เห็นกันเดี๋ยวนี้

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ มาถึงจึงกราบบาทูล
ข้าถิอรับสั่งพระภูมิ
ใต้ตามตาแกร้งแค้น
ตัวนายนั้นคือทั้งมือไว
แล้วว่ากูยืนดูไม่ได้หรือ
เห็นว่าเป็นเด็กเล็กกว่าตัว

สะอื้นพลางทางทูลถ้วนถ้วน
ครั้งนี้สุดแค้นแสนเจ็บใจ
จะให้หลักให้การก็หาไม่
จับศีรษะข้าไว้จะให้กลัว
พูดพลางเอามือสั่นหัว
มิได้กลัวพระราชอาชญา

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ฟังคำอำมาตย์ทูลมา

พระนารายณ์ธิเบศร์โอรสา
พระกริ้วโกรธาตละไฟ

น้อยหรือทำได้ไม่ยำเกรง
ถูกลับเข้าไปในเวียงชัย
อุกอาจราชศักดิ์เป็นสุดคิด
สืตามไถ่ไม่ให้การมา

ข่มเหงเสนาผู้ใหญ่
จะกราบทูลท้าวไทอัยกา
น้อยจิตน้อยใจหนักหนา
ไปผูกคอคร้ามาบัดนี้

๗ ๖ คำ ๗ เจริง

๑ บัดนั้น
บ้างบิดผ้าหาเชือกมาพันที่

เด็กเด็กรับสั่งใส่เกศี
เปรมปรีดีดีใจแล้ววิ่งมา

๗ ๒ คำ ๗ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงร้องว่าไป
พระองค์ทรงกริ้วโกรธา

สาแก่ใจบาปกรรมที่ทำชั่ว
ให้ผูกคอตาคำคนไป

๗ ๒ คำ ๗ เจริง

๑ เมื่อนั้น
แจ้งการว่ากุมารเคืองใจ
จำจะไปเล่าโลมโฉมงาม
คิดพลางอย่างเยื้องลีลา

พระไชยเชษฐผู้มีอชฌาสัย
ภูโนยถวิลจินดา
จะได้ชมสมความปรารถนา
โคลคลามากับพี่เลี้ยงพลัน

๗ ๔ คำ ๗ เสมอ

๑ ครั้นถึงจึงมีวาจา
รักกันนั้นดีกว่าชังกัน
ข้าเห็นเจ้าเล่นกับบ่าวไพร่
ขออุ้มเจ้าหน้อยเถิดรา

พ่ออย่าเคืองขุนหุ่นหัน
จะทำน้ำใจสันไม่เข้ายา
ให้มีใจจงรักเป็นหนักหนา
พลางคว้าข้อมือย้อยุดไว้

๗ ๔ คำ ๗

ไม่เข้ายา ไม่เข้ากัน

๑ เมื่อนั้น
สะบัดมือเสียพลางทางว่าไป
เมื่อกี้เราใช้ให้ไปว่า
ยังกลับมาอุตุลุดยุดยื้อ
ตาเห็นเป็นเด็กไม่ยำเกรง
เป็นผู้ใหญ่ทำได้ก็ทำเอา

พระนารายณ์อิเบศร์โกรธหนักผลักใส
นี้รู้จักใครมาหยุดมือ
ควรทำเสนาเราได้หรือ
ทำบ่าวแล้วรื้อมาทำเรา
แกล้งข่มเหงกันเล่นเปล่าเปล่า
แล้วเดินหนีมิให้เข้าใกล้องค์

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงตรัสพลอบตอบคำจ้านง
ข้าไม่หลอกล่อดอกพอเอ๋ย
เจ้าก็ตัดเยื่อใยไม่เมตตา
เมื่อกี้เจ้าใช้บ่าวออกไปห้าม
ไม่ทันรู้ว่าเสนาใน
เมื่อแต่ล้วนเล็กเล็กกระจริด
ลูกเท่าหัวเหาเท่าเส้น
ตรัสพลางทางสั่งพี่เลี้ยงไป
แล้วโลมเล่าเอาใจพระกุมาร

องค์พระไชยเชษฐาสูงส่ง
เพราะใจตรงจงรักจึงหักมา
อย่าโกรธเลยรักกันเสียดีกว่า
อนิจจาเดินหนีหลีกไล้โย
ข้าพาลเขลาเบาความไม่ถามไถ่
เกิดมายังไม่เห็นใครเป็น
ข้ามิจิตคิดรักจึงหยอกเล่น
ไม่เคยพบเคยเห็นแต่บุราณ
เอาชนมมาให้แก่พระหลาน
เชิญเสวยของหวานเถิดหลานชาย

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ถึงจะแสบท้องให้แทบตาย
มิใช่ผีปีศาจที่เดินหน
อย่าพลบไปให้เลือดตากระเด็น

พระนารายณ์อิเบศร์ว่าอย่าฟังหมาย
ไม่มั่งง่ายกินอะไรของใครเป็น
จะเลือกสนเทียทอังกินของเช่น
พลางเดินเที่ยวเล่นไม่เจรจา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
พยายามตามปโลบกุมารา
ข้ามิโซชายพาล
ครอบครองเหมันต์ธานี
ไว้ทั้งสุริยวงศ์พงศ์พันธุ์
เป็นบุตรข้าเถิดนะพ่ออา

พระไชยเชษฐาความแสนเสนาหา
อนิจจาปลื้มใจไม่ดูดี
ย่อมวงศ์วานกษัตริย์เรื่องศรี
ไม่มีไอรสแลนัตตา
ที่จะผ่านเหมันต์ไปวันหน้า
บิดาจะให้ครองพระเวียงชัย

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
พระกริ้วโกรธพลางว่าไป
อุหม่ตาเดาเฒ่าเจ้าเล่ห์
และเลียมเทียมเล่นเจรจา
ถึงตัวเราเล็กก็เหล็กเพชร
ปิ่นเจือเยอหยิ่งเป็นพันไป
ว่าพลางทางชั้นธนูศิลป์
พาดสายหมายล้างชีวัน

พระนารายณ์ธิเบศร์เคืองขัดอัชฌาสัย
คนอะไรที่โหนนี้หยาบช้า
เจโกโว้เว้นักหนา
จะเป็นผู้แม่ข้าหรือว่าไร
ไม่ขามเข็ดพวกตาอย่าสงสัย
ผู้ใหญ่แสนรู้มาสู้กัน
ฟ้าดินสะท้อนเลื่อนลั่น
ผาดแผลงไปพลันทันใด

ฯ ๘ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๑ ศรทรงองค์พระกุมาร
ไม่สังหารผลาญชีพชีวลัย

กลายเป็นมาลาแลไสว
พระกุมารโกรธใจเป็นโกลี

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เห็นศรกุมารชาญฤทธิ์

องค์พระไชยเชษฐาเรื่องศรี
กลับเป็นมาลีประหลาดใจ

วิปริตผิดเพี้ยนไม่เคยพบ

คิดพลางทางเสียงศิลปะชัย

แม้้นกุมารมีไชโอรสา

ขอให้ศรสิทธิ์ฤทธิ์

แม้้นเป็นลูกน้อยนางโฉมฉาย

เสียงแล้วขึ้นศรอนราญ

พระปราวรภพิศวงสงสัย

เดชะฤทธิไกรธนูนี้

ของนางสุวิญชามารศรี

สังหารกุมารนี้ให้วายปราณ

ให้ศรกลายเป็นทิพย์อาหาร

แผลงไปให้ผลาญกุมารา

๗ ๘ คำ ๗ เซ็ดนึ่ง

“แม้้นเป็นลูกน้อยนางโฉมฉาย
เสียงแล้วขึ้นศรอนราญ

ให้ศรกลายเป็นทิพย์อาหาร
แผลงไปให้ผลาญกุมารา”

๑ ศรทรงองค์พระไชยเชษฐ
กลับเป็นเอมโอรสโกชนา

อาเพศไม่พานไอรสา
เกลื่อนกลาดดาษดาพนาวัน

๗ ๒ คำ ๗

๑ พระทิงศรทรงลงทันใด
พ่อลูกมาประสพพบกัน
พลอบพลางทางเห็นอำมรงค์
จึงว่าแหวนนี้ข้าให้ไว้
มิเชื่อเราเจ้าถามพี่เลี้ยงดู
แม่นเขาว่าข้ามิใช่บิดา

วิ่งไปทอดลูกแล้วรับขวัญ
จะหักโหมโรมรันด้วยอันใด
ที่กุมารสอดทรงก็จำได้
กับโฉมงามทราชม้วยสุวิญชา
เขารู้จักอยู่ถ้วนหน้า
จึงค่อยว่าล่อลวงเจ้าดวงใจ

๗ ๖ คำ ๗ เจริจ

๑ เมื่อนั้น
แล้วตริตริกนิกแห่งแคลงพระทัย
พลางเรียกพี่เลี้ยงเข้ามาถาม
จริงหรือเขาว่าเป็นบิดา

พระนารายณ์ธิเบศร์ยังสงสัย
ด้วยออกนามทราชม้วยสุวิญชา
จงแจ้งความตามสัตย์อย่าพรางข้า
พี่แม่สุวิญชาชนนี

๗ ๔ คำ ๗

๑ บัดนั้น
จึงทูลว่าอัยกาธิบตี
แม้ว่าบอกกล่าวเล่าพระองค์
ฉวยรู้ไปในวังสืหลังลาย
มันคงองค์นี้แลบิดุเรศ
ครองเมืองเหมันต์ธานี

พระพี่เลี้ยงประณตบทศรี
ห้ามปรามความนี้อยู่มากมาย
จะลงอาญาซ้ำทั้งหลาย
พระเบี่ยงบายอย่าให้ข้าถูกตี
ทรงนามไชยเชษฐ์เรืองศรี
สามีพระแม่สุวิญชา

อันพระบิตุรงค์ทรงฤทธิ์
พระยายักษ์เคืองขัดอธยา

โทษผิดใหญ่หลวงนักหนา
ไม่ให้มาพานพบพระชนนี

๗ ๘ คำ ๗ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังพี่เลี้ยงพาที
จึงยกกรราบบาทบิดุเรศ
สะอื้นพลางทางทูลถามไป
บิตุรงค์กับองค์พระมารดร
หรือวิวาทบาดหมางอะไรกัน

พระนารายณ์ธิเบศร์เรื่องศรี
มีความยินดีเป็นพันไป
ชลเนตรแฉกถึงหลังไหล
เหตุผลกลใดพระทรงธรรม
ไม่สมัครสโมสรมุขมสันต์
ทรงธรรมจงเล่าให้เข้าใจ

๗ ๕ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ฟังลูกทูลถามถึงความใน
จึงว่าพ่อจะเล่าแก่ลูกแก้ว
ข้างแม่เจ้าเล่าก็เคราะห์ร้าย
เหตุผลต้นยन्दอสูรียา
ให้บอกกล่าวข่าวข้างสำคัญ
ภายหลังแม่คลอดเจ้าออกมา
ครั้นบิดากลับมาถึงวังใน
มันว่าลูกของนางโฉมยง
จึงขับแม่พลัดพรากจากพารา

พระไชยเชษฐเส้าสรว้อยละห้อยให้
ชลเนตรหลังไหลฟุ้งฟาย
กรรมของพ่อแล้วนะโฉมฉาย
จึงเผอิญวุ่นวายวิวาทกัน
มันทำกับบิดานี้แสนคล้าย
พ่อต้องผายผันมาอยู่ไพร
สุรียาลอบลักเอาไปได้
เห็นแต่ท่อนไม้ใส่พานมา
พ่อหลงเชื่อฟังอืแพศยา
จนเจ้าชันษาถึงเพียงนี้

ต้นยन्द ต้นเหตุ ต้นเรื่อง

อันท้าวสิงหลภูวนาย
ดำทอพอมั่งหรือไม่มี
ถ้าท่านแค้นขัดตัดรอนพ้อ
ถึงจะม้วยลงด้วยพระอาญา

ซึ่งโกรธเป็นโชนนะโฉมศรี
จะใครไปอัญชลีพระเจ้าตา
ลูกรักช่วยทูลขอซึ่งโทษา
แต่พ้อให้มารดาเจ้าเห็นใจ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
จึงทูลว่าพระอย่าทุกขฤทัย
ลูกจะทูลเบี่ยงบายให้หายโกรธ
พ้อจะขอได้อยู่ดูอาการ
ขอเชิญพระองค์คลาไคล
เกลือกทูลขอโทษโปรดลูกยา

พระนารายณ์ธิเบศร์บังคมไหว้
เกรงกลัวไพบยภัยพระยามาร
ถึงพ้อต้องโทษก็โปรดหลาน
เห็นจะคิดสงสารแก่นัดดา
เข้าไปกรุงโกรด้วยกับข้า
พระบิดาจะได้เฝ้าท้าวทันที

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อئัน
ฟังลูกทูลความเห็นงามดี
จะเข้าไปตรงตรงคงพรายแพรง
คิดพลางเปลื้องเครื่องออกทันใด
พระจึงจัดแจงแปลงองค์
ห่มแพรเพลาะดำเนินกราย

องค์พระไชยเชษฐาเรื่องศรี
สมที่พระทัยนึกตรึกไตร
จำจะแปลงปลอมองค์ให้สงสัย
ให้พี่เลี้ยงซ่อนใส่ยามตะพาย
แกลังทรงผ้าตาเล็ดงาด้าย
มาชวนพระลูกชายไคลคลา

ฯ ๖ คำ ฯ

ผ้าตาเล็ดงา ผ้านุ่ง ทอเป็นลายดอกเล็ก ๆ กระจ่ายทั่วไป
แพรเพลาะ ผ้าไหม ๒ ผืน เย็บริมติดต่อกัน

“ขอเชิญพระองค์ลาลาไล
เกลือกทูลขอโทษโปรดลูกยา

เข้าไปกรุงไกรด้วยกับข้า
พระบิดาจะได้เฝ้าท้าวทันที”

๑ เมื่อนั้น
ชะงามพันคิดพระบิดา
ว่าพลางทางทรงอาชาไนย
พระบิดาเดินหลังรั้งโยธี

พระนารายณ์ธิเบศร์หัวเราะว่า
ชายหน้าขายตาชนนี้
ให้เลิกพลกลับไปกรุงศรี
กับสี่พี่เลี้ยงจรจรัล

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงที่ประตูเวียงชัย
มาบังคมบิตรวงศ์ทรงธรรม
พระจงนั่งในทิมริมประตู
ลูกยาจะลาจรัส
ถ้าวันนี้เห็นที่จะทูลได้
แล้วกำขັນายประตูดุ้อัชฌา
สั่งแล้วบังคมก้มเศ
รีบเสด็จลีลามาวลัน

ลงจากมโนมัยผายผัน
พลางทูลไปพลันทันที
อย่าให้ใครรู้ว่าอยู่นี้
ไปเฝ้าชนนี้กับเจ้าตา
ถึงค้ำมิดอย่างไรจะมาหา
กูฝากตาห้าคนไว้ด้วยกัน
ลาองค์บิดุเรศรังสรรค์
จรจรัลไปเฝ้าพระอัยกา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

ทิม โรงแถวที่พัก

ตอนที่ ๓
พระไชยเชษฐาเจ้าฟ้าท้าวสิงหล

๑ เมื่อนั้น

อุ้มองค์พระราชนัดดา
พ้อมาจนเย็นหลงเล่นอยู่
ดุมอมแมมแก้มคางข้างกระไร
เก็บบุปผามาบ้างหรือไม่เล่า
ตานั่งคอยเจ้าเฝ้าเป็นทุกซ์

ท่านท้าวสิงหลักษณ์ฯ
ลُبหลังลُبหน้าแล้วว่าไป
ต่อนกสีชมพูหรือต่อไก่
เออนี้มิไปเที่ยวชอนซุก
ให้แม่เขาร้อยมาลัยใส่จุก
กลัวจะล้มลุกเจ็บป่วยไป

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น

ทูลว่าลูกลาไปเล่นไพร
นารักปักษีสารพัน
บ้างพาลูกเดินไต่ร้ายเดิน
คิดจะดักปักษีมาเลี้ยงเล่น
ลูกเมียพลัดกันเห็นทันตา
เข้าไปเห็นเป็นน่าสงสาร
ลูกตั้งจิตคิดจะขอยู่เบื้องเบื้อง

พระนารายณ์ธิเบศร์บังคมไหว
ชมนกชมไม้ออกเฟลิดเฟลิน
บ้างชิงกันหากินบินเหิน
บ้างร้องเกริ่นตามไล่กันไปมา
กลัวจะเป็นเวรกรรมไปชาติหน้า
เหมือนคนต้องโทษาพ้อตาเคือง
ทรมานทุกซ์ตรอมจนผอมเหลือง
แต่เกรงเคืองเบื่องบาทไม่อาจทูล

๗ ๘ คำ ๗ เจระจา

ต่อนก น่านกไปล่อนกป่าให้เข้ามาในที่ดัก
ต่อไก่ นำไก่ไปล่อไก่ป่าให้เข้ามาในที่ดัก

๑ เมื่อนั้น
 ฟังหลานว่ากล่าวเป็นคำมูล
 สวมสอดกอดรัดแล้วตรัสพลาง
 รู้ราวกับผู้ใหญ่ไว้อัษมา
 นี่ใครพาสัญจรชอกซอนเล่น
 มันฉกชิงวิ่งราวเขาคราวไร
 พ่อจะถามไถ่ไล่เสี่ยงดู
 ถ้าโทษทัณฑ์มันพอจะเมตตา
 ถึงโกโคยไอรุญชของพ่อเฒ่า
 แต่พ่อเติบใหญ่เข้าใจการ

ทำวสิ่งหลราชนเรนทร์สุร
 ยิ่งเพิ่มพูนพิสมัยในนัตตา
 น้อยหรือช่างออเขาจะจอละว่า
 ให้พ่อตาจับหน้อยเถิดกลอยใจ
 พ่อไปเห็นคนโทษเข้าที่ไหน
 หรือโทษไก่อเบียดผืนกินสุรา
 จะได้นักเบ้าที่เจ้าว่า
 บิดาไม่ขัดทัดทาน
 ก็จะให้แก่เจ้าผู้ลูกหลาน
 จะเสกพ่อให้ผ่านพารา

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
 ทำชะอ่อนถอนหนวดให้พ่อตา
 ซึ่งทรงพระเมตตาแก่ข้าไซ้
 ท้าวตรัสโดยในพระทัยรัก
 อันคนต้องโทษาที่ข้าขอ
 เป็นคนโหดโหดไร้ใจทมิฬ
 เดียวนี้กลับรู้ว่าชั่วช้า
 อันถิ่นฐานบ้านเมืองเขาอยู่ไกล

พระนารายณ์อิเบศร์สำรวลว่า
 พลังสนองบัญชาพระยาัยักษ์
 จะโปรดให้ครอบครองอาณาจักร
 พระคุณอยู่สูงหนักเท่าฟ้าดิน
 เขาผิดข้อออกอาจประมาทหมิ่น
 โทษถึงสิ้นชีวันบรรลัย
 จะมาเฝ้าพระเจ้าตากก็ได้
 มิใช่คนโทษที่เมืองนี้

สวม	คำเดิม ใช้ว่า สวม แปลว่า ห่อหุ้ม ล้อม กำบัง ปัจจุบันใช้ว่า สวม
โทษไก่อเบียดผืน	โทษจากการเล่นไก่อชน เล่นเบียด สู้ผืน กินเหล้า
เสก	คำเดิมว่า อภิเชก แปลว่า ยกให้ หรือสถาปนา

ความเกรงความกลัวตัวเป็นหนู มาปลอมคนปนอยู่ในกรุงศรี
พระองค์จึงโปรดปรานี ขอประทานชีวิไว้สักครั้ง

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น	ท้าวสิงหลหลากหลายจิตคิดหวัง
ไขว่ห้างเอกเขนกนึ่งฟุ้ง	มาขอพ้อดอกกระมังอ้ายจิ้งไร
มันแน่แล้วสินะชะลูกพ่อ	โมโหแค้นแน่นคอมันไส้
ลุกขึ้นกระหึบบาทตวาดไป	ดูดูไอ้ลูกเล็กเด็กน้อย
ควรหรือมาสาระแนแก้แทน	กูคิดคิดแล้วก็แค้นแน่นคอหอย
ช่างเคลือบแฝงแต่งล้นมาส้าออย	ให้วงงงหลงด้อยพลอยพยับ
ไหนตัวตนคนโทษที่มึงว่า	จงเร่งบอกออกมาให้รู้จัก
กูจะผ่าอกให้ไส้ทะลัก	เคี้ยวเล่นเป็นผักสนุกใจ
ชีชนะนารายณ์ธิเบศร์เอ๋ย	กระไรเลยลวงตาต่อหน้าได้
ใครสั่งสอนมึงมาจงว่าไป	จะตัดหัวเสียบไว้ตะแลงแกง

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

โอ้

๐ เมื่อนั้น	พระนารายณ์ธิเบศร์ไม่บอกแจ้ง
เห็นพ่อตาโกรธหนักพระพักตร์แดง	ก็กั้นแสงศอกาจาบัลย์
กอดบาทาไว้พิไรออน	ประทานโทษโปรดก่อนอย่าหุนหัน
จะเป็นเวรชาติด้วยฆ่าฟัน	จงอดกลั้นโทษเสียเอาบุญ

จิ้งไร	มาจากจัญไร
พลอยพยับ	คล้ายตาม
ตะแลงแกง	สีกแยก ทางสีแสด ปัจจุบันเข้าใจว่า ที่ตัดศีรษะนักโทษ

เขาจะได้นำน้ำพระทัยดี
ขอพระพ่อตาจงการุญ
ถ้า मैं พ่อข้าตายวายชนม์
เขาจะล่องดูถูกลูกกำพร้า

ผิดที่สองที่ไม่เคื่องขุ่น
ให้ลูกได้แทนคุณพระบิดา
ไม่ขอยู่ให้คนเห็นหน้า
ทูลพลางโศกาสะอื้นอีก

ฯ ๘ คำ ๗ โอด

ร่าย

๑ เมื่อนั้น

ฟังถ้อยคำหลานสงสารนัก
อุ้มพลางทางปลอบพระนัดดา
เนตรจะฟกซ้ำจกลักลั่น
จงผินพิกตร์มาตาจะถาม
ได้ประสบพบพ่อหรืออย่างไร

ท้าวสิงหลเศร้าจิตคิดทรวงหนัก
พระยายักษ์ทรุดนั่งลงทั้งยืน
นั่งเถิดพ่ออาอย่าสะอื้น
ตาไม่ขัดขึ้นให้เคื่องใจ
เหตุผลต้นความเป็นไฉน
หรือว่าใครบอกเล่าเจ้าจึงรู้

ฯ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น

จะลวงดอกกระมังซึ่งใจดู
หลานยังคิดแคลงจะแก้งล่อ
แม้นจดโทษโปรตประทานชีวี

พระกุมารอดเอื้อนเยื้อนอยู่
เช็ดน้ำทูนน้ำตาแล้วพาที
แล้วจะมาฆ่าพ่อข้าเป็นผี
จึงจะทูลคดีให้แจ้งใจ

ฯ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น

ตำรัสตรัสตอบพระหลานไป

ท้าวสิงหลยั้งคิดพิสมัย
มาสงสัยตั้งกระทุ้งเกิดดูเอา

อันไอไชยเชษฐ์เจโก
ช่างฉลาดนี้กระไรไม่ใจเบา

ตาจะดับโมโหให้แก่เจ้า
อย่าพะวงจงเล่าเถิดนัตตา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อขึ้น

บังคมก้มกราบกับบาทา
เมื่อเข้าหลานลางค์พระทรงธรรม
พบชายห้าคนเดินเดินไพร
เข้าเตือดฟุ้งมุงเพลงธนูศิลป์
ลูกทรห่อสร้อยมากล้นกลาย
พระบิดามาอุ้มเอาหลานไว้
ทั้งเห็นแหวนแม่นยำเป็นสำคัญ
ว่าเป็นเคราะห์เพราะเชื่อคนชั่ว
ครั้นจะมาเฝ้าพระเจ้าตา
เฝ้าบนยอดทอดถอนฤทัยฮือ
ว่าพวกพ้องสุริยวงศ์พงศ์พันธุ์
แม่นยำก็ตายไม่หมายรู้
ครั้นคิดคิดไปให้รำคาญ
จงโปรดว่าชนนี้ให้ตีด้วย
ให้แม่ตีเสียกับพ่อเถิดหนอตตา

พระนารายณ์อิเบศร์ก็หรรษา
จึงทูลกิจจาแต่ต้นไป
กับเด็กเด็กด้วยกันไปป่าใหญ่
เข้ามาใกล้หลานรักแล้วทักทาย
จะให้สิ้นชีวิตตั้งจิตหมาย
เป็นดอกไม้มากมายหลายพรรณ
กอดจูบลูบไล้แล้วรับขวัญ
จึงรำพันเล่าความแต่ต้นมา
อันโทษตัวผิดนักผิดหนา
ก็กลัวจะโกรธาให้ฆ่าฟัน
แต่ออกชื่อพ่อตาก็ตัวสั้น
ชีวันอยู่ใต้บาทมลาย
หลานดูพระบิดาน่าสงสาร
ด้วยพ่อยังร้าวฉานกับมารดา
หลานจะช่วยอ่อนน้อมให้หนักหนา
นัตตาก็จะได้สบายใจ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

เจโก จลาดแกมโกง ไม่ตรงไปตรงมา โฉงเขี้ยว

๑ เมื่อนั้น

จึงตรัสห้ามนัดดาว่าอย่าไป
อันโทษบิดาไซ้เจ้าได้ขอ
แต่ส่วนซึ่งจะให้ตกกัน
เออออะไรไชยเชษฐมั่งช้างชั่ว
เกิดมาเพียงนี้แล้วมิเคย
ข้างแม่เจ้าเขาแค้นไม่รู้หาย
มันให้เมียข่มเหงไม่เกรงพิศตร
ถึงดาก็แค้นแสนสาหัส
อันจะดีมีดีกันนั้นไซ้
นี่พ่อเจ้าเข้ามายังธานี
ดาจะใคร่พบเขาเจ้าพระยา

ท้าวสิงหลสรวลสันต์ไม่กลั่นได้
แม่เขาขัดใจจะตรีน
ดาจะยกให้พ่อผู้หลานขวัญ
ข้อนั้นมิรู้ที่จะว่าเลย
เมามัวขับเมียเสียเฉยเฉย
กระไรเลยเง่าโง่อย่าโหม่นัก
ได้อับอายไพร่ฟ้าอาณาจักร
หลานรักยังเขาวไม่เข้าใจ
นี้หากขัดนัดดาเจ้าไม่ได้
ก็สุดแท้แต่ใจของมารดา
หรือคอยฟังร้ายดีอยู่ในป่า
ดูดูจะว่าประการใด

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

พระพอกับพี่เลี้ยงผู้ร่วมใจ
หลานให้พระบิดาช้อนอยู่
ยังเกรงพระราชอาชญา
ทูลพลางทางประณตบทงสุ
พระพี่เลี้ยงรับเสด็จจรลี

พระนารายณ์ธิเบศร์เฉลยไข
ปลอมเป็นไพร่ติดตามข้าเข้ามา
ที่ริมทิมประดูข้างหน้า
จะให้มาเฝ้าต่อพรั่งนี้
ลาองค์อัยกาเรืองศรี
ไปปราสาทมณีสถำนักร

ฯ ๑๖ คำ ฯ เสมอ

วัน	ดี
มิรู้ที่จะว่าเลย	(สำนวน) พุดไม่ถูก ไม่รู้จะพูดว่าอย่างไร
อย่าโหม่น	มาก
เจ้าพระยา	ในที่นี้หมายถึงไชยเชษฐ์

๑๐ บัดนั้น
แอบมานั่งฟังความที่ถามซัก

วิฬาร์แสนรู้แสนหลัก
แจ้งประจักษ์ชรับริบดินบ่นมา

๑ ๒ คำ ๑

ว่าสินวล

๑๑ ที่นี้สมคิดแล้วอ๊อแมวเอ๋ย
ให้คุ้มคำแค้นแทนน้ำตา
เดินเขม้นเช่นเขี้ยวเคี้ยวฟัน
ทำชะเง้อแลเง่งเพ่งพิศ

จะเยาะเย้ยถากถางให้นักหนา
จะต้องดีต้องดำก็ไม่คิด
กูจะร่ำร่ำพันให้เจ็บจิต
แต่งจริตหยาบหยิ่งตรงมา

๑ ๔ คำ ๑ สินวล

เย้ย

๑๒ ครั้นถึงแถวทิมริมประตู
พอแลสบพบพักตร์พระราชา
แล้วทำเสียงแห้งแทบเสาคอ
นี่หรือภูมินทรปิ่นเหม้นต์
แต่แรกคิดว่าใครหาไหนหนอ
ข้าแปลกหน้าไปไม่ได้หัก
อันผู้หญิงสิงหลคนแสนร้าย
หรือเอาอายุขายฝากไว้กับใคร

แกล้งหยุดอยู่ดูคนทั้งชายขวา
นางวิฬาร์ร้องอ้ง
พูดพ้อเปรียบเปรยเย้ยหยัน
โอ้ยไม่ทันเห็นเลยประหลาดนัก
เออมีรู้หม่อมพ่อเจ้าท่อนสัก
ยังมีดมนมวันักมาทำไม
มาติดตามความอายุไปเสียไหน
จึงอุตส่าห์มาได้จะใครรู้

๑ ๘ คำ ๑ เจริง

ริบร้น ริบเร่ง เร่งรุด
หยาบหยิ่ง กรัดกราย

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
แลดูพี่เลี้ยงก็ต่างดู
เพราะภูหลงกลอีกคนพาล
จะซำรื้อถ้อยจิดก็ผิดไป
อนิจจานิจจาวิพาร์เอ๋ย
โทษผิดจึงติดตามมา
เผอิญให้เคลิ้มคลุ้มกลุ้มจิด
ถึงว่าไปอื่นอันสัสมันพัน
จึงตามมาอนง้อขอขมา
แม่นนางแค้นขัดต้ออาลัย

พระไชยเชษฐ์นั่งฟังนั่งไขหู
พระอดสูสัณญ์อยู่ในใจ
เดียรฉานจึงกล้ำมาว่าได้
ภูไนยคิดพลางทางบัญชา
มาเยาะเย้ยตัดพ้อพ้อหนักหนา
เพราะซำซ้าเหลือใจในวันนั้น
โมโหมีดมีดไม่อดกลั้น
ตัวซำซ้านั้นจะโทษใคร
จะทิ้งขว้างร้างหยำนั้นหาไม่
จะสู้ตายไม่ไปเมืองเหมันต์

ฯ ๑๐ คำ ๖

๑ บัดนั้น
ชะช่างถ่อมตัวซำวันนั้น
นี่เดชะท่านพระพี่เลี้ยงช่วย
หม่อมเมียจะเกษมเปรมปรีดี
กว่าจะคิดคืนหลังถึงแม่ลูก
นี่หากว่าวิพาร์พาต้นตง
แต่เจ็บอายเพียงนี้แล้วมิสา
สบลเสียแล้วคะซี้คร้านไป

วิพาร์ตบมือแล้วเย้ยหยัน
จะมาลู่กะโทษทัณฑ์เมื่อวันนี้
ถ้าหาไม่ก็จะม้วยเป็นผี
จะนั่งล้อมสามีเป็นนางกง
พอกระดุกผูละเอียดจนเป็นผง
จึงได้พบสบองค์เจ้าท่อนไม้
ยังจะมาลอยนวลชวนไปไหม
เขาไม่ขอพอใจเห็นเหมันต์

ฯ ๘ คำ ๖

ไขหู	ทำเป็นไม่ได้ยิน
กระดุกผูละเอียด	เป็นสำนวนเปรียบเทียบ หมายถึงนานมาก
มิสา	ไม่สาสมใจ

๑ วิเอยวิพาร์
ทั้งสะบัดสะบั้งทั้งทั้งครัน
แต่เป็นแมวแล้วยังฟังเป็นกรับ
ทั้งเหินบ่นนมแหลมหลักลิกซึ่ง
เสียดายหนอนางเป็นวิพาร์
ที่พลอยได้ลำบากยากเย็น
บุญคุณเจ้ามีกับลูกเมีย
ถ้ายังมีชีวิตด้วยกันไป

ชะช่างพูดจาคมสัน
เชิงชั้นแสนงอนกระบอนกระบิง
เป็นมนุษย์ก็จะนับว่าคนหนึ่ง
ที่จะปิ้งปั้นล่ำก็ทำเป็น
การหัวใจโมตริจึงไม่เห็น
ถ้ามันเป็นผู้คนจะถึงใจ
เป็นคนแล้วหาเสียเจ้าได้ไม่
เจ้าจะได้ดูพวกอียุง

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ นำเอยนนำหัวร่อ
ถึงเป็นสัตว์เดียรฉานก็พานตรง
คิดมาน่าอายชายมุทะลุ
นางเหล่านนั้นทั้งรักทั้งกลัว
ที่จริงเล่าถึงเขาจะยุยง
นี้มีตมมกระไรไม่รุ่งราง
แต่เด็กเด็กกระจิดพินิจดู
เมื่อเห็นเป็นจริงแล้วก็แล้วไป
ถ้าเป็นใจอีแมวแล้วสุตตาย
จะมอดม้วยด้วยโฉมนางเจ็ดคน

ขำมิใช่บ้ายอออย่าเสริมส่ง
ไม่รักคบคนหลงเมามัว
แต่เขายุกก็เชื่อว่าเมียชั่ว
ควรเป็นเมียเป็นผัวทั้งเจ็ดนาง
แมนไม่หลงก็จะสงสัยบ้าง
ช่างเชื่อว่าลูกนางเป็นท่อนไม้
ก็จะรู้ยู่สิ้นว่าทำใส่
แบกหน้ามาโยที่เพิงพล
ไม่อยากง้อขอกทรายเมืองสิงหล
กว่ากระดุกจะป็นเป็นผดคลี

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ปั่นล่า	ซึ่งข้ง มั่นคง
แบกหน้า	สู่ทนม
เพิงพล	ที่พักพวกไพร่พล

๑ แสนเอยแสนรู้
 สัตว์จัดสารพัดจะรู้ที่
 ข้าทำชั่วไม่กลัวจะม้วยมิต
 จนเป็นไพร่อาศัยนายประดู
 หรือจะว้ารักหากมีกรรม
 ขำรับแพเจ้าแล้วนางวิพาร

ทั้งชูทั้งเคียดทั้งเสียดสี
 ปัญญามีเคล้าคล่องก็ตรองดู
 กล้าเอาชีวิตเข้ามาสู้
 จะว่าซังโฉมตรูสุวิงษา
 ก็เร่งรำพึงก่อนจึงค่อนว่า
 เจ้าว่าไปเถิดไม่เถียงเลย

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ นำเอยนำอดสู
 ทรหอดอดทนเป็นคนเคย
 จะว่าไปก็เหนื่อยเมื่อยลูกคาง
 จะกลับไปในวังนั่งคอย
 ขอรบลาฝ่าเท้าท่านทั้งสี่
 แม้ชีวิตยังไม่มรณา
 ทำเสแสร้งปากว่าตาค้อน
 คืบเข้าในวังตั้งจำนง

ช่างดีจริงนิงสูดดาเจย
 นิจจาเอ้ยหลงไหลแล้วบ้ายพลอย
 ถึงถากถางอย่างไรไม่ราถอย
 เยาะนายเล่นสักหน่อยหนึ่งเถิดรา
 ซึ่งมีพระคุณแก่เจ้าข้า
 จะอุตส่าห์แทนคุณท่านคนตรง
 แสนงอนแต่งจรีตหีบหย่ง
 ไปปราสาทโฉมยงสุวิงษา

ฯ ๘ คำ ฯ ชุบ

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น
 ลืมพ่อเสียแล้วหรือแก้วตา

พระไชยเชษฐาจิตถึงโอรสา
 จนสิ้นแสงสนธยาไม่เยียมดู

เคล้าคล่อง	เป็นภาษาปาก คือ แคล้วคล่อง
ไพร่	สามัญชน
บ้ายพลอย	โยนความผิดให้ผู้อื่นได้รับไปด้วย

โอ้วาสฺวณฺชาผู้เพื่อนยาก
อนาถนอนในทิมริมประตู
พี่เลี้ยงช่วยปัดจัตที่นอน
ผิวเอนลงมิใคร่จะได้เลย
แม้เจ้าตัดไม้ตรีพี่เสียแล้ว
แต่ตรีกตราอวรณ์ร้อนรน

พี่สู่แสนลำบากเข้ามาอยู่
ลำแพนขาดลาดปลูกกับเสื่อเตย
ทอดท่อนไม้วางต่างเขนย
นิจจาเอ๋ยเคยสุขมาทุกขัณฑ์
จะลาแก้วตาตายในสิ่งหล
จนสุริยนเรือรางสว่างฟ้า

ฯ ๘ คำ ๖ ตระ

สมพัดชายเขา

๑ เมื่อนั้น
ครั้นฟื้นตื่นจากนิทรา
จึงโสรจสรงทรงเครื่องเรืองศรี
เด็กเด็กโดยเสด็จบพจร

พระนารายณ์ธิเบศร์โอรสา
เร่งถวิลจินดาถึงบิตร
ไม่ขึ้นเฝ้าชนนีเหมือนแต่ก่อน
ไปประดูพระนครทันใด

ฯ ๙ คำ ๖ เชิด

ร้าย

๑ ครั้นถึงสมเด็จพระบิดุเรศ
แล้วว่าลูกไปเฝ้าท้าวไท
อัยกากริ้วโกรธโกรธา
ชมสี่พี่เลี้ยงว่าซื่อตรง

กัมเกศบังคมประนมไหว้
ทูลขอโทษภัยพระบิดุรงค์
ว่าจะฆ่าให้ม้วยเป็นผุยผง
ของค์ชนนีรอดชีวา

ลำแพน เครื่องจักสานชนิดหนึ่ง มักสานด้วยตอกไม้ไผ่เส้นใหญ่แบนๆ
ซึ่งเรียกว่าตอกปิ่น ที่ทำด้วยหวายหรือเส้นใยเปลือกไม้ก็มี ใ้ปู
หรือทำเป็นแผง ใช้กันหรือกรุเป็นฝาเรือน เป็นต้น เรียก
เสื่อลำแพน
เสื่อเตย เสื่อที่สานด้วยเตย

พ่อตากวีกราดตวาดเสียง
ลูกกลัวตัวสั่นดังตีปลา
อัยกามีจิตคิดสงสาร
ให้บอกบิดาคลาไคล

แต่ละคำสำเนียงดังฟ้าผ่า
โศกกลิ้งเกลือกเลือกไป
จึงปลอบซ้ำว่าหลานอย่าร้องไห้
ไปเฝ้าท้าวโทอัยกา

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จูบกอดลูกแก้วแล้วบัญชา
เจ้าเมตดาบิดาค่อยผาสุก
พ่อยิ่งพรันแต่จะเข้าเฝ้าชิด
ตรัสสั่งพี่เลี้ยงแล้วคลาไคล
ฉวยฉุดยุบุตรพระลูกรัก

พระไชยเชษฐ์เชยชมโอรสา
ดวงตาของพ่อเพื่อนชีวิต
เสียมคลายวายทุกข้อออกไปหนิด
จวนตัวกลัวฤทธิ์พระยายักษ์
รีรอท้อใจหน่วงหนัก
กลัวนักหักใจจรรลี

ฯ ๖ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงปราสาทราชวัง
ดูไหนไม่เห็นนางเทวี

ถวิลหวังสวัญขามารศรี
ภูมิสร้อยเศร้าไปเฝ้าพหลัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
แน่นิ่งคั่งคับนับพัน
ครั้นเห็นพระไชยเชษฐ์เสด็จมา
สะกิดเพื่อนเดือนพิศพระโฉมตรู

ฝ่ายฝูงสุรางค์นางสาวสรรค์
แทรกเสียดเบียดกันมาคอยดู
กัลยานบนอบแล้วหมอบอยู่
ต่างดูเห็นจริตผิดทำนอง

ตัวสั่นดังตีปลา (สำนวน) อาการที่สั่นเหมือนปลาถูกทุบหัว

บ้างว่าแต่ก่อนร้อนอะไร
ผิวเนื้อเรื่อเรืองเหลืองเป็นทอง
บ้างว่าข้าเห็นไม่เป็นสุข
พลัดพรากจากเมียเสียน้ำใจ
บ้างว่าเธอทำชั่วกลัวพ่อตา
ต่างคนต่างพูดกับเพื่อนกัน

ทรวดทรงดูไหนไม่บกพร่อง
เดี๋ยวนี้หมอมัวดล้าดำไป
จุกละทุกทุกซัดรอมผอมผัว
พระจรีตผิตไปทุกสิ่งอัน
ไม่แกล้งว่าเดินก้าวจนเท้าสั่น
เสี่ยงกระซิบสนั่นปราสาทยัย

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

๐ เมื่อนั้น
แซ่เสียงสาวสวรรค์ด้วยอันใด
นางเห็นพระราชสามี
ให้ส่งสารสมเพชเวทนา
แล้วแอบบานบัณฺฑชรซ่อนพักตร์
พลาญพิณจิตตุดพระภูวไนย
โอ้อวนิจจาเจ้าประคุณ
อุตสาห์สัฬพยายามตามมา
พระบิดากวีโรธคาดโทษทัณฑ์
เมื่อคิดมาก็น่าปรานี
เป็นไรเล่าไม่เฝ้าอยู่เซยโฉม
กับเรานี้ไม่มีอาลัย
คิดรักคิดแค้นแน่นอุรา
หับบัณฺฑชรทอดถอนฤทัยครวญ

สุริยชาติไฉนยังสงสัย
จึงแย้มแกลแลไปมิได้ช้า
จงลูกจรลีมาตรงหน้า
กัลยาโศกศัลย์ตันใจ
นงลักษณ์บังคมประนมไหว้
ผิวพักตร์หมองไหม้โรยรา
ยังการุญรักเมียอยู่หนักหนา
ทนทุกซัดเวทนาถึงเพียงนี้
พ่อไม่กลัวชีวิตจะเป็นผี
ครั้นคิดไปอีกทีก็ส่ำใจ
เจ็ดนางช่างประโลมพิสมัย
ทำได้ร้อยดลบททวน
กัลยาโศกสร้อยละห้อยทวน
กันแสงศัลย์รัญจวนป่วนใจ

ฯ ๑๔ คำ ฯ โอด

ผอมผัว ผอมผ่าย (ผอมเหมือนต้นไผ่)
ส่ำใจ ส่ำส่ำใจ หมายถึง สมน้ำหน้า

๑ บัดนั้น

ແລ້ງເຍີ້ມຍືນຍືນນ້ຳອອກໄປ
ປະຫລາດໃຈເປັນໄຮນອໝ້ອມແມ່
ນ້ຳໃຈຫຍາຈນສາຍພະເນຕຣແດງ
ເຫຼ້ຍມອຍ່ອຍືນຍືນຄອ
ໂອ້ຍ້ອ້ພໍ່ເຈົ້າທ່ອນໄມ້ມາ
ແລ້ວຄາມວ່າໂສກດ້ວຍຄິດແຄ້ນ
ເມື່ອກະນີ້ຈະຄິດປະກາດໃດ

ວິພາຣ໌ແອບມ່ານທອງສອງໄຂ
ທ້າສ໌ໂຄລ໌ພູດຈາຂ້າດສາງແຄລງ
ເຍີ້ມແຄລແປຣຜົນແລ້ວກັນແສງ
ຫຼືຜົງແລ້ງແສຣັ່ງປລິວມາເຂົ້າຕາ
ອະໄຮນອປະຫລາດໜັກໜາ
ກະນີ້ຫຼືຜົງມີນ້ຳຣ້າໄຣ
ຫຼືຜົງຣ້ອ້ໄດ້ດ້ວຍແສນພິສັມຍ໌
ດວງໃຈແມ່ມາຮິງຮານີ

๗ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

นางเคื่องขัดฉวยพัชนีดี
นางทำปากหิบบหิบบกระซิบต่ำ
เพราะว่าได้ถาดเงินถาดทอง
กูจะรักจะแค้นจะร้องไห้
มิ่งนี้ดีแต่ขึ้นหลังคา

ສຸວັນຊາຟິງວ່ານ້ຳບັດສີ
ວິພາຣ໌ຫລບເລີ່ຍເມີຍງມອຍ່
ນີ້ເນື້ອວ່າອີ່ແມວມັນຈອງທອງ
ທ້າແກ້ຕົວຫົວພອງມາພູດຈາ
ກິດລາກອະໄຮມາສອດວ່າ
ກັບລັກກິນປລາໃນຮົ່ວໄຟ

๗ ๕ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

ທີ່ກາລັກຜັກປລາໄມ່ພໍໃຈ
ຂ້າດີແຕ່ຄ່ອຍດູຣູທ່າຕົນ
ຍິ່ງໄມ່ບອກອີ່ແມວແລ້ວຮ້ອນເຣັນ

ວິພາຣ໌ກ່ລ່າວແລ້ງແຄລງໄຂ
ຮ້ອນຫຼັງຄາຂອງໄຮກກີ່ໄມ່ເປັນ
ໄຮກແຕ່ງກລ່ອຍໄຮໃນຈະເຫັນ
ຈະຄັນດັນດູເລ່ນໄດ້ເຫັນໃຈ

ເຍີ້ມ ແອບ
ກັນແສງ ຮ້ອນໄຮ

ตอบพลางวิ่งออกนอกซาลา
นี้อ๋อหม่อมพ่อเจ้าท่อนไม้
ซำดูเมื่อแรกก็แปลกหน้า
อนิจจาวิ่งมาแต่ลำพัง

ทำร้องว่าใครนั่นมาแต่ไหน
มาธุระอะไรที่ในวัง
เห็นงดามลงกว่าหนหลัง
ละเมียวัววังให้ว่างเซย

๗ ๘ คำ ๗ เจระจา

๑ เมื่อนั้น
ไม่ตอบวาจาวิพาร์เลย
ทำสงบเสียมเจียมตัว
หยุดหยุดยั้งยังระวังตน
ไต่ยืนท้าวดำรัสตรัสเสียงดัง
พระกุมารยี่ดกรบิตรไว้
ครั้นคิดมาได้ให้ย่อท้อ
ยุคมือลูกลัวไม่ละวาง

พระไชยเชษฐาเมิดเมินเดินเฉย
มันเยาะเย้ยอดสูก็สู้ทน
ด้วยกลัวอาญาท้าวสิงหล
ปากบ่นภาวนาทุกหายใจ
ก็ตกใจลงนั่งบังคมไหว้
นี้กราบใครกลางถนนหนทาง
จึงว่าพ่อกลัวเหลือยิ่งเสื่อสา
ให้พี่เลี้ยงเคียงข้างจรัส

๗ ๘ คำ ๗ เพลง

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น
สถิตเหนือแท่นรัตนบุรี
คอยองค์หลานน้อยแสนหา
แกลังส่งสรเสียงสนั่นไป

ท่านท้าวสิงหลยักษ์
พรั่งพร้อมนารักอันลใน
จะชักนำบิดาเข้ามาไหว้
ภูโนยทำตึงบึงพักตร์

๗ ๘ คำ ๗

อ้อ คือเสียงอุทาน อ้อ ก็ว่า

ร้าย

๑๐ เหวยเหวยกำนัลชั้นที่ ออกไปสั่งเสนีมัคคี
ให้ตำรวจตรวจเตรียมจงพร้อมพริก กุจะชักใช้ถามความผัวเมีย

๗ ๒ คำ ๗ เจริจา

๑๑ เมื่อนั้น พระไชยเชษฐดกประหม่าหน้าเสีย
ความกลัวพ่อตาแข่งขาเพลี่ย ยืนเจียหูฟังระวังภัย
แต่ขยับลับล่ออยู่ช้านาน ตัวสั่นสะท้านเหงื่อกาฬไหล
เอาคุณพระเป็นที่พึ่งดึงเข้าไว้ ออกสั่นหวั่นไหวอยู่ทักทัก

๗ ๔ คำ ๗ เพลง โอด

๑๒ เมื่อนั้น ท้าวสิงหลลุกสะอึกขึ้นก็กัก
ฉวยกระบองร้อยเหวยอ้ายทรลักษณ์ กุจะหักคอกินให้สิ้นเนื้อ
เออออะไรไม่พอที่พอทาง มึงช่างชั่วชาติประหลาดเหลือ
ไม่รู้เท่าผู้หญิงจริงเรือ ชานชมมมเชื่อนางเมียงาม
ลูกกุสุวิญชานันไชร์ มั่นผิดชอบอะไรเข้าชอถาม
จะให้มาให้แก่งแก่งไล่ความ หยาบหยามข่มเหงไม่เกรงเรา
ขับไล่ไล่เสียว่าเมียชั่ว มุดหัวตามมาทำไมเล่า
ช่างกระไรทำได้ก็ทำเอา จองทองเปล่าเปล่าเจ้าพระยา
มึงเยอหยิ่งหาญฮึกคึกขัน วิฬาร์มันบอกเล่ากูหนักหนา
ชะเจ้าคนดีมีฤทธา จะสู้กับพ่อตาก็มาซิ

๗ ๑๐ คำ ๗ เจริจา

เหงื่อกาฬ เหงื่อแตกด้วยความตกใจกลัว
ผู้หญิงจริงเรือ (สำนวน) หมายถึงผู้หญิงทั่วไป ในที่นี้หมายถึงผู้หญิงที่มี
เล่ห์กล ปัจจุบันมักใช้ ผู้หญิงยั้งเรือ

๑ เมื่อนั้น
กัมหน้าภวานั่งนิ่งมิ
เห็นขุนมารโกรธาเข้ามาใกล้
จวนตัวกลัวพ้อตาจะฆ่าฟัน

พระไชยเชษฐาตัวสั่นสั่นสติ
มิได้ปริปากทูลขอโทษทัณฑ์
สะดุ้งโดดโลดไปใจพรั่นพรั่น
กอดลูกพลวันไม่วางเลย

ฯ ๔ คำ ๖

๑ เมื่อนั้น
เป็นโรนึ่งกัมหนานิ่งเฉยเฉย
เร่งบอกออกมาอย่างหนึ่งอยู่
หรือชั่วช้าจับได้ไล่ทัน
ทำเล่นแต่ตามอำเภอเจ้า
เสียแรงเราออกปากฝากฝังไว้
อยู่ด้วยกันกันหม้อไม่ทันดำ
จะใคร่ถองสองศอกให้ออกคลาน

ท้าวสิงหนตตั้งกระทุ้งเขย
ไม่เงยหน้าตาขึ้นว่ากัน
ข้อผิดลูกกูอย่างไหน
ว่ากันเสียสเองอย่าเกรงใจ
เหมือนลูกเต้าพ่อแม่หามีไม่
จะโกรธซึ่งถึงกระไรก็นานาน
หรือมาทำเงินลูกสนุกจ้าน
จะว่าขานอย่างไรก็ว่ามา

ฯ ๔ คำ ๖ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น
ความกลัวตัวเย็นเป็นเหน็บชา
เหงื่อไหลอาบหน้าเอาผ้าซับ
คอแห้งส่ำลักกระอักกระอ

พระไชยเชษฐาบังคมกัมหน้า
จะรับผิดพ้อตาให้คร่ำใจ
แต่เวียนกราบเวียนกลับไม่นับได้
แข็งใจพิศทูลขอโทษทัณฑ์

กันหม้อไม่ทันดำ (สำนวน) อยู่กินกันไม่นาน เปรียบเหมือนหม้อข้าวที่หุง
ด้วยเตาฟืนยังไม่ทันเขม่าจะจับกันหม้อ

พิศทูล บอก เพื่อดูอีกด้วย

ลูกเบาจิตผิดนิกผิดหนา
จงโปรดเพียงตีดาอย่าฆ่าฟัน
ทูลพลางทางว่ากับลูกตัว
นั่งเสียได้ไม่เอาเป็นธุระ

อันที่ข้อโทษาถึงอาสัญ
ไม่คุมแค้นแค้นมั่นได้เป็นพระ
ทูนหัวช่วยพ่อมั่งสิหนะ
เห็นพ่อจะบรรลัยในวันนี้

๗๘ คำ ๗ โอด

๑๑ เมื่อนั้น
ทูลอัยกาพลางทางโคก
พรันตัวกลัวตาจะถองเล่น
จะพิศทูลถ้อยคำละล่ำละลัก
อันโทษทัณฑ์นั้นพ่อก็รับผิด
อดโมโหหันหุนได้บุญแรง

พระนารายณ์ธิเบศร์ก็หมองศรี
จงปรานีพ่อข้าอย่าชู้นัก
หัวอกเด็นทิกทิกตึกตัก
แต่กัมพักตรโคกกาจนตาแดง
ด้วยเคลิ้มจิตเบาไปมิได้แจ้ง
อย่าต่อนัดต่อแฉงแกล้งด่าทอ

๗๙ คำ ๗

๑๒ เมื่อนั้น
นั่งลงแล้วมีบัญชาลือ
รับเป็นตั้งหน้าเข้ามาแก้
อันพ่อของนัดดาตาซังซิง
เอออะไรไม่คิดถึงตัวตน
พ่อเจ้าเขาเลี้ยงหรือชนนี
ถ้าพี่เลี้ยงทั้งสี่มันมิช่วย
จะส่งท่อนไม้มาให้ตาเขย

ท้าวสิงหลผินผั่นกลั่นหัวร่อ
ลูกพ่อคนนี้มันดีจริง
เฝ้าแต่สำออยอ้อยอิ่ง
ชอบแต่ต้องให้กลิ้งมันหยิ่งดี
ได้รอดอยู่เป็นคนเพราะใครนี่
ช่างไม่มีเจ็บแค้นแทนแม่เลย
ทั้งแม่ลูกก็จะม้วยเสียแล้วเหวย
ที่ไหนเลยจะได้จ้อขอพ่อไว้

ต่อนัดต่อแฉง
ตั้ง

ต่อว่าต่อขาน เหน็บแถมให้เดือดร้อน
ในที่นี้หมายถึง หน้า

ขอบใจพี่เลี้ยงหนักหนา
ว่าพลงทางผืนพักตร์ไป
สุวิธยามายกความชอบเจ้า
ช่วยลูกเราไว้มิวายชนม์
กุตังใจจัดแจงข้าวของ
สมเป็นผู้ใหญ่ไวยปัญญา

“ ๑๔ คำ ” เจริญ

บุญคุณมันหาที่สุดไม่
ปราศรัยพี่เลี้ยงทั้งสี่คน
เอ็งเห็นแก่ตาเฒ่าสิงหล
บุญคุณเป็นพันคนนา
จะสนองคุณเจ้าให้นักหนา
ไม่หลับหูหลับตาไปตามนาย

๑๑ บัดนั้น
ซึ่งทรงพระเมตตาข้ามากมาย
อันพระไชยเชษฐาสุริยวงศ์
ซึ่งได้เคื่องบาทาฝ่าธุลี
ราหูเข้าเสาร์แทรกชั้นชา
พระคลังคลุ้มกลุ้มจิตด้วยฤทธิมนต์
ไม่ช้าพลันครันคิดขึ้นมาได้
สู้บุกป่าฝ่าดงลอดเลือด
แม่นพระองค์มีทรงพระเมตตา
เห็นจะพากันตายวายชีวิ

“ ๑๐ คำ ”

๑๒ เมื่อนั้น
ค้อยคลายหายเหือดเหือดดาล

พระพี่เลี้ยงพิศทุลขยับขยาย
พระคุณคล้ายชนกชนนี
ใช้จะไม่เกรงองค์ท้าวยักษ์
โทษผิดครั้งนี้เป็นล้นพ้น
ประจวบเป็นเวลาอุกศล
จึงวางยงหลงกลอีกคนเท็จ
ก็โศกาเพียงใจจะขาดเด็ด
เตร่เตร็ดมาตามนางเทวี
ทั้งเจ้าข้าไม่คืนไปกรุงศรี
ที่ผิดพลั้งครั้งนี้ได้โปรดปราน

ท้าวสิงหลนั่งฟังว่าขาน
มิได้มีพจมานประการใด

ราหูเข้าเสาร์แทรกชั้นชา (สำนวนภาษาโบราณ) หมายถึงเคราะห์ร้าย

ผืนพิภพใครไปตรัสกับนัตตา
แต่ตัดขาดกับมันจนบรรลัย
ถึงแผ่ทองหุ้มตัวมายับยับ
อย่าไปมาหากันฉันคั่นเคย
นัตตาจะรักอยู่ข้างไหน
จะอยู่ด้วยชนนี้ของเจ้านั้น

อันโทษพ่อนั้นดาจะยกให้
จะกรวดน้ำเสียไม่ขอพบเลย
ก็ไม่ปรารณานับว่าลูกเขย
ใครเกินเลยเถิดนะไม่ละกัน
จงว่าแต่จริงใจอย่าเตี้ยดฉันท์
หรือจะไปหมั่นตกับบิดา

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
กัมเกล้าทูลสนองพระบัญชา
ที่จริงจิตรักตานั่นเหลือแหล่
จะไปกับบิดาก็อาลัย
แต่ที่จริงในจิตข้าคตินั้น
แม่นสมดังปรารณาว่าออน

พระนารายณ์ธิเบศร์ได้ฟังว่า
ซึ่งโปรดมาช้ายังไม่ชอบใจ
รักพ่อรักแม่เท่าพ้อมใหญ่
ด้วยรักใคร่อัยกาภิมารดร
จะใคร่ให้ตักกันเหมือนแต่ก่อน
จะสิ้นทุกข์สิ้นร้อนส่ำราญใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
แกลังตรัสว่านาคีนี้กระไร
เจ้าจะให้ชานี้ตีด้วยพ่อ
อันความแค้นของดาอย่าว่าเลย

ท้าวสิงหลสรวลสันต์ไม่กลั้นได้
ช่างแก้ไขพูดเลียบเปรียบเปรย
เช่นนี้พ่อรู้เท่าเจ้าดอกเหวย
ไม่เลียงเป็นลูกเขยคั่งบรรลัย

กรวดน้ำ	(สำนวนเปรียบเทียบ) แปลว่าตัดขาด ไม่ยุ่งเกี่ยวอีกต่อไป
ยับยับ	ระยิบระยับ
เตี้ยดฉันท์	ลำเอียง
คั่ง	ตลอด คุ่มกี่ยว

แต่ข้างนางแม่ของเจ้านี้
หรือจะมีตีกี่ตามใจ

จะตีด้วยพ่อเข้าหอใหม่
กำนัลในไปหามาบัดนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
ถวายบังคมคัลอัญชลี

นางกำนัลรับสั่งใส่เกศี
ไปปราสาทเทวีสุริยชา

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๑ ครั้นถึงจึงทูลนางโฉมยง
เชิญเสด็จรีบไปอย่าได้ช้า

ว่าพระบิดุรงคไ้หา
แล้วแจ้งกิจจาสารพัน

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ชักใช้ไต่ถามนางกำนัล
มาสรรสร้างทรงเครื่องสุคนธา
ห่มริ้วทองระยับซับใน

สุริยชาร้อนจิตคิดพรั่น
ครั้นแจ้งความสำคัญก็คลายใจ
นุ่งผ้ายกแย่งระกำไหม
แล้วทราวมวยเสด็จจรจรล

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงมนเทียรท้าวยักษี
ดูผิตรูบุษบอมลงไปครั้น
ชะรอยพระคิดถึงน้องรัก
ครั้นเห็นพ่อแลดูก็นึกกลัว

เห็นพระสามีหมอบอยู่นั้น
สารพัดผิวพรรณก็หมองมัว
จึงโศกนักรินก่น่าสงสารผิว
ทำแก้ตัวคมค้อนให้สามี

เข้าหอใหม่ (สำนวน) หมายถึงคืนดีกัน

นุ่งผ้ายกแย่งระกำไหม นุ่งผ้ายกलयก้านแย่ง ทอสอดด้วยเส้นไหมสีระกำ

คลานเข้าไปวันทาพระยายักษ์
มิได้พูดจาพาทิ

แล้วนงลักษณ์ไหวพี้เลียงทั้งสี่
เทวีนั่งก้มพักตรา

๗๖ คำ ฯ

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น

แกสั่งข้าเลื่องแลดูสุริยชา
จะโกรธผัวจริงจิงกระมังหนอ
ลูกเราความคิดติดลึกลง

ท่านท้าวสิงหลยักษา
เห็นท่วงทีกิริยามันตึง
หรือกลัวพ่อจะว่าทำหน้าบึ้ง
ไม่รู้ถึงเล่ห์กลเป็นจนใจ

๗๗ คำ ฯ

ร้าย

๑ จึงว่าแม่เจ้านารายณ์ธิเบศร์
มางอนจ้อขอดีด้วยทราวมวย
ถึงจะตีกันไซร้พ่อไม่ห้าม
เมื่อครั้งก่อนพ่อคิดผิตนักร
ประเดี๋ยวนี้เขามาหาสู่
ไปพูดจาสามะเลเทเมา
พ่อจึงให้หาเจ้าเพราะเท่านี้
เขาก็ได้มาของง้องอน

ไชยเชษฐาผู้เจ้าเขาคิดได้
เจ้าจะว่าอย่างไรนะลูกรัก
จะมีตีกัตามไม่หาญหัก
ไม่หน่วงหนักให้ไปเพราะใจเบา
ก็เป็นต้นขนด้อยที่ลูกเจ้า
แล้วพาเขาเข้ามาว่าวิงวอน
เทวีซึ่งจิตคิดตูก่อน
จะผันผ่อนอย่างไรก็ตามที่

๗๘ คำ ฯ

ต้นยนต์ ต้นเหตุ ต้นเรื่อง

๑ เมื่อนั้น

ในจิตคิดรักพระสามี
จึงทูลสนองพระบัญชา
เชื่อว่าลูกเต้าเป็นท่อนไม้
ได้อับอายชายพัคร์หน้าหนา
ท่านเชื่อเมียสารพัดเฝ้าขัดเคือง
ว่าพลางทางเรียกลูกชาย
เออออะไรด้านหน้าทั้งตาปี
ช่างโง่งมชมชานหาญอีก
ให้ร้องเรียกสองรื้อสามรื้อ

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

สุริยชาสะเทินเมืงหน้าหนี
ครั้นจะติ่งง่ายก็อายใจ
อันความแค้นของข้าเลือดตาไหล
ขับไล่ไสหัวเสียจากเมือง
ไพร่ฟ้าระบือลือเลื่อง
จะรื้อเรื่องรำไปทำไมมี
เจ้านารายณ์ธิเบศร์มาเสีย
จะใคร่ตีให้ยับลงกับมือ
ยังจะรู้สึกนึกบ้างแล้วหรือ
ดูเถิดต้อนักระไรยังไม่มา

๑ เมื่อนั้น

นั่งเสียมได้โคลคลา
ลูกแข็งขัดพจมานประทานโทษ
จะขอทูลความทุกข์ของลูกนี้
ออกใครจะเหมือนนอกข้า
กำเนิดเกิดมาไม่เทียมคน
อันบิดาผิดพลั้งแต่ครั้งก่อน
ถ้าทีหลังยังมุดตัน

พระนารายณ์ธิเบศร์โอรสา
วันทาแล้วทูลไปทันที
พระแม่จงโปรดเกศ
ถึงจะทุบจะตีจะสู้ทน
ได้อับอายไพร่ฟ้าทุกแห่งหน
เพราะพ่อแม่หมองหม่นน้ำใจกัน
อุตสาห์มางอนได้ผอนผ่น
จะให้ตาตริ้นไม่ฉันทา

เลือดตาไหล (สำนวน) ลำบากยิ่ง
ไม่ฉันทา ไม่ปลงใจด้วย ไม่รับ

จงดโทษพระพ่อเสียสักหน
เหมือนเมตตাপราณีแก่ลูกยา
เฝ้าพิรุฬโพรไม่เขินขวย
ทูลพลางทางแกลังกันแสงวอน

ให้ทาบาคาดบนไฉนักหนา
ตีด้วยบิดาเถิดมารดร
พระไชยเชษฐช่วยกระซิบสอน
สะท้อนอ้อนรำไรไปมา

ฯ ๑๒ คำ ฯ โอต

๐ เมื่อนั้น
แต่มานะสตรีมีมารยา
รู้รู้ดูเสียแรงเลี้ยง
ไม่รำพึงถึงตัวเป็นท่อนไม้
แค้นใจใครหนอช่างชักพา
แค้นเชื่อลั่นลมไปสมรัก
อันคนโหดเช่นนี้แล้วลูกเอ๋ย
อีกร้อยชาติก็ไม่ปรารถนาดี

นางโถมยงสงสารโอรสา
ทำโมโหโกรธาแล้วว่าไป
มาบ้ายเบี่ยงพาทีเช่นนี้ได้
เขาลี้รักใคร่เจ้าอยู่นัก
จึงด้านหน้าด้านตาไปรู้จัก
ทำอีกฮักพูดจามั่นนำดี
อย่าว่าเลยถึงตายไม่ดูผี
อย่าเข้าซีกวนใจมิใช่การ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น
แม่นพระชนนีมิโปรดปราน
ไม่ควรจะหยาบยกเอาขึ้นว่า
ความรักน้อยหรือเพราะเชื่อตรง
ถึงพ่อผิดคิดมั่งฟังลูกเถิด
ไม่สงสารลูกเต้าเฝ้าถือความ

พระนารายณ์ธิเบศร์จึงว่าขาน
ลูกจะม้วยชนมานเสียมันคง
ด้วยพ่อข้าเคลิ้มไปจนไหลหลง
สู้บุกป่าฝ่าดงมาติดตาม
อย่าประเจิดเชิดชื่อให้คนหยาม
จะขอลาตายตามพระพ่อไป

ทาบาคาดบน
ไม่ดูผี

คาดโทษ
(สำนวน) ไม่ดูแม้กระทั่งตอนตาย ไม่มีวันยกโทษให้

ทูลพลาทางทรงโศกา
เอ็นดูด้วยช่วยว่าบังเป็นไร

พระเจ้าตากระไรเลยช่างเฉยได้
พลาทั้งแสงให้วังวอน

ฯ ๔ คำ ฯ โอด เจริจา

๑ เมื่อนั้น

เห็นหลานน้อยสร้อยเศวตเฝ้าทุกซั้วร้อน
จึงว่านารายณ์ธิเบศร์เอ๋ย
เมื่อแม่เจ้าเขาไม่เมตตา
เจ้ารักพ่อตามแต่จะแก้ไข
ที่โทษทัณฑ์นั้นดาก็ลดละ
คำบุราณหลานยังหาไม่รู้ไม่
ที่นี้ใครอย่ามากวนกู

ท้าวสิงหลมิรู้ที่จะผันผอน
พระทอดถอนใจใหญ่ไปมา
อย่าร้องให้ไปเลยฟังตาว่า
มันก็สุดปัญญาอยู่แล้วนะ
อ้อนวอนกันไปเกิดสินะ
จะให้รับธุระเห็นสุตรู้
จะดับไฟหวลมนั้นยากอยู่
จะนั่งดูเล่นตามสบายใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

เห็นพ่อตาว่าเชื่อนแฮไป
ครั้นจะพูดเล่าโลมนางโฉมยง
แต่นั่งทอดถอนใจใหญ่ฮัก
เฝ้ากระซิบสอนลูกให้ปลอบแม่
พระสันตติสมประดี

พระไชยเชษฐาทุกซั้วทนมั่นไหม้
เมื่อกี้ดัดอาลัยสิ้นรัก
ก็เกรงพระบิดรงค์ทรงศักดิ์
ชลเนตรนองพักตร์พระภูมิ
พลาแลดูเมียเห็นเป็นอนหนี้
ก็ซบพักตร์โศกก็เพียงขาดใจ

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

ดับไฟหวลม ระงับต้นเหตุก่อนที่จะเกิดความเสียหายมาก

๑ เมื่อนั้น
เห็นองค์ภัสตาโสกาลัย
ในอกอัดอันสูกัลณกลิน
ชลเนตรคลอคลองนัยนา
สุดที่จะกลั่นรณจวนจิต
จึงวันทาลาองค์อสุรี

นวลนางสุวิญชาศรีใส
ยิ่งเศร้าใจสงสารพระผ่านฟ้า
แข็งขันอารมณ์กัมหน้ำ
ทำเป็นผงเข้าตาไม่พาที่
ทำม้วนมิตปิดป้องที่หมองศรี
ไปปราสาทมณมิได้ซ้ำ

๗ ๖ คำ ๗ เพลง

๑ เมื่อนั้น
ตรองตริกนิกในไปมา
จำจะทำโกรธซึ่งซึ่งไว้
จะมานะกลับคืนไปเหมันต์
ท้าวแสรงเมินเสียไม่ดูหน้า
เฝ้าแต่ชำเลื่องเคื่องค้อน

ทำนท้าวสิงหลยักษา
จะล้างอายชายหน้าให้เป็นธรรม
ดูใจไชยเชษฐ์ไชยขวัญ
หรือจะอยู่ร่ำพันพิไรอน
ทำปิงชาเจยนิ่งพิงหมอน
แล้วบทจรเข้าที่บรรทมใน

๗ ๖ คำ ๗ เสมอ

โอ

๑ เมื่อนั้น
ลูปหลังลูกยาแล้วว่าไป
เมื่อองค์พระอัยกาไม่ปรานี
แม่เจ้าเขาก็ตัดพ่อขาดแล้ว
ก็จะสู้มรณาไม่ว่าเล่น
ชาติหน้าบุญมาช่วยนำชัก
จงบอกแม่ว่าพ่อนี้ขอลา
ลูกเอ๋ยเป็นกรรมมาตามทัน

พระไชยเชษฐ์เศร้าสรว้อยละห้อยให้
เห็นพ่อจะบรรล้นนี้ไม่แคล้ว
จะทำอย่างไรดินะลูกแก้ว
ไหนจะแคล้วมอดม้วยด้วยความรัก
ให้มารดาเจ้าเห็นใจประจักษ์
ขอให้ได้พบพิภพตร่วมรักกัน
ตายไปคอยทำอยู่เมืองสวรรค์
จอมขวัญจำหน้าบิดาไว้

ตรัสพลางทางทรงโคก
ไม้ทันท้สิ่งพี่เลี้ยงร่วมใจ

ปัมประหนึ่งชีวิตจะดักขัย
ภูโนยสลบลงทันที

ฯ ๑๐ คำ ฯ โอด

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
พระพี่เลี้ยงเพียงจะวายชีวิ
พระโอรสวังพลางร้องไห้พลาง
เร็วเร็วเร่งทูลพระเจ้าตา

พระกุมารตกใจร้องไห้มี
นวดพื่นคันตี่ทัวกายา
พื่นางอยู่งานวานช่วยข้า
บัดนี้บิดาข้าวายปราณ

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ลูกจากแท่นที่ตะลิตะลาน
เห็นลูกเขยชอบสบสลับไสล
ไปหาลูกภู่อีก้านัล

ท้าวสิงหลได้ฟังสำเนียงหลาน
วิ่งสะดุดเครื่องอาณออกมาพลัน
ก็ตกใจเรียกหมอปากคอสนัน
พลางเข้านวดพื่นสันเนื้อตัว

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
วังวางตัวสันอยู่รั้วรั้ว
ถึงปราสาทบิดาเห็นสามี
ลืมนองคัลลิมอายก้านัลนาง

สวัญชาแจ้งเหตุสังเวชผ้า
ตือกชกหัวร้องไห้พลาง
ไม่วางดิงอินทรีย์เหมือนผีสา
เข้านั่งหนุนปฤษฎางค์กัสดา

อยู่งาน ปฏิบัติหน้าที่
เครื่องอาณ เครื่องอุปโภคต่าง ๆ

แล้วเอาสุคนธ์โสมชโลมให้
สิ้นเกลี้ยงสิ้นกมลแล้วพระอาญา

นางว่าไฉนเรียกร้องเป็นหนักหนา
ออกปากว่าข้าจะตีด้วยแล้ว

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ค้อยพื่อนองค์ลิมเนตรขึ้นแววแวว
พระขึ้นแข็งฤทัยดำรงองค์
สรวุญชานึกอวยพระสามี

องค์พระไชยเชษฐาผู้่องแผ้ว
เห็นลูกแก้วกับเมียนั่งไต่ก็
กราบลงแทบบาทท้าวยักชี
ลูกหนีมานั่งหลังบิดา

ฯ ๘ คำ ฯ

ตอนที่ ๔
อภิเชกพระไชยเชษฐ

๑ เมื่อนั้น

เห็นลูกเขยหน้าจ้อยไม่พูดจา
จึงตรัสว่าโทษทัณฑ์นั้นไซ้
แต่ดูอยู่หน่อยหนึ่งครั้งนี้
ฝ่ายข้างสุวิญชาอย่าใจ
แต่คิดอับอายชาวเหมันต์
จะอยู่ด้วยกันไปพอไม่ห้าม
แม่นเจ้าทำตามจะงามพักตร์
จงให้ไปเชิญสองกษัตรา
อันการเมื่อครั้งหลังนั้นอย่างไร
ล้างอายชายหน้าพ้อตาเสีย
ให้เสนาธิบดีกลับไปจับพลัน

ฯ ๑๒ คำ ๑ เจริญ

๑ เมื่อนั้น

พลางขม้ายชายดูสุวิญชา

ฯ ๒ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น

แลสบพลนเนตรภูวนาย

ฯ ๒ คำ ๑ เสมอ

ท่านท้าวสิงหลักษณ์
ให้มีจิตเมตตาปราณี
พอก็ไม่พอใจจูจี
จะจัดเสียให้ตีด้วยกัน
เขาก็ไม่รังเกียจเด็ดฉันท
จงผ่อนผันให้ตื่นะลูกรัก
อย่าให้เมียมีความอัปลักษณ์
ปรากฏยศศักดิ์ทั้งแดนไตร
มาแต่งการวิวาห์กันเสียใหม่
คราวนี้ก็ให้เหมือนครั้งนั้น
ทั้งลูกเมียไม่มีใครเย้ยหยัน
กำหนดสิบห้าวันให้ยกมา

พระไชยเชษฐารับคำท้าวຍักษ
เสน่หารัษฎจนวนป่วนใจ

สุวิญชาให้คิดพิสมัย
อายุใจก็ถวายเป็นมงคลา

ชายดู ขำเลียด

๑๑ บัดนั้น
ครั้นเห็นนางเสด็จกลับมา
วันนี้แลดูแม่สุวิธยา
คราวจะได้สุขสนุกสบาย
คิดบ้างเป็นไรเมื่อได้ทุกซ
ลิมสิ้นแล้วกระมังแต่หลังมา

วิฬาร์ล้นปากไว้อย่าง
หัวร่อแล้วว่าเป็นแยบคาย
พักตราผ่องเหมือนกับเดือนหงาย
กระไรไม่ทักทายอีฬาร์
อีชีเข้าพบบุกมาในป่า
อนิจจาหนีจนเป็นน่ายาย

๗ ๖ คำ ๗

๑๒ ได้เอ๋ยได้ฟัง
มึงมาพูดแอบเป็นแยบคาย
พระบิดาจะให้แต่งงานใหม่
ดื้อตึงขึ้นขัดพระอัธมา
ทั้งลูกเต่าก็ร้องไห้เองอ
มึงอย่ามาเข้าชีผีพิไร

นางแค้นคั่งด่าว่าอีฉิบหาย
กูไม่ติ่งง่ายง่ายอย่าเจรจา
มึงรู้มั่งหรือไม่อีชาติข้า
จะโกรธขึ้นมาเป็นพันไฟ
จะให้ติดด้วยพ้อจงได้
กูจะปิดหูไว้ไม่ขอฟัง

๗ ๖ คำ ๗

๑๓ ไม่เอ๋ยไม่แจ้ง
วิฬาร์ดีใจพันกำลัง
ถึงต้องทุกซบทุกไพรได้ความยาก
วันนี้เห็นทีจะชอบกล

ว่าจะแต่งเข้าหอเหมือนหนหลัง
แม่ข้าไหว้วานฟังให้ทุกคน
แต่ได้กินขันหมากเป็นสองหน
หนีนอนเสียให้พันข้างไหนดี

๗ ๔ คำ ๗

๑๔ อีเอ๋ยอีฬาร์
นางขัดใจฉวยไม้ไล่ตี

ปากบอนก่อนว่าน่าบัดสี
วิฬาร์หนีชุกซ่อนไป

๗ ๒ คำ ๗ เชิด

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง การคัดสรรและเผยแพร่บทละครนอก เรื่อง ไชยเชษฐ
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการคัดสรรและ
เผยแพร่วรรณกรรมของชาติขึ้น เพื่อดำเนินการพิจารณาคัดสรรวรรณคดี
และวรรณกรรมที่มีคุณค่า ซึ่งถือเป็นสมบัติของชาติที่ควรอนุรักษ์ และ
เผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษา อันจะเป็นประโยชน์
อย่างยิ่งแก่สังคมปัจจุบัน คณะกรรมการ ได้พิจารณาเห็นว่าบทละครนอก
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่อง ไชยเชษฐ์
เป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่า เนื้อเรื่องสนุก ก่อปรด้วยแง่คิดและกลวิธีการแต่ง
อันเป็นแบบอย่างได้

กรมวิชาการจึงได้จัดพิมพ์หนังสือบทละครนอก เรื่อง ไชยเชษฐ์
ขึ้น และเผยแพร่ไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเป็น
ประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเด็ก เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป ได้ศึกษาเรียนรู้และ
เพื่อความเพลิดเพลินด้วย

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙

(นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์)

รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่ วรรณกรรมของชาติ

ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์รัฐปะนีย์ นาครทรรพ	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์สวณิต ยมาภัย	ที่ปรึกษา
นายบรรเจ็ด อินทุจันทร์ยง	ที่ปรึกษา
นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	ที่ปรึกษา
อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
รองอธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภางค์	รองประธานกรรมการ
นางปรุงศรี วัลลิโภดม (แทน)	
ผู้อำนวยการกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์	กรรมการ
ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรม	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ประคอง นิมมานเหมินท์	กรรมการ
ศาสตราจารย์(พิเศษ)ชลธิรา สัตยาศึกษา	กรรมการ
นางสาวทรงสรณ์ นิลกำแหง	กรรมการ
นางดารณี วงษ์อยู่น้อย	กรรมการ
นางพรพิมล ธรรมเนียม	กรรมการ
นายวิชัย พยัคฆโส	กรรมการ
นางสาวสมพร จารุณี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางบุษบา ประภาสพงศ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บรรณาธิการ

นางบุษบา	ประกาศพงศ์
นางสาวปริญญา	ฤทธิ์เจริญ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวนันทกา	สุจินพรหม
--------------	-----------

ออกแบบและถ่ายภาพประกอบ

นายทวีพร	ทองคำใบ
นายประยุทธ์	กาญจนภักดี

